

tv-15 naš TOVARIS

Št. 33
3. septembra 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Kako dolgo še...

Menična sleparija, ki si jo je skupaj s svojimi botri privoščilo vodstvo Agrokomerca iz Velike Kladuše, je že dodobra opisana. Ker iz dneva v dan prihajajo vesti o novih in novih poneverjenih zneskih, dokončni obseg škode še ni znan; vsekakor gre v stotine milijard novih dinarjev, oziroma v desetisoče starih; izražena v devizah se menda približuje 400 milijonom dolarjev. Največji odškodovalec je Ljubljanska združena banka s svojimi podružnicami po državi: izgubila je, kolikor je doslej znana, okrog 13.000 starih milijard. To so večinoma sredstva slovenskega združenega dela in slovenskih zasebnih varčevalcev. V Jugoslaviji, kjer je onkraj goščave bančnih jamstev poslednji »mogočni« porok za hranilne vloge država, varčevalci ne bodo nominalno izgubili niti svojih glavnih niti dogovorjenih obresti. Nominalno, pravimo, kajti treba je poudariti, da bodo državljani nasploh, varčevalci pa še posebej in krvavo stvarno izgubili velik del svojega denarja skozi povečane dajatve in cene, torej skozi inflacijo, ki ji omenjena veletatvina že dodaja nov, strmoglav pospešek.

Ne vemo pravzaprav, zakaj gospodarstveniki, finančniki, knjigovodski nadzorniki in politiki krize po Jugoslaviji zdaj toliko zmerjajo, tarnajo, stresajo zgrazanje in ogorčenje. Saj se v bistvu ni dogodilo nič novega. Takihle agrokomercev smo v štirih desetletjih po vojni doživeli že na kupe. Kakor bleščeča polarna svetloba sevajo tatvine in polomije iz dvajsetih milijard dolarjev naše devizne dolžniške glavnice, pa iz mnogih desetih milijard dolarških obresti, ki smo jih že plačali in jih bomo še in so vkovale naš razvoj v negibnost, družbeno svobodo pa, ki je bila priborjena v NOB, spravile v odvisnost od svetovnega kapitala. Veliko agrokomercev se je pač zvrstilo v procesu, ko sta se socialistično-samoupravna ideja in družbena lastnina spreminjali v sedanjo farso, ko so mnoga vodstva z lažnimi komunisti vred de facto zapuščala revolucijo, vdirajoč se slasti oblasti, pohlepu po vplivu in denarju, razlaščaju ljudskih množic in delavskega razreda. Da, kot na tekočem traku so se množili in se še množijo ti večji in manjši agrokomerci, te pridobitniške »cose nostre« rodbinskih, podjetniških, občinskih, regionalnih, republiških in federalnih klanov, razširjenih z bolj ali manj razprostranjenimi skupinami podrepnikov, ki prejemajo drobtine z mize svojih fevdalno mislečih gospodarjev. Generacije umrlih in še živečih borcev NOB, ki so se borile in žrtvovale v domovinski vojni, z njimi pa milijoni delavcev, kmetov, intelektualcev, ki so več kot štirideset let pošteno delali za novo Jugoslavijo navzlic temu, da so se spreminjali v sedanjo bedno plačano, pogosto že kar obubožano delovno silo – vsi ti so lahko samo nemočno opazovali mafijsko prisvajanje dobrin, vsestransko zapravljaje, luksuz, vile in jahte nastopa-

čev »ki so se znašli«, pa pobege elitnih tatov, ki so spravljali na kant »samoupravne delovne organizacije« in si še poprej omislili milijonske devizne račune v tujih bankah ali celo osnovali v inozemstvu lastna podjetja. Opisana dogajanja so bila omogočena z mehanizmom korupcij in nepotizmov, s komercialnimi in »političnimi« podkupovanji. Občasno je prišlo tudi do eksplozij, podobnih zdajšnjim, ki se jih ni dalo pomanjšati ali prikriti, pa je bilo potrebno nekaj časa, da jih je obdal oportunistični molk. Ker so človeške npravi zelo dostopne slabim zgledom, kakor so: bogatenje brez dela, težnja po izkoriščanju sočloveka, ginevanje kulturnih vrednot, fizična in duhovna lenoba, občutek odvečnosti napora in znanja, péstovana zadostnost besede, v kateri samogibno zamira sleherno hotenje po dejanju – zategadelj in še zaradi česa se je razrahljala v precejšnjo globino tudi etična konstitucija vse naše družbe, naroda, ožjih skupnosti in posameznika. Dodajmo tem subjektivnim minusom še sistem, ki smo ga z institucijami, prenormiranjem, jalovimi proklamacijami in prilagajanji dnevnih homeopatski taktiki privedli do brezpravja in vsakršnega absurda – pa že lahko jasno ugledamo vseobsežno toplo gredo, v kateri imenitno uspeva tudi takšno cvetje zla, kakršno ta hip imenujemo Agrokomerc.

Zares, povsem odveč je čuditi se tej bosanski različici družbene in osebnega kriminala zaradi njene geneze ali vsebine. Čudimo se lahko samo njenim manj bistvenim »lepotnim« značilnostim: domala genialni preproščini, predrznosti, pa cinični infantilnosti, s katero Abdići še ob uri, ko so bili zaloteni, poudarjajo svoje »višje smotre« in lastno izogrevanje zanje.

Žal se že zdaj, ob »konstruktivnih« izjavah raznih forumov, močno dozdeva, da bodo kladuški in širši klani z opisanimi barvicami uspeli popeljati širšo skupnost žejno čez vodo. Ali se jim bo res posrečilo razvođeniti zahteve po njihovi finančni in moralno-politični odgovornosti? Nič ni slišati, da bi kdo brskal za podatki, koliko so se kladuški akterji čisto banalno osebno okoristili. Nekaj partijskih izključitev, kakšna platonična denarna kazen, tu in tam kakšni meseci ali leto zopora, pa bo afera pri kraju. Breme bode prevajena na pleča skupnosti. Vsa mizerija bo utonila v poplavi parol o zaslugah, ki si jih je prislužila BIH, gredoč »skozi največ sovražnih ofenziv«, v geslih o bratstvu ter vserešujoči »enotnosti ZK in drugih naših subjektivnih sil«, pa v zatrevljanjih, da se kaj takega ne sme več ponoviti in da bomo začeli drugače. Pomagal bo nemara tudi izbruh kakšne nove afele na kakem drugem koncu Jugoslavije... Zdravilno pozabljenje bo omogočeno zaradi malodušja in brezbrzičnosti jugoslovanskih delovnih množic, ki jih stiska za vrat naraščajoča beda, obliži se bodo prilepljali z zmagovitimi nogometnimi tek-

mami, pa s sanjami o kakih novih univerzijadah. Naposled, če naše bratstvo kaj velja, bo 23 milijonov Jugoslovancev z dojenčki in starčki vred veselo in solidarno plačalo vsaj svoj stari milijonček ali še kaj več za nagrado velikopoteznosti Fikreta Abdića in njegovih zaščitnikov. Povsem tako bo torej, kot takrat ko smo plačevali (in še plačujemo) Körting, Obrovac, Feni in druge spomenike »naše« pridobitne vne-me in slaboumnosti, ali pa obeh teh sestra skupaj.

Ne ve se še dobro, kako bomo reševali položaj 13.500 delovnih ljudi Agrokomerca. To, da je obstanek te vojske delavcev in njihovih družin treba rešiti, je vsakomur jasno: tudi Ljubljanski banki. ki v svoji stiski glasuje za edino možno, čeprav neprincipielno in komajda uresničljivo rešitev, naj bi se ji ukradena sredstva vrnila s pomočjo kredita Agrokomercu. Samo v tem primeru bi odpadla grozljiva dražba kladuških obratov in farm, ki bi pomenila eksistenčni polom marljivega in ničesar krivega delovnega kolektiva. Toda bati se je, da bo takšna rešitev trčila ob nasprotovanje tistih bankirjev in njihovih nacionalnih ozadij, ki jih kladuška poneverba ne zadeva, ali jih zadeva le malo. Nekateri ne kažejo naklonjenosti do predlaganega enotnega reševanja stvari. Morda se srečujemo s kančkom privoščljivosti, da so v aferi potegnili kratko prav Slovenci, znani »izkoriščevalci« manj razvitih delov države.

Kakorkoli že bo, Slovenci kot nacija in republiška država se bodo morali nekoliko globlje zamisliti. Ali ni dovolj, da ob svojih iztrošenih proizvodnih zmogljivostih povsem nesorazmerno polnimo zvezni proračun in sklad za nerazvite? Ali nismo vse doslej disciplinirano in pogosto proti svoji pameti nosili na ramah »stabilizacijske« ukrepe, ki so delovali in še delujejo proti našim republiškim interesom in, kakor iskreno mislimo, proti interesom ustvarjalnejših delov države? Ali mora Ljubljanska združena banka s svojimi podružnicami v znatni meri pogoltniti 13.000 milijard, ki so jih ji z arogantno kretnjo potegnili iz žepa Abdići? Koliko časa bomo Slovenci še vzklicali svoj nemočni »Quousque tandem« (kako dolgo še!?) ter bredli v fizično in duhovno pavperizacijo, kamor nas vlečejo uteži nasilnega poenotenja s tistimi »ponosnim« Jugom, ki hoče po vsej sili veljati za nerazvitega in ostati podpiran?

Tako se v NOB in AVNOJ nismo zmenili. Terjamo od slovenskega državnega vodstva, od slovenske Zveze komunistov in od svoje SZDL, ki nadaljuje tradicijo Osvobodilne fronte, da se v imenu vsega slovenskega naroda in njegove nadaljujoče socialistične revolucije najodločneje uprejo procesom, ki obetajo propad naši skupni domovini Jugoslaviji, naši svobodi, neodvisnosti in socialistični demokraciji. Pozdravljamo resno in odločno izjavo ZKS v zvezi s kladuško afero. Toda tem besedam morajo slediti tudi dejanja.

Zvone Kržišnik

Na Poreznu več kot tisoč pohodnikov

Vrh 1632 metrov visokega Porezna je bil v nedeljo, 30. avgusta, vnovič prizorišče tovariškega srečanja planincev, tabornikov, radioamaterjev, lovcev, mladine, pripadnikov JLA ter nekdanjih borcev narodnoosvobodilnega boja, ki so leta 1945 prav na tej gori bili ogorčeni boj v zadnjih veliki nemški ofenzivi.

V spomin na preboj, boj in žrtve na Poreznu in v vaseh pod njim že vrsto let družbenopolitične organizacije in Planinsko društvo Cerkno v sodelovanju s skupnostmi borcev brigade Srečka Kosovela, Gorenjskega vojnega področja in inženirskega bataljona 31. divizije prirejajo spominske pohode na Porezen, ki se jih iz leta v leto udeležuje vse več planincev in drugih ljubiteljev gora.

... Slovenske planine in gore niso zastoj ničlikokrat opevane v delih naših literatov. Prav srečanje s trdnostjo in neizprosno planin in gora pokaže človeku pot k sebi, s tem pa tudi pod do sočloveka. Tukaj so borci pred dobrimi štiridesetletji delili zadnjo skorjico kruha in zadnjo cigareto, iz iste čutarice gasili žejo; bolj kot za lastno življenje so trepetali za življenje sočloveka. Ljubezen do sočloveka je kot nebogljen cvet, ki ga moramo vse življenje varovati. Ta cvet vzklije kot ljubezen do matere in očeta, raste do domovine in vseh ljudi sveta,« so med drugim izvenele besede slavnostne govornice na priložnostni slovesnosti Mojce Lukančič, članice zvezne mladinske konference.

Po krajšem kulturnem programu, ki so ga izvedli pevci Okteta France Bevk iz Otaleža in recitatorka Barbara Sorc, je član RO ZZB NOV Slovenije in nekdanji šef obveščevalnega centra gorenjskega vojnega področja Andrej Babič odkril doprni kip narodnemu heroju Andreju Žvanu-Boristu, po katerem je tudi preimenovan lani obnovljen in dograjen planinski dom tik pod vrhom Porezna.

Lepo sončno vreme, ki ga na Poreznu sicer nismo vajeni, je bilo kot nalašč za užitek naravnih planinskih lepot, mnogim pohodnikom iz vseh koncev Slovenije pa je bil to prvi vzpon na Porezen in pravih planinskih krstov tudi tokrat ni manjkalo...

Jože Čurin

Ponosni Jablan in njegova gruda

Pri Franetu Rebču – Francu Boletu v Tomaju na zgornjem Krasu

Nedeljsko popoldne. Zadnji vroči avgustovski dnevi. Na prostranem kraškem borjaču (dvoršču) je vse lepo pospravljeno. Za mestne ljudi je to dan obiskov, za kmečke pa običajno čas počitka. V prijetnem hladu domače kuhinje steče pogovor. Ogledujem se naokoli in vidim, da so pri hiši čisto sodobni. Centralno kurjavo imajo. Čeprav stara, je hiša posodobljena in prirejena novemu načinu življenja.

Franeta Rebča sredi Tomaja ne morete zgrešiti. Droben mož je, z nepogrešljivo baretko na glavi, ponavadi na svojem malem traktorju drvi kam na polje, travnik ali v vinograd. Svojih trinosemdeset let imenitno skriva že na pogled, še posebej pa, kadar se z njim spustite v pogovore o kmetovanju. To je namreč delo, ki ga vse življenje opravlja, najbolje pozna in ljubi. Prebere vsako vrstico kmetijskih nasvetov v Kmečkem glasu, pozna najrazličnejše sodobne metode kmetovanja, od vsega pa si sproti, za svojo rabo odbira tisto, za kar meni, da je kraški zemlji najprimernejše in najbližje njegovim dolgoletnim izkušnjam in spoznanjem.

Glas gre naokoli, da je Rebčev teren eden najboljših na Krasu. Ko ga o tem pobaram, se skromno namuzne, češ, tudi drugi imajo dobrega. Pri tem pa se sproži tisti del pogovora, ki ga ima najraje. Ni vseeno, kako ravnate s trto, mi pravi. Trta je kot otrok. Vedno potrebuje človeka, ki se z njo ukvarja. Včasih jo mora trdo prijeti in si jo pokoriti, spet drugič mora ravnati bolj nežno, pa škropiti, spodbirati listje, orati, brnati in kdove kaj še vse, preden pride veseli trenutek trgatve. Vendar tudi potem Rebič ne more »sesti na lovorike«, kajti takoj se začne kletarski del opravil, ki zahateva izredno natančnost, čistočo in občutek za ravnanje z vinom.

Nergave besede skorajda ni slišati iz njegovih ust. Sele, ko seževa po temi o njegovi življenjski poti, se

mu utrga vzdih: »Med vojno smo morali razlagati ljudem in smo tudi verjeli v svoje besede, da bo v svobodi vse pravično. Da bo tisti, ki dela, pošteno nagrajen ter, da bodo lenuhi in barabe postavljeni na mesto, kakršno jim gre. Dobro se spominjam, da smo govorili, da bomo imeli takšno družbo, kjer advokati sploh ne bodo več potrebni, ker bo zavladovalo vsesplošno poštenje... Pa pogledajte danes samo na področje kmetijstva: mali človek, mali kmet še vedno odrine največ. Ohranja se pravilno – dajmo tistemu, ki je že sicer bogat... nižje prispevke, ugodnosti, kredite... Vse življenje sta me vodili misel in želja po tem, da bi med ljudmi vladala pravičnost in poštenje. Vendar to, kar vidim danes

Franc Bole-Rebčev iz Tomaja, kakršen je bil pred tridesetimi leti (in kakršen je z dodatkom kakšne drobne gubice tu in tam – še danes).

na vsakem koraku okrog sebe, ni tisto, kar je bila naša vizija. Včasih si mislim, da je kar prav, da sem že toliko star...«

S kolesom v izvidništvo po Italiji (leta 1934)

»O tem, kako bo po vojski, so nas učili na partijskem tečaju v Lokvah leta 1944. Spominjam se, da nam je predaval tudi Miha Marinko. Še v sanjah si nisem mogel predstavljati, da se bo kdaj ta birokracija tako razpasla.«

Že precej let pred drugo svetovno vojno jo je močno skupil od fašistov, ko je hotel na enem od rednih sežanskih kmečkih semnjev pomagati tomajskemu domačinu Gabršnjemu, da ga ne bi pri prodaji živinčeta ogoljufali; nekaj (že takrat znanih) fašistov ga je zgrabilo in odvleklo v njihov stan, kjer so ga ustrahovali in zmerjali. »Gabršnjega pa le niso ogoljufali...« se nasmehe.

Leta 1928 je postal član organizacije TIGR. Še prav dobro sta mu iz tistih dni ostala v spominu Bidovec in Maruši. Star je bil petindvajset let, poln moči in besa nad zatiralci slovenstva. Vedel je, da je osnovna naloga tigrovcev: delati škodo in najrazličnejše akcije proti fašizmu. »Med procesom proti bazoviškim žrtvam, leta 1930, sva šla z Jožetom Goličem iz Dobrave s slovensko zastavo v Koprivo in jo razobesila na star hrast, da je bila vidna tako s ceste kot iz vlaka. Zraven sva na plakati napisala te besede: »Slava vam, bratje mili, vaš kri bo obrodila stotero sadov.«

Na Robčevi kmetiji je takrat gospodaril še oče, hčere so hodile v Trst v službo, bratje so bili v uku. Pri hiši je bilo »boštvo«. Frane se je marsikaj odkradel po svojih poteh in domači so le slutili, da »nekaj počne«. Leta 1934 so ga nekega dne tovariši obvestili, naj se oglasi doli v Trstu. Dominik Turk, oče znanega Joca Turka, ki je bil tudi tigrovec, je dal Franetu nalog, naj se s kolesom odpravi v notranjost Italije in skuša natančno izvedeti, kje imajo hrvaški ustaši svoj prikriti stan. Vedelo se je, da se pripravljajo na ateno

tat na kralja Aleksandra. Frane je dobil osnovne podatke, v trgovini si je kupil zemljevid in – odrinil na pot.

»Res sem našel ustaše v mestecu Quedi blizu Brescie, v neki palači, sredi velikega parka. Že takrat so nosili kaseneje tako znane uniforme. Kupil sem fotografije kraja, fotografijo dvorca in tudi sam sem naredil nekaj posnetkov... Vračal sem se po drugi poti, čez Gardsko jezero in se peti dan pod noč javil pri Turku v Trstu. No, naslednje leto so Aleksandra v Marseillu kljub temu ubili...«

V tistih predvojnih letih je bilo malo komunistov v naših krajih, bolj so bili organizirani na Goriškem. Tako sem prišel šele leta 1938 do prve partijske literature. Sicer pa sem bil vse do začetka vojne med tigrovci. Tudi iz Ljubljane je kdaj pa kdaj prišel k nam na Kras kakšen tovariš... Šestega aprila 1941. leta, bilo je na Veliko noč, so prišli pome karabinjerji. Odpeljali so me v tržaški zapor Coroneo. Tam se nas je »zbralo« veliko zavednih Slovencev. Po sedemnajstih dneh so nas uklenjene spravili na vlak in odpeljali v vasico Corropoli pri Teramu. Tam so nas imeli nekaj mesecev zaprte, potem pa so nas v manjših skupinah pošiljali nazaj domov. Z menoj je bil tudi Anton Šelja-Stjenka, ki se je kmalu potem, ko smo prišli nazaj domov, oglasil pri meni. Govoril mi je o partizanih... Takrat se je na Krasu zbrala prva skupina partizanov.

Julija enainštiridesetega je začel Rebčev Frane bolj organizirano delovati na domačem terenu, spomladi dvainštiridesetega pa je skupaj z drugimi vaškimi aktivisti delal že v novoustanovljenem odboru OF, v katerem so bili na začetku štirje: Pupis, Kjuder, Vran

Rebčeva domačija, pred njo pa Frane s pokojno ženo Tončko in prijateljem

in Rebič. Potlej se je delo vse bolj širilo, dobivalo nove oblike in zahteve.

Ko so poleti 1944. prišli v Tomaj Nemci, je moral Frane bežati v pripravljeni bunker... »V vasi je bilo več bunkerjev, vsakdo je vedel za svojega. Kajti, včasih so prišli k hiši tudi Slovenci-belogradisti in so domačim prigovarjali češ, kje so vaši fantje...«

Frane prinese s sobe veliko rumeno kuverto, kjer hrani medvojne dokumente, dekrete »na položaju« in propustnice.

»Po vojni, ko je kazalo, da je res vsega hudega konec, bi jo bil skoraj skupil. Imeli smo dobro terensko organizacijo, ki pa je morala delovati v posebnih razmerah, saj so bili naši kraji takrat pod anglo-ameriškim nadzorstvom. Organizirali smo razne demonstracije v Trstu in ob neki takšni priložnosti, ko smo se zbrali pred openskim tramvajem in se odpravili dol v Trst, smo jo komaj odnesli. Bilo je 6. septembra 1946, ob obletnici smrti bazoviških žrtev. Dogovorili smo se, da nesemo na njihove grobove vence. Še preden pa se je tramvaj doobra ustavil na zadnji postaji v mestu, smo že opazi-

li skupine šovinistov, kako stojijo na pločnikih. Uvideli smo, da je bolje, če ne hodimo iz tramvaja v gruči. Razkropili smo se in se dogovorili, da se dobimo na pokopališču. Ta namera pa se nam ni posrečila, kajti opazili so nas že prej in se spravili nad nas... z železnimi palicami in drugimi »pripomočki«. Konec naše akcije je bil tak, da smo se dobili spet na poti proti Občinam – vsi pretepeni in krvavi.«

Vojni spomini Rebčevega Franeta iz Tomaja so seveda dosti daljši, kot so utrinki, ki sva jih zapisala. Spustila sva na primer tomajsko bitko, pa dogodke, ko so Nemci vaške ženske zgnali v šolo in zasliševali. A vsega tako ni moč spraviti na skromne stolpce. Morda je treba dodati vsaj še to, da je bil leta 1943. sprejet v KPS, da je bilo njegovo ilegalno ime najprej Miha, nato pa vse do konca vojne – Jablan.

Koščki papirja ohranjajo dokumentacijo družinske kronike

Listava stari fotografski album in gledava obraze – otroške, odrasle, resne in nasmejane. Med njimi so njegove hčere, pa pokojna prva žena Tončka, sosedje, ki so tudi že pokojni, pogrebi, dojenčki. Frane opazuje vse z nekakšnim mirom človeka, ki je že zdavnaj stopil čez prag vseh hudih življenjskih preizkušenj.

Dobre štiri hektare zemlje, ki jih izjemno dobro in natančno obdeluje, skupaj s sedanjo ženo Nežko, zmoro skoraj kot mladenič. Njegov korak je trden in kaže, da ga prav ta rdeča kraška gruda drži pokonci. Njegov vinograd je videti kot zelena lebdeča preproga, s katere visijo smejoči se in vse bolj zoreči grozdi. Krompir je pri hiši, pšenica in zelenjava tudi, krava in prašček... tako da je za sproti. Toda nič kaj vesel ni, kadar se ob poti zagleda v zanemarjeno leho, porastlo z robidovjem. »Enkrat je bilo vse to obdelano. Preveč lačnih ust je bilo pri hišah. Pa mislim, da bodo še prišli takšni časi, ko bodo nekdanje njive preorane in bo na njih rastla pšenica...«

Na mizo je prinesel ročko s teranom, ki se je oljnat pretočil v kozarce. Še malo, pa bo treba spet pripraviti posode, kajti v jesenskem času je to na Rebčevi in drugih tomajskih domačijah glavni opravke. **Bojana Žokalj – Jesih**

Mercator — Mednarodna trgovina

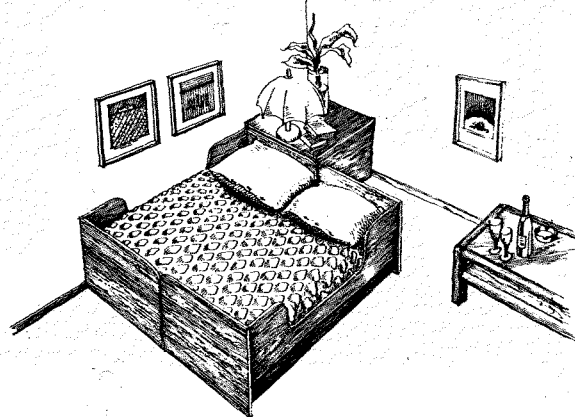
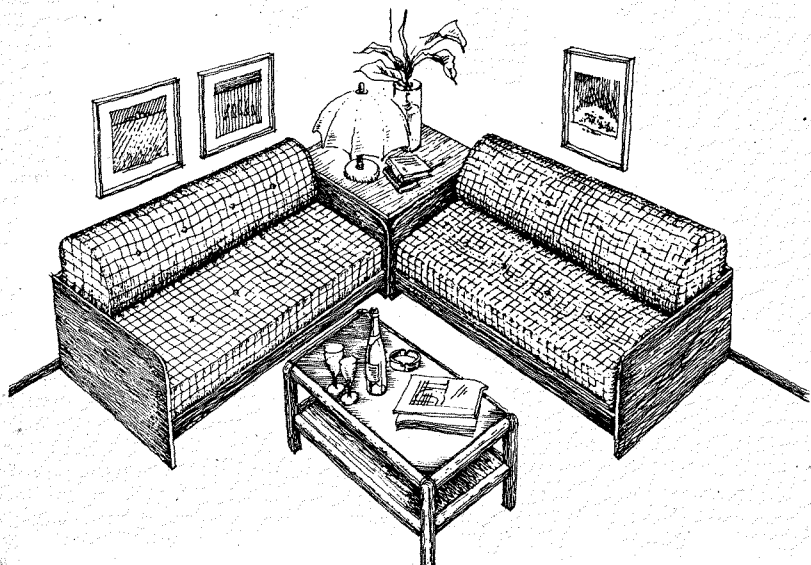
Organizacija za opravljanje del zunanje in notranje trgovine, proizvodnje, predelave in poslovnih storitev, n.sol.o.

Ljubljana, Titova 66

Telefon: (061) 310-688

Alples industrija pohištva

Povsod, kjer je potrebno združiti več bivalnih funkcij v enem prostoru, je DAN-NOČ idealna rešitev, saj se sedežna garnitura enostavno spremeni v ležišče. Garnituro si lahko ogledate v našem salonu v Železnikih, kjer vam ob nakupu pohištva poleg stalnih ugodnosti nudimo tudi brezobrestno posojilo in plačilo na obroke.

Zlovešče povezovanje nasilnikov

Nedavna smrt Hitlerjevega namestnika Rudolfa Hessa, zanj zdaj pravijo, da je bil umetno narejena velicina, je dala desnim radikalom v ZR Nemčiji nove možnosti za obnavljanje legende o »vstajenju nacionalnega socializma«. Veliko je bilo že poskusov, da bi stari nacisti in mladi ekstremisti sprejeli datum Hessove smrti za novi spominski dan, kajti za mučenca ga kljub vsem poskusom le ni kazalo preveč zavzeto razglasiati. Med drugim zato, ker je bilo veliko nacistov, ki so storili fizično več hudega, kakor Hess, pa jih ni doletela tako huda kazen. Sem sodi Albert Speer, inženir, ki je za Hitlerja organiziral proizvodnjo orožja za njegovo totalno vojno. S to svojo dejavnostjo je bistveno podaljšal umiranje na frontah in v koncentracijskih taboriščih. Njegova »življenjska laž«, da ni vedel ničesar o uničevanju Judov, ga je rešila pred vislicami in spravila za 20 let za zapahne jetnišnice Spandau.

Letos objavljeni podatki pravijo, da je na svetu še 150000 živih fašističnih zločincev. Samo ZN imajo 25000 map o nacistih, ki so ušli kazni za storjene zločine med 2. svetovno vojno. Vedno več držav, ki so bile žrtve nacističnega nasilja, zahteva od ZN in držav, kamor so se zločinci zatekli, da odprejo svoje tajne arhive. Za neobjavljene arhive je svetovna javnost zvedela med lanskim

»Waldheimovo afero«, vendar je bilo to še premalo, da bi s teh map obrisali vsaj prah.

Izraelska vlada je zahtevala vpogled v približno 2000 dosjejev o nacistih iz A grupe. Gre za zločince, za katere so dani dokazi, da imajo krvave roke. Generalni sekretar ZN Peres de Cuellar je bil prisiljen nekaj ukreniti: zahteval je od 17 držav, članic bivše komisije ZN za vojne zločine, naj povedo svoje mnenje o izraelski zahtevi. Arhive je mogoče dati na vpogled samo vladam. Gre za pravilo, ki je staro skoraj toliko, kot dosjeji sami.

Vse kaže, da večina držav ne želi javnega odpiranja obtožnic, ki so bile napisane še med 2. svetovno vojno ali pa takoj po koncu vojne. Morali bi namreč odpreti tudi tajne dokumente o motivih, zaradi katerih so dajali – v kar precej državah zatočišče pobeglim nacistom. V petdesetih letih, v času naraščajoče hladne vojne – tako piše Kanadčan Attlee Rodel je bilo za vstop v Kanado dovolj, če je prosilec zapisal, da je nacist, kajti to je dokazovalo, da ni bil: komunist!

V ZR Nemčiji je Hessova smrt samo znova opozorila na pojave, ki so znani že dolgo časa, vendar niso vedno v ospredju pozornosti napredne javnosti: na znova naraščajoči nacionalizem v državi. Povojna intenzivna raba pojmov, kot sta narod in nacionalno, je neizprosno pripeljala do sedanje-

ga dokazovanja dolgo skrivane idejne ozadja politične dejavnosti konzervativnih sil, katerih dolgoročna politika nacionalnega interesa se je že na začetku kazala celo ob tako vsakdanjem vprašanju, kot je ime nemške države, ki je nastala iz treh zahodnih okupacijskih con Nemčije. Tudi narod v ZR Nemčiji vse bolj obravnavajo (teoretično in uradno) kot etnično, ne pa zgodovinsko kategorijo, zato je logično, da tako tolmačijo tudi sam ustavni pojem nemškega naroda: kot »etnično do skrajnosti določeno«.

S takšnim tolmačenjem nacije se dipirajo vrata posebni (sedanji) vrsti izkazovanja nacionalizma, ki bi mu lahko rekli »osvobodilni nacionalizem«. Direktna posledica nazaranja o obstoju »zgodovinske pravice do nacije« je stališče, da ima močnejša nacija pravico, da se ne le bojuje za uresničitev takšne pravice, temveč da pri tem pomaga tudi drugim. Iz tega se nato razvijajo številni operativni zaključki konzervativnih političnih sil, da je treba pomagati »nacionalno podrejenim narodom« v Vzhodni Evropi.

Odnos teh sil do socialističnih držav je značilen. V več variantah zahtevajo revizijo meja, združitev obeh Nemčij v okviru »Svobodne Evrope« ali zunaj nje, zavzemajo se za »pomnožitev socialističnim državam« v njihovem »prizadevanju, da se

rešijo vladavine tujca«. Začetna konzervativna zahteva nacionalistov za osvoboditev vseh rojakov, ki so podrejeni drugim narodom, se je počasi prelevila v supranacionalistično vztrajanje, da je treba pomagati vsem tistim, ki težijo h kakršnikoli obliki osvoboditve izpod pritiska tuje nacije nad pripadniki lastnega naroda.

Da bi to dosegli, je treba po mnenju novih konzervativnih sil doseči, da bo ZR Nemčija postala vsaj vodilna sila v Evropi. Res je, v tem trenutku je ZR Nemčija gospodarsko in vojaško najmočnejša zahodnoevropska država, vendar se nemški nacionalizem s tem ne zadovoljuje, ker se dobro zaveda, da kljub vsem tem dejstvom ZR Nemčija ni tudi najvplivnejša zahodnoevropska država. Na to opozarja tudi značilna ugotovitev zahodno-nemškega konzervativnega tiska, da se mora za stopnjo do zdaj doseženega vpliva v Evropi ZR Nemčija zahvaliti predvsem svoji vojaški moči, kajti Bundeswehr je »bolj kot katerakoli druga institucija povečal ugled in težo ZR Nemčije pri zaveznikih in tudi v Moskvi«.

Kakor razmišlja zahodno-nemški zgodovinar, profesor »marksističnega prepričanja« Reinhard Kienle je nekaj povsem naravnega, če takšne konzervativne sile težijo k povečanju svojega vpliva in vpliva svoje države in si v tej zvezi krčevito prizadevajo za odpravo prepovedi, ki jim po njihovem mnenju še stoji na poti do

vrhunca: prepoved posedovanja jedrskega orožja. Jedrska sila bi zagotovila nacionalistom nedotakljiv vpliv ZR Nemčije na evropskih tleh, s čimer bi tudi druge države lahko prisilila, da bi se odločile za njeno politično doktrino...

K sreči je preveč ovir, ki jih nacionalizem ne more premagati na področju zamišljene ideološke integracije. Nevar-

nost opisanega konzervativnega razmišljanja je tako očitna, da z njim ni mogoče prodreti, pa četudi je grajeno predvsem na »strateškem konceptu« antikomunizma. Ob tem spoznanju je bilo sila smešno, vendar pa obenem svarilno stvarno razmišljanje sodobnih neonacistov, da bi Rudolfa Hessa predlagali za – Nobelovega nagajenca za mir! **fl**

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedn

Beograd: Na obisk in na razgovore z našimi državniki je prišla v Jugoslavijo delegacija Afriškega narodnega kongresa pod vodstvom svojega predsednika Oliverja Tamba. Pri nas so gostje Zvezne konference SZDL. V ponedeljek je delegacija že razpravljala s predsednikom Zvezne konference Miloškom Drulovićem. Razgovori so se med tridnevni obiskom nanašali na položaj v Južni Afriki ter na sodelovanje naših družbenopolitičnih organizacij z Afriškim narodnim kongresom.

Harare: Okoli 250.000 temnopoltih delavcev se je začelo v nedeljo vračati v premogovnike in rudnike zlata v Južni Afriki. Vodstva sindikatov in šestih največjih rudnikov so se dogovorili o prenehanju tritedenske, dozdaj najdaljše stavke v državi. Na delo se ni vrnilo več desetisoč rudarjev, ki so jih uprave rudnikov odpustile med stavko. Osnovne zahteve delavcev – povečanje plač za 30% – niso izpolnjene.

New York: »ZDA zaskrbljenostjo spremljajo zaostrovanje iraško-iranske vojne.« Predstavnik zunanega ministrstva je priznal, da se s tem povečuje tudi nevarnost za ameriške ladje v Perzijskem zalivu, posebno v trenutku, ko je na tem področju novi konvoj kuvaitskih tankerjev pod zaščito ameriških vojnih ladij.

Manilla: Medtem ko si filipinska predsednica Corazon Aquino prizadeva, da bi uredila položaj v državi po dozdej najbolj krvavem poskusu prevrata, se nadaljuje pregon pobeglih udeležencev prevrata. Bivši filipinski obrambni minister Juan Ponce Enrile je še enkrat zanikal obtožbe, da je bil pobudnik tega poskusa prevrata na Filipinih. V telefonskem razgovoru z ameriški novinarji je Enrile dejal, da že dolgo časa nima nobenih stikov več z nekdanjimi sodelavci v ministrtvu, med katerimi je tudi voditelj sedanjega neuspelega upora polkovnik Gregorio Honasan. **fl**

Na svetu je veliko nedorečenega

Dve vojni, v Afganistanu in tista v Perzijskem zalivu, trajata že po nekaj težkih in surovih let, pa še vedno marsikaj ni pojasnjeno. Sovjetsko vojskovanje v Afganistanu poteka pod geslom: »izpolnjevanje mednarodnega dolga do sosednjega bratskega naroda«. Tako so namreč sporočili v Kremlju zadnji dan leta 1979, ko je sovjetski kontingent že prekoračil sovjetsko-afganistansko mejo.

V sedmih letih vojskovanja v Afganistanu se je v surovi šoli vojne izmenjalo nekaj stotisoč sovjetskih vojaških obveznikov, tam so se vojskovali, napredovali in bili odlikovani, vendar pa tudi umirali in še umirajo. Toda, na nagrobnikih, ki jih postavljajo na državne stroške, nikjer ne piše, da je ta vojak padel, ko je plačeval svoj mednarodni dolg, pač pa samo to, da je padel v Afganistanu. Vprašanje, zakaj tako, se vse pogosteje zastavlja v SZ, še posebno, ker gesla o plačevanju mednarodnega dolga ne navedejo tudi v osmrtnicah, ki jih starši naročajo ob pogrebi svojih sinov, padlih v Afganistanu.

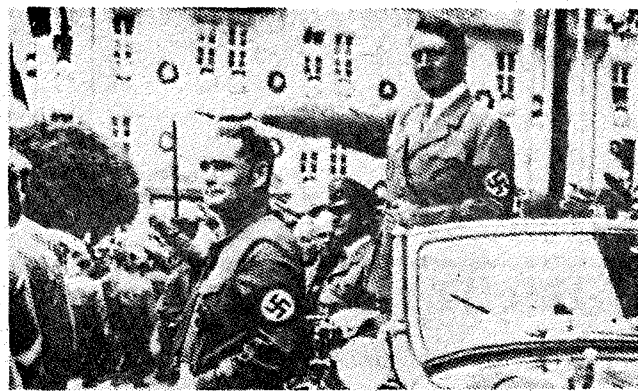
Nedorečeno je tudi tole: ali so jugoslovansko ladjo »Bri-bir« v Perzijskem zalivu napadli ali pa so jo samo ustavili. Američani trdijo eno, Iranci pa drugo. Američanom je v interesu, da prikažejo iransko obnašanje v Perzijskem zalivu v najbolj temni luči, da bi tako opravičili zadrževanje in kopičenje svojega vojnega ladjevja v Zalivu. Irancem pa je veliko ljubše, če vsilijo svoje stališče: da imajo kontrolo plovbe v svojih rokah in da se ne bodo umaknili pred uporabo sile.

Vsekakor ni sporno, da gre za demonstracijo sile, da gre za odkrito grožnjo neoboroženi tovorni ladji, ki plove pod zastavo neke nevtralne in nevtrščene države. Pri tem pa so Iranci zelo od daleč nadzirali manifestativno plovbo konvoja ameriških vojnih ladij tik preden so ustavili našo ladjo. Vedeli so, da Američani budno spremljajo ta njihov podvig. Nas navdaja z zaskrbljenostjo vztrajnost Irancev, saj so že enajstič ustavili in pregledali, dobesedno pretaknili naše tovarne ladje v tem delu morja. Ali gre za nesram-

nost, ki nikoli ne dela izbire med žrtvami, ali pa za čisto določeno politično stališče do naše države ter vsega tistega, kar je storila kot neuvrščena država za prenehanje nesmiselne vojne med dvema drugima neuvrščenima državama?

Morda pa gre tudi za nasprotja med tistimi v Iranu, ki se javno izjavljajo za pogajanja, za dogovor, za neodvisnost in neuvrščanje, kakor tudi za sodelovanje z vsemi državami na tej podlagi in drugimi v Teheranu, ki opisanemu procesu nasprotujejo in nenehno zastrujejo odnose z drugimi na svetu in v neposredni sosesčini.

Po sedmih letih vojskovanja v Afganistanu je v Moskvi čutili napovedi, da bodo na to vojno sčasoma pozabili. Tudi na Bližnjem vzhodu ni pravega soglasja vseh zainteresiranih za zasuk od konfrontacije k pogajanjem. Zato pa je na območju Srednje Amerike opaziti temu nasprotni proces. Po mirovnem sporazumu petih držav: Gvatemale, Hondurasa, Salvadora, Kostarike in Nikaragve ter angažiranju še nekaterih držav temu v prid, se

Morda bo končno le zaključeno poglavje v novejši svetovni zgodovini, ki ga je vse do svoje smrti poosebljal Hitlerjev namestnik Rudolf Hess. Na sliki je na vrhuncu svoje nacistične slave, tik pod svojim gospodarjem.

je začelo marsikaj spremenjati na političnem in diplomatskem prizorišču v Latinski Ameriki. Na začetku so se angažirale tudi neuvrščene države. Delegacija devetih držav je bila v Nikaragvi in v Karakasu, kjer so se sestali zunanji ministri »skupine Contadora« in »skupine za podporo«.

Očitno je, da ne gre samo za srečno obliko mirovnega načrta iz Gvatemale, temveč veliko bolj za evolucijo procesa neodvisnosti, neuvrščanja in sožitja na Zeleni celini. Pomembno vlogo ima pri tem tudi evolucija sandini-

stičnega režima v Nikaragvi, glede sprejemanja skupnih pravil ravnanja na tem sila napetem in vnetljivem področju. K temu je treba dodati tudi zmedo v Washingtonu glede politike oziroma podpore, ki jo dajejo in obetajo kontrarevoluciji in diktaturi v Nikaragvi. Voditelji petih držav na posvetovanju v Gvatemali se niso strinjali z izhodiščem ameriškega predsednika Ronaldja Reagana, da je sandinistični režim tisti, ki ogroža mir, še manj razumevanja pa so imeli za stališče, da so sandinistični nasprotniki demokratična

alternativa za Nikaragvo.

Dotakniti se je vredno še ene, evropske nedorečene stvari. To je usoda in smrt Hitlerjevega namestnika Rudolfa Hessa. Potem, ko je veliko pomagal Hitlerju, da je vzpostavil okrutno fašistično diktaturo in jo usposobil za najbolj krvavo osvajanje v zgodovini človeštva, je Rudolf Hess maja 1941. odletel v Veliko Britanijo v misli, ki še zdaj ni povsem pojasnjena. Na nürnberškem sojenju nacističnim vojnim zločincem so ga obtožili zaradi zločinov zoper mir na svetu, ne pa tudi za zločine proti človeštvu. To se je zgodilo zaradi stališča Angležev in Churchill, ki so Hessa ocenjevali bolj kot medicinski, ne pa kriminalni primer. Tako so ga zahodni zavezniki v bistvu obravnavali tudi vseh minulih štirideset let, ki jih je preživel v jetnišnici Spandau in občasno zahtevali, da bi ga izpustili.

Ker je ušel vislicam, se je izognil tudi sežigu, s čimer so odstranili vse sledi za drugimi nacističnimi vojnimi zločinci. Njegov grob v bližini Češkoslovaške bo prav gotovo še nadalje spominjal na strahotne žrtve druge svetovne vojne in opozarjal na vse razsežnosti odnosov med vzhodom in zahodom. **fl**

Politkomisar Sime zbira in komentira

Klobčič se počasi odmotava

Po vsej Jugoslaviji se je več ali manj enotno izoblikovalo mnenje, da gre v primeru Agrokomerca za organiziran napad na temelje gospodarskega in pravnega sistema, za goljufijo in grabež, za organizirano kršenje ne samo zakona o menicah, temveč tudi zakonov in predpisov o investicijah, obratnih sredstvih in še niza drugih zakonov in predpisov, sprejetih v zadnjem obdobju stabilizacijskih prizadevanj.

Povsem na dlani je, da vsega tega ni mogel speljati sam Fikret Abdić, predsednik poslovnega odbora sozd Agrokomerc, ampak cela veriga ljudi v različnih institucijah ob močni politični podpori veljavok republiškega in zveznega kalibra.

Zato bom poskusil le »evidentirati« te ljudi, katerih imena so se pojavila v jugoslovan-

skem tisku, zavedajoč se, da je dokončna ocena »je kriv, ni kriv« pridržana izključno za to določenim institucijam.

Za začetek se bom poslužil kar Fikreta Abdića, ki je (po Tanjugu) govoril tudi o vlogi Hakije Pozderca in dejal, da ne ve, če se za navajanjem tega imena »strelja v sam vrh države«. Pojasnil je, da so člani družine Abdić in Pozderac že dolga leta prijatelji. »Jasno je, da sem imel podporo Hakije in tudi Hemdije Pozderca, vendar nikakršnih privilegijev.« Bolj nas je podprla tudi republika, vendar načelne podpore ni treba mešati s tem, da naj bi bili »zaščiteni«, navaja Fikret Abdić.

Po »eksploziji« v Veliki Kladuši so novinarji tam večkrat opazili Hakijo Pozderca. Letos je izšla monografija o Veliki Kladuši pa piše, da je Hakija Pozderac mož, »čigar besede in odločnost prebivalci cazin-ske krajine že desetletja visoko cenijo!«

Hakija Pozderac, sedaj član sveta federacije, je bil pred tem zvezni minister, Hamdija Pozderac pa je član Predsedstva SFRJ. To sem dolžan napisati v izogib neljubim pomotam in zamenjavam.

Na vprašanje novinarja, ali je upokojeni Hakija Pozderac svetnik predsednika poslovnega odbora Fikreta Abdića, šef informacijske službe Agrokomerca Muhamed Škrgić, ni tega niti potrdil, niti zanikal; potrdil pa je, da Hakija večkrat obišče Agrokomerc.

Hamdija Pozderac je znan po svoji odrezavosti, saj je vso Jugoslavijo obletela ta-le njegova domislica:

»Ako seljak može dobiti do tri godine zatvora zato što je ukrado jednu kokošku, onda milijarde koje je neko ukrado treba preračunati za vrijednost kokošaka in odrezati mu odgovarajući broj godina aps.«

Upam, da poklicani ob pravem času ne bodo pozabili te duhovite računice!

Med zvezne kalibre, ki so intervenerali za Agrokomerc sodi tudi član zveznega izvršnega sveta Radovan Makić, sicer iz SR Bosne in Hercegovine.

Za Agrokomerc so še intervenerali (po stanju 28. avgusta): Mate Andrić, predsednik predsedstva SR BiH, predsednik republiškega izvršnega sveta SR BiH Josip Lovrenović in Zarko Kolenda, predsednik Gospodarske zbornice BiH. Spisek še ni zaključen.

Nižjih funkcionarjev ne želim navajati, ker bi to zahtevalo preveč prostora.

Zaenkrat toliko o odvijanju klobčiča.

Predsednik poslovnega odbora Ljubljanske banke Metod Rotar je po (pre)dolgem molku o aferi Agrokomerc med drugim dejal: »Karkoli in kakorkoli se bo še zgodilo v zadevi Agrokomerc, ki jo je najbolje poimenovati kar Pompeji, nekaj je že zanesljivo: v jugoslovanskem bančnem, finančnem, monetarnem, kreditnem sistemu in organizaciji bomo v prihodnje – hoteli ali ne – imeli dve obdobji. Čas

pred in čas po »Agrokomercu«.

Za predlagano novo štetje »Po Agrokomercu« nisem prav nič navdušen; kot star partizan še prav dobro pomnim, kako so s svojim koledarjem sramotno končali Ducejevi fašisti. Z dosedanjim koledarjem sem kar zadovoljen, edino kar si iskreno želim, je, da bi bilo v Jugoslaviji vse manj raznih Abdićev in njegovih zaščitnikov. Obenem si še želim, da bi izpolnjevali Tito-ve besede, ki jih je med drugimi izrekel pred šestnajstimi leti ob 60 letnici Labinske republike: »Pozivam pa ljudi, ki so na odgovornih mestih v gospodarstvu, bankah in drugih sektorjih našega gospodarskega življenja – tam so v glavnem komunisti – naj se obnašajo tako, kot to zahtevajo sklepi komunistov, ne pa kot se oni sami odločijo«.

Predlog bankirjev, ki imajo Agrokomercove menice brez kritja, da se menice spremenijo v posojilo, je naletel na ostre komentare. Beograjske Večernje novosti v komentarju

»Vsi tonemo, nihče ne propada«, med drugim pišejo:

»Kakšna ironija – predvčerajšnjim so v glavnem mestu naše prezadolžene države sprejemali odločitev, da bo (posredno ali neposredno) 22 milijonov ljudi plačalo dolg Agrokomerca. Z drugega konca domovine, iz svojega opatijskega kabineta pa Fikret Abdić zmagoslavno sporoča ljudstvu, da bo kmalu spoznalo svojo zaslepljenost pri obsojanju njegovega dela in da mu odstop še na misel ne pride, kajti s tem bi izdal sebe, sodelavce in delavski razred ne skrbi! Ne bodo ga izdali tisti, ki so ga doslej tako varno vodili in ga pripeljali do sem! Kot ga nikoli doslej z odstopom ali odhodom in zapor niso izdali niti vodilni Fenija ali Obrovca, niti kadorki iz armade nedotakljivih uradnikov, funkcionarjev ali drugih varuhov delavskega razreda. Delavski razred Jugoslavije zna to ceniti. Vedno je do zadnjega dinarja pokrivil vse avanture svojih skrbnikov. Tako bo tudi tokrat.« **Vaš Sime**

Stalna razstava v prostorih nekdanje gestapovske mučilnice v Dravogradu

Tudi to je potrebno za zgodovinski spomin

Nekaj več kot dvajset let je že minilo, odkar so v Dravogradu v prostorih nekdanje gestapovske mučilnice odprli pretresljivo razstavo. Gradivo zanj je zbral Koroški pokrajinski muzej revolucije iz Slovenjegra Gradca, denarno pa sta jo podprla dravogradska občina in delno sklad SR Slovenije za pospeševanje kulturne dejavnosti. Načrt, opremo in razvrstitev je opravil Rudi Zupan, arhitekt iz Maribora.

Stalna razstava priča o zločinških početjih gestapovcev v Dravogradu in njeni okolici. Izpoveduje tudi odločnost in upornost sodelavcev našega narodnoosvobodilnega boja ter partizanskih borcev proti okupatorju in njihovim hlapcem v tem delu naše ožje domovine.

Gestapovska mučilnica v Dravogradu je imela 5 celic. Najstrašnejša je bila peta, imenovana celica smrti. Kdor je bil tam zaprt, ta ni več prišel, nazaj, zanj ni bilo več vrnitve. Težko je verjeti, da je bilo kaj takega sploh mogoče. Nad nemočnimi in izčrpanimi ter napol mrtvimi so se med drugimi izživljali tudi tako, da je morala žrtev iz človeške lobanje piti ob prižgani sveči urin, ali pa na dušek spiti vrelo slano vodo.

Gestapovci so pobili na stotine ujetih partizanov, aktivistov in pristašev OF. Ujeti so si morali sami izkopati grobove v Črneškem gozdu

pri Drobčevi bajti, v Dularjevem gozdu na Viču, na Suškinovem klanecu in pri Sv. Križu (vse v okolici Dravograda). Poleg tega so gestapovci veliko pobitih ali še napol živih žrtev pometali z mostu v Dravo.

V tej stavbi je zgoraj sedež občine, некоč pa so v njenih spodnjih prostorih zidovi skrivali pred očmi mimoidočih grozote.

Vedo povedati, da je Drava naplavila nekatera trupla na levem bregu pri Sv. Boštjanu (v bližini Dravograda). Pogumni ljudje so jih zagrebali, po vojni pa jim je dravogradska borčevska organizacija postavila spomenik s pretresljivim napisom.

Iz dokumentov in pričevanj razberemo, da se je gestapovsko divjanje v Dravo-

gradu in njegovi okolici najbolj razbesnelo v letu 1943 in je trajalo vse do konca vojne. Pri tem početju so zajeli vso Mislinjsko, gornjo Dravsko in Mežiško dolino s Podjuno vred. V kolikor žrtev niso pobili, so jih izročali gestapov-

cem v Celovcu. Od tod so žrtve romale v: Mauthausen, Rawensbrück, Auschwitz, Dachau in najbrže še kam drugam.

V Dravogradu je bilo menda nekaj več kot trideset gestapovcev. Po večini iz nemškega dela Koroške in iz drugih avstrijskih pokrajin. Za pretepanje, mučenje in ubijanje so najemali še vlasovce

(ruske kvsilinge). Tem so bojda vsakokrat pred »delom« dajali piti neko posebno žganje. Zaradi tega so postali nazkačeni kot psi.

Preživeli, precej med njimi jih ni več, (ker so za posledicami mučenja čez čas umrli), se spominjajo nekaterih imen ali priimkov teh gestapovcev: Bruhleitnerja, Busanta, Rata, Ericha, Lanzerja (avstrijski zdravnik, ki je hladnokrvno operiral brez narkoze), Liberška, Mesnerja, Gutovnika, Summerja, Tempelhuberja, Weinbergerja, Platzela (gestapovski šef), Vladimira Bericha (zanj naj bi celo nacisti v pijanosti govorili, da ima v Dravogradu na vesti več tisoč pobitih ljudi) in seveda še drugih. Tega ali onega opisujejo kot neverjetnega mučitelja s srednjeveškimi sadističnimi metodami.

Poleg dravogradske občine so v parku (tam so tudi postavili spomenik) pokopali posmrtno ostanke 17 padlih borcev za severno mejo v letih 1919 in 1920 in 42 partizanov, talcev ter mučencev NOB 1941 do 1945.

Prenesli so jih s pokopališč iz Dravograda in z bojišč na Časovem, Kozjem vrhu, Libeliških rutah, Podklancu ter z morišč v Črneškem gozdu, Dularjevem lesu, Sušnikovem klanecu in gestapovske mučilnice v Dravogradu.

Drago Miklavc

Iz dela borčevskih organizacij po Jugoslaviji

Kosovo:

Prevelike spomeniške apetite je treba obrzdati

Kosovski borci pravzaprav v svojem pokrajinskem odboru ZZB NOV niso imeli pravih poletnih počitnic. Na njihovi zadnji seji predsedstva PO ZZB NOV so obravnavali vprašanja borčevske aktivnosti za konsolidacijo razmer na Kosovu pa tudi nekatere preverbe, ki jih bodo morali opraviti borci znotraj svojih vrst, glede skladja (ali pa neskladja) med tem, kar govorijo in potrjujejo in, tistega, kar se v življenju dogaja.

Predsednica kosovske borčevske organizacije Desanka Džordžević je poudarila, v svojem uvodnem referatu, da je treba posvetiti posebno pozornost diferenciaciji, čeprav je bila to že tudi naloga vseh v preteklem obdobju. Na tem področju je bilo tudi dosti napak, ponekod se pa naloge niti še niso lotili. Boj zoper oportunizem traja, prav tako boj proti omahljivcem in tistim pasivnim članom, ki le navzven prikivajo svoja nacionalistična stališča ter separatistične in desno usmerjene težnje. Desanka Džordžević je temu dodala, da ima v boju proti odklonom pomembno nalogo progresivna inteligenca, kulturni in javni delavci, ki pa se morajo bolj konkretno in z delom izkazati. Stanje ob strani in pasiven odnos do dogajanja namreč ne more prinesiti pozitivnih rezultatov, ravno nasprotno, takšen odnos dovoljuje, da postajajo ogroženi temelji naše revolucije.

Ni naključje, da so na omenjeni seji kosovskega borčevskega predsedstva sklenili, da je ena nujnih in tekočih nalog preverjanje izjav, potrdil in odločb, na katerih osnovi so posamezniki, ki niso bili udeleženci narodnoosvobodilnega boja, uveljavljali svoje pravice do pokojnine. Dogovor je bil, da morajo borčevske organizacije preveriti vse takšne primere, da bi lahko posameznikom, ki so si na nepošten način priskrbeli pokojninske prejemke, le-te ukinili. Ugotavljali so tudi nekatere napake pri poimenovanju ulic in drugih javnih objektov (nekateri so namreč imenovali po ljudeh, ki se v revoluciji z ničemer niso izkazali).

Nenazadnje so na seji tudi menili, da morajo borci delovati bolj v bazi in manj forumsko, pa, da bi kazalo preveriti primere, v katerih gre glas, da prihaja do zlorab tako imenovanega statusa borca... ponovno so poudarili nujen in najostrejši boj proti nacionalizmu vseh vrst.

Seji pokrajinskega borčevskega predsedstva je prisostvoval tudi član Predsedstva CK ZKJ Kolj Široka, ki je opozoril, da se borci ne smejo zapirati v svoje organizacije, ampak morajo svoj delež boja za boljše razmere v pokrajini izkazovati v socialistični zvezi. Dejal je tudi, da diferenciacija še ni izpeljana in jo je treba tudi razumeti kot proces, ki pa se mora nadaljevati, saj ni nihče za vse večne čase zavarovan z minulimi zaslugami.

(po zveznem borčevskem glasilu Četvrti jul)

Prijetno neformalno srečanje nekdanjih soborcev

V Zgornji Savinjski dolini

Ob 44. obletnici osvoboditve trga Rečica ob Savinji, in pozneje cele Zgornje Savinjske doline, se je udeležil obiska Zgornje Savinjske doline tudi tovariš dr. Franjo Turnšek-Lipič, pomorski kapetan, ki je bil pred kratkim predlagan (s strani jugoslovanske ambasade v Parizu) za častnega generalnega konzula v Monaku (*Conzul General Honorarire de la Republique Federative Socialiste de Jugoslavie*) in je tako skupno s tovariši iz partizanske dobe prispel v Mozirje. Povabljenih je bilo več kot 20 starih partizanov, med njimi Sergej Kraiger, Vida Tomšič, dr. Luka Novak, general Ivan Dolničar-Janušek, Janko Sekirnik-Simon, narodni heroj, Alojz Žokaj-Didi, Milan Lah s tovarišico dr. Pavlo Jerino, Kosta Bizjak, Bogo Gorjan, Vladimir Vodopivec-Vito, Edvard Progar in drugi.

Med povabljenici je bil tudi tov. Vladimir Trop, pomorski kapitan (Extra master), ki se je opravičil, ker je bil zadržan tako, kot nekateri drugi tovariši, ki niso mogli priti na ta izlet zaradi nujnih nepredvidenih važnih razlogov.

Prva postaja izleta je bila pri predsedniku občine Mozirje ing. Antonu Boršniku, kateri je vsem udeležencem

razkazal partizanski park »Savinjski gaj«, ki je bil po mnenju vseh udeležencev nedvomno najlepši park v Jugoslaviji in med najlepšimi tovrstnimi v Evropi.

Ing. Anton Boršnik je pripravil dober informativni govor, posvečen občinskemu gospodarstvu, lesni industriji pohištva, turizmu Zgornje Savinjske doline, naravnim znamenitostim, kulturni dediščini, gospodinjstvi, kapaciteti zasebnega sektorja, možnosti aktivne rekreacije (v smučanju, plavanju, ribolovu, tenisu) itd.

Iz Mozirja so se gostje odpeljali na Rečico, kjer so se ustavili v gostišču Stiglic in potem kosili pri Atelšku v Dol Suhu.

Ob tej priliki se je dr. Franjo Turnšek v svojem govoru najprej spomnil vseh partizanskih tovarišev, ki so padli v bojih ali pa so umrli na delu po osvoboditvi ter predlagali eno minuto molka. Nato je govoril o tisti slavni partizanski dobi, ko je Zgornje Savinjska dolina pokazala in dokazala, da se zna odločno boriti proti sovražniku. Savinjsčani so za časa vojne branili svojo svobodo in neodvisnost. Bila je ena prvih slovenskih dolin, ki je bila že leta 1943 delno in potem cela (začasno) osvobodjena (1944) po zaslugi partizan-

skih brigad pod vodstvom komandantov Simona, Didija, Jermana in drugih. Hrabre, odločne in hitre, so naše enote zadale hude udarce okupatorju v Savinjski dolini.

Dejstvo je, da je partizanska doba slavna tako za Slovenijo, kakor za vse druge Jugoslovane.

Partizanska borba je oplenila zavest slovenskega

naroda. Vtisnila je žig svobode in socialnega napredka v notranjosti zemlje. Partizanske zmage so ustvarile spoštovanje do Slovenije v inozemstvu in dvignile čast slovenskega naroda daleč naokrog.

Partizanska kri je z velikimi črkami zapisala svojo zgodovino.

Danes vlada po vsem svetu splošno mišljenje in pre-

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČE

Dravograd: Uresničiti zastavljene naloge s perspektivo

Borci v dravogradske občine razmišljajo, da je ena izmed pomanjkljivosti naše družbe, da ni sposobna analizirati vzrokov in poiskati odgovornih ljudi, ki so se tako neodgovorno zadolžili, naši deželi pa s tem povzročili take posledice. Podoba je, da so glavni krivci še vedno neznani. Majhne napake in krivde pa se obešajo na veliki zvon. Ob takem soočanju so zaskrbljeni.

Ne toliko zaradi težav in odrekaj, bolj zaradi še vedno nejasnih ciljev. Tudi to, ker je še vedno nedorečena odgovornost posameznikov na vodilnih položajih. Sprašujejo se tudi, zakaj se tako počasi, če že slabo uresničujemo zastavljene naloge.

Ob tem razumejo mlajšo generacijo, da je nezadovoljna s sedanjim stanjem. Ima namreč občutek brezperspektivnosti in hoče spremembe ter sodočlati o svoji prihodnosti.

Borci v tem delu Slovenije opozarjajo na ekološke probleme, ki jih na Koroškem ni malo. Gre za neresena vprašanja odlaganja odpadkov in odplak, zlasti za tiste, ki so nevarne. Zaskrbljeni so zaradi umiranja gozdov, onesnaževanja rek in zraka. Skrbijo jih tudi, kako zavarovati plodno zemljo pred raznimi pritiski zaradi gradenj določenih skladišč in še česa ter kako jo ohraniti pred naravnimi ujmami.

V domu starostnikov v Črnečah pri Dravogradu, kjer je med starejšimi občani tudi nekaj borcev, so ustanovili sekcijo borcev NOV. Z delom je pričela kar uspešno.

Predstavniki občinske borčevske organizacije, uspešno sodelujejo z upravnimi organi dravogradske občine. Člani ZB so kot delegati dejavni v samoupravnih interesnih in v krajevnih skupnostih ter v družbenopolitičnih organizacijah. Med njimi so nekateri celo nosilci posameznih funkcij.

Veliko skrbi namenjajo zdravstvenemu stanju borcev. Položaj rešujejo z zdravstvenimi pregledi, pri tem jim zelo pomaga dr. Ambrož, direktor zdravstvenega doma v Dravogradu in z razpoložljivimi toplotskimi zdravljenci. Teh možnosti je seveda premalo, saj jih lahko pošljejo na leto le nekaj. Iz leta v leto je namreč vedno več bolnih. Da bi lahko odšlo več borcev v zdravilišče, bodo Medobčinski odbor borcev za Koroško in občinska borčevska organizacija ter regijska zdravstvena skupnost za ta predel preučili možnost tudi delnega financiranja zdravstvenih storitev. Stroške bivanja v zdravilišču pa bi borci plačevali sami. Tudi socialni položaj borcev se slabša, zlasti zaradi naraščanja življenjskih in drugih stroškov. Tega blazijo, v kolikor ga lahko sploh s stalnimi, občasnimi in enkratnimi priznavalnimi.

Po osnovnih šolah postopoma urejajo partizanske koticke. Na ojstriški in dravogradske šoli že delujeta. V šentjanski šoli pa ga bodo ustanovili v kratkem. S to dejavnostjo hočejo popestriti pouk zgodovine iz NOB.

Na območju občine Dravograd je še 247 borcev. Med njimi je 110 tovarišic in 137 tovarišev. Enajst jih ima status vojaških vojnih invalidov. Občinsko borčevsko organizacijo vodi Franc Blatnik.

Drago Miklavc

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ ■ IZ DELA BORČE

pričanje, da so jugoslovanski narodi pod vodstvom Maršala Tita ustrezno številu prebivalstva, med vsemi narodi v vojni, največ doprinesli k zmagi proti hitlerjanskemu okupatorju.

Tovariš Turnšek je dodal: »Ker je partizanska doba in borba plemenita, smo mi vsi partizani ponosni, da smo se je udeležili.«

Iz Dola Suhega so gostje

odšli v Logarsko dolino, kjer so imeli priložnost ob lepem vremenu občudovati lepote Savinjskih Alp in prekrasne Logarske doline. Slap Rinka bo ostal za vedno vsem v trajnem spominu.

Drugi dan, po odhodu iz Planinskega doma v Logarski dolini, je bil zaključen ta prijeten dvodnevni izlet partizanskih tovarišev.

Vladimir Vodopivec

Piran: V gosteh v Ogleju

Prvo julijsko nedeljo se je na povabilo ANPI iz pobratene občine Oglej udeležila praznika Unità (glasilo Komunistične partije Italije) dvanajstčlanska delegacija borcev iz piranske občine. Vodil jo je Vlado Logar, predsednik občinskega odbora.

Tovariši iz Ogleja (Aguile) so nas pričakovali na dogovorjenem kraju. Med njimi je večina mlajših aktivistov KP, tudi sekretar občinskega komiteja je relativno zelo mlad. Nekateri (starejši) med njimi imajo tudi oficirske čine JLA.

Razkazali so nam prireditveni prostor in zelo impresivno razstavo o tem, zakaj se je še vedno treba boriti za iste cilje, za kakršne smo se borili v antifasističnem in narodnoosvobodilnem boju. (Razstavo je postavil osebno sekretar občinskega komiteja KPI). Vse je bilo nekako tako, kot je bilo pri nas na osvobojenem ozemlju v času NOB ali prvih nekaj let po osvoboditvi.

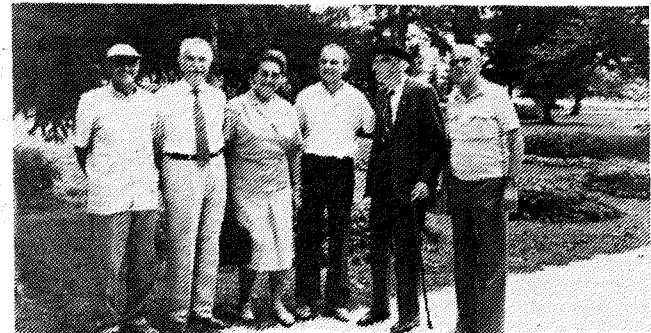
Predvsem delajo privrženci APNI in KPI še vedno skoraj vse popolnoma brezplačno, »udarniško«. Videli smo nekakšno improvizirano kuhinjo, kjer je najmanj dvajset žensk – od zelo mladih do zelo starih – pripravljalo ogromne količine cmokov (»njokov«), najrazličnejših testenin, rezalo kalamare, ribe, meso in različne načine priprave itd. Skratka: ogromno delo. Temu primeren je potem tudi iztržek. Le-ta gre v desetine milijonov lir. Čisti dohodek je namenjen akcijam ANPI in občinski organizaciji KPI.

Po zakuski, ki so nam jo pripravili v preje omenjeni kuhinji, servirali pa kar na prireditvenem prostoru, so se nam pridružili še nekateri člani občinske uprave. Od njih smo izvedeli, da nihče od vseh članov občinske uprave ni profesionallec. Dohodkov imajo le toliko, da pokrijejo svoje stroške v zvezi z delom, t. j. po okoli 320.000 Lit mesečno. Občina je sicer majhna, šteje nekaj manj kot 4.000 ljudi. Upravo sestavljajo v glavnem komunisti (12 do 16 članov). Imajo tudi opozicijo, ki jo predstavljata dva desničarja.

Po tem razgovoru so nas odpeljali na ogled kmetijskega posestva, ki je last viteza dela (cavaliere del lavoro) Bruna Nadalina. Lastnik nas je osebno sprejel. Saj razen njega obdelujeta 14 ha vinogradov in 7 ha sadovnjakov le še dva družinska člana. Imajo pa 4 traktorje in vso mogočo drugo mehanizacijo. V svoji hiši ima tudi lastno točilnico in k pijači pripravi prigrizek. Tovariši iz ANPI so nam povedali, da je ta vitez dela povezan z vsemi mogočimi inštituti v Italiji, sodeluje z univerzami in komisijami pri evropski gospodarski skupnosti. Vzgojil je z lastnimi eksperimenti posebno vrsto jabolka, ki nosi botanično ime po njem »jabolko Bruno« (it. »mela Bruno«). Pokazal nam je nekaj manjših dreves in povedal, da je to eksperimentalna gojitev po naročilu kmetijske komisije pri Evropski gospodarski skupnosti. Te jablane naj bi dajale plod brez sladkorja – a sladke od saharoze. Tako jih bodo lahko uživali sladkorni bolniki. Tržišče za jabolka te vrste pa je zagotovljeno, kar je jasno smo po sebi.

Ogledali smo si še arheološki muzej, ker je pač Oglej imel v naši narodni zgodovini pomembno vlogo, ter nekaj drugih znamenitosti. Potem smo se gostiteljem zahvalili, jim zaeleli še mnogo uspehov in se vrnili v Piran.

D. P.

Na fotografiji je le del udeležencev izleta, ki so se takole postavili pred objekt v Savinjskem gaju: Vladimir Trop (edini jugoslovanski pomorski kapitan, ki nosi tudi laskavi mednarodni pomorski naziv »extra master«, Franjo Turnšek-Lipič, Vida Tomšič, eden od gostiteljev, Vladimir Vodopivec-Vito in Janko Sekirnik-Simon.

V enotah JLA so začeli službovati mladi starešine

Strokovna in kadrovska okrepitev

Zadnji avgustovski dnevi, v katerih se nas je večina spominjala dopustov in že kovala načrte, kako jih bo preživela prihodnje leto, bodo ostali v spominu nekaj sto diplomantov vseh srednjih šol in akademij JLA. Takrat so namreč nastopili svoje prve službe po garnizijah, karavlah in ladjah po vsej Jugoslaviji.

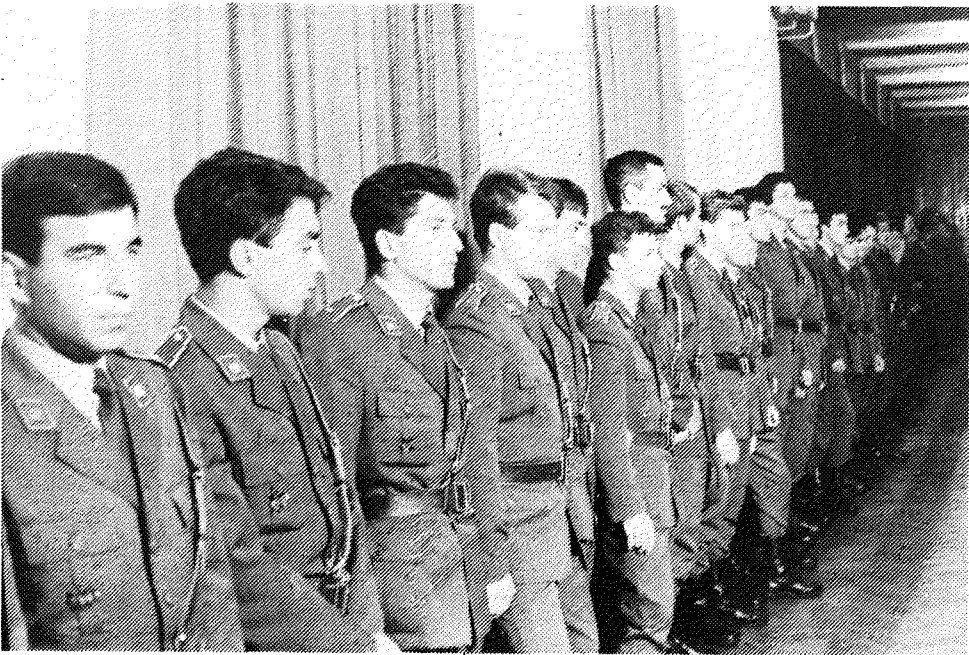
Razumljivo je, da je bil prihod mladih starešin v posamezna armadna območja in garnizije organiziran in pripravljen. Tako so jih najprej sprejeli predstavniki poveljstev armadnih območij, ogledali so si

vojaški šoli Franc Rozman-Stane, kjer so bili prijatelji iz srednjih šol in akademij po štirih letih bivanja zadnjikrat skupaj.

Obudili so spomin na napore, a lepe dni v šolskih klopih, predvsem pa na

in gospodarskim razvojem naše republike. Največ pozornosti pa so namenili nalogam v enotah, kjer bodo mladi starešine začeli delati. Pozdravila pa stajih tudi Božena Ostrovšnik in Tone Anderlič.

Prihod mladih starešin pomeni kadrovska in strokovna okrepitev Ljubljanskega armadnega območja, saj je povprečni učni uspeh prav dober. Nacionalna se-

Mladi starešine, ki bodo opravljali najrazličnejše naloge, od komandirjev vodov do vodij najrazličnejših tehničnih postaj.

nekatero zgodovinske in naravne znamenitosti.

Tako kot drugje je bilo tudi v Ljubljanskem armadnem območju. Nekaj več kot sto nižjih oficirjev in oficirjev je imelo zelo pester spored dejavnosti, preden so odšli v svoje prve garnizije. Obiskali so Begunje, kjer so si ogledali muzej talcev in tamkajšnjo tovarno Elan. V bližnjih Poljčah pa so jim razkazali Republiški center za obrambno usposabljanje.

številna doživetja na poligonih in taborjenjih.

Tisti dan, ko so odhajali v garnizije, pa jih je sprejel tudi načelnik štaba Ljubljanskega armadnega območja generalpodpolkovnik Mirko Mirtič s sodelavci. Sprejema so se udeležili še podpredsednica republiške konference SZDL Božena Ostrovšnik, predsednik predsedstva republiške konference ZSM Tone Anderlič in predstavniki republiškega sekretari-

stava pa je takšna kot je v vsej JLA.

Ko smo se po sprejemu pogovarjali z mladimi starešinami, je bila večina zelo zadovoljnih, da so prišli službovat v Slovenijo. To navdušenje pa je še povečal kratek obisk Gorenjske.

Navdušenje je sicer malo skalila skrb, kako bo v enoti, kamor gredo, in kako bodo lahko rešili stanovanjski problem. Predvsem so bili zaskrbljeni tisti, ki so razporejeni v večje garnizije, kjer je treba dalj časa čakati na stanovanje. V manjših garnizijah rešujejo te probleme precej bolj hitro in zgodi se, da ga dobi mlad oficir že v nekaj mesecih. Vendar pa nikomur od njih ni treba skrbeti, da ne bo imel kje spati, saj je vsakega čakala soba, nekatere pa tudi že stanovanja.

Kot smo že zapisali, so starešine pripadniki vseh naših narodov in narodnosti, torej so med njimi tudi Slovenci.

Eden izmed njih je tudi Bojan Miliša iz Ljubljane. »Da sem prišel službovat ravno v Slovenijo je, po mojem mnenju, zgolj naključje. Verjetno sem eden od srečnežev, ki je prišel v svojo republiko zato, ker mora določen odstotek Slovencev – oficirjev službovati tudi v Sloveniji. Enako vesel bi bil tudi, če

bi me poslali v katerikoli drug kraj v Jugoslaviji. Odločil sem se za vojaški poklic in vanj sodi tudi službovanje po vsej Jugoslaviji,« je med drugim povedal.

Ko smo ga vprašali, zakaj se je odločil za vojaški poklic, je dejal: »To je že družinska tradicija in od rojstva sem živel med uniformami in z njimi. Tako ob koncu osnovne šole ni bilo dvoma, kaj želim postati. Vpisal sem se na Splošno srednjo vojaško šolo Franc Rozman-Stane, jo končal in se vpisal v vojaško akademijo kopenske vojske, ki sem jo, kot vidite, tudi končal. Starši so mojo odločitev, da bom vojak, sprejeli in jo tudi spoštovali. Med študijem so mi zelo pomagali, da sem ga uspešno končal. Zdaj, ko odhajam v enoto, me je malo strah, kaj bo. V akademiji smo si pridobili veliko teoretičnega znanja, primanjkuje pa nam praktičnih znanj in pa predvsem izkušnje. Prepričan sem, da nam bodo v prvih tednih in mesecih pomagali starejši kolegi. Kaj pa nas čaka v enotah, pa približno že vemo in smo pripravljeni na to. Prav gotovo pa bomo potrebovali dva ali tri mesece, da se bomo vživel v svoje delo.«

Vprašali smo ga tudi, kje bo stanoval, ko bo prišel v enoto. »Pravzaprav še ne vem. Toda zaradi tega si ne belim glave, saj je moja garnizija blizu Ljubljane, v skrajnem primeru bom stanoval pri starših in se vsak dan vozil v službo,« je dejal Bojan Miliša.

Tudi Toni Poposki iz Makedonije je prišel v Slovenijo zaradi potreb službe. Že ob koncu šolanja na

Vukašin Vilotić, Božena Ostrovšnik, Mirko Mirtič, Ivo Tominc, Tomislav Ljubić in Tone Anderlič med pogovorom z mladimi starešinami.

akademiji je vedel, da bo prišel v našo republiko. Zbral je nekaj literature in jo prebral, saj vsaka stvar, kot pravi, pride prav v življenju. Tako je Slovenijo že malo poznal, vendar ga je kljub temu prevzela. Tudi on je bil malo zaskrbljen, kako bo s stanovanjem. V

si zelo želi ustvariti dom in družino.

Povejmo še, da so mlade nižje oficirje in oficirje pričakali tudi predstavniki garnizij, v katere so razporejeni. Prišli so jih iskat in jih tudi odpeljali tja.

Prav gotovo so bili vsi mladi starešine preseneče-

Ob koncu je Mirko Mirtič vsakemu izmed njih zaželel veliko uspeha na delovnem mestu.

garniziji, kjer je nastopil službo, bo verjetno dobil stanovanje prej kot v enem letu. Ko je to slišal, je bil zelo vesel, saj je poročen in

ni nad pozornostjo, ki so jo bili deležni ob svojem prihodu v Ljubljansko armadno območje.

B. K.

Zlati jubilej prostovoljnega gasilskega društva Žeje – Bistrica

Malo krajanov ni članov

Prostovoljno gasilsko društvo Žeje-Bistrica je bilo ustanovljeno leta 1937, da bi pomagali pri požarih in organizirali preventivne akcije po poslopih. Društvo, ki je bilo ustanovljeno pred vojno za vasi Žeje in Bistrica, je po njej nadaljevalo z delom in povezovalo obe vasi, ki sta

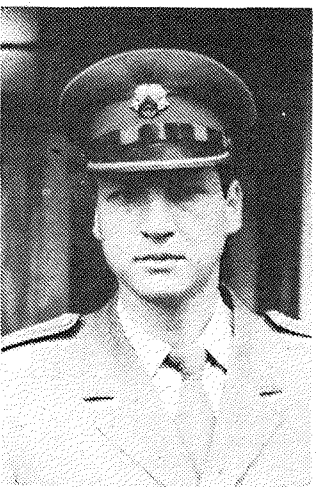
društva, ki ga praznujejo v letošnjem letu, so se delovno pripravljali že preko celega leta. Obnovili so leta 1953 zgrajen gasilski dom, kjer so opravili preko 4.000 prostovoljnih ur dela. Obnovili so ostrežje in zamenjali kritino, zgradili prizidek za skladišni prostor, adaptirali zgornje

električno sireno. Operativa – članska in pionirska desetina sta dejavni pri utrjevanju znanja pri morebitnih posredovanjih v gasilskih intervencijah, na tekmovanjih Občinske gasilske zveze Kranj. Pionirji so v kvizu dosegli lani 6. mesto, kot kaže, pa bo na novo ustanovljena tudi ženska desetina, ki je aktivno delovala v letih 1952–1960. Gasilsko društvo pridobiva na članstvu, saj malokateri krajan ni član društva, le-to pa ob redni dejavnosti popestri tudi družabno življenje v vaseh.

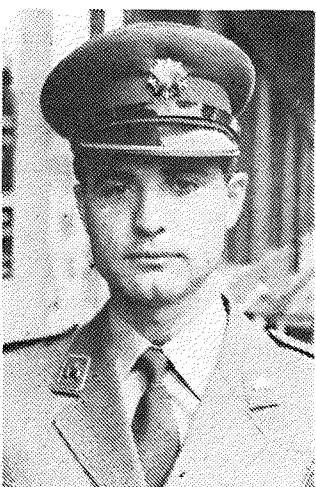
Zlati jubilej so gasilci iz Žej in Bistrice proslavili s sektorsko vajo sosednjih gasilskih društev Žeje, Duplje, Podbrezje in Naklo, slavnostno sejo društva, višek praznovanja pa je bil z zborom gasilcev in slovesno paradom, v kateri so poleg gasilcev iz kranjske občine koralili tudi godbeniki iz Tržiča. Po kronološkem pregledu mozaika dejavnosti so namenili predati obnovljen gasilski dom v Žejah in gasilski avto IMV 1600.

Predstavniki občinske gasilske zveze Kranj je podelil priznanje republiške gasilske zveze III. stopnje Francu Begušu, Jožetu Babiču, Antonu Čebašku, Antonu Grosu in Francu Markoviču. Posebni priznanji sta dobila še živeča ustanovna člana Jakob Poklukar in Alojz Ješe. Sedem gasilcev GD Žeje – Bistrica pa je prejelo občinska gasilska priznanja.

Drago Papler

Bojan Miliša

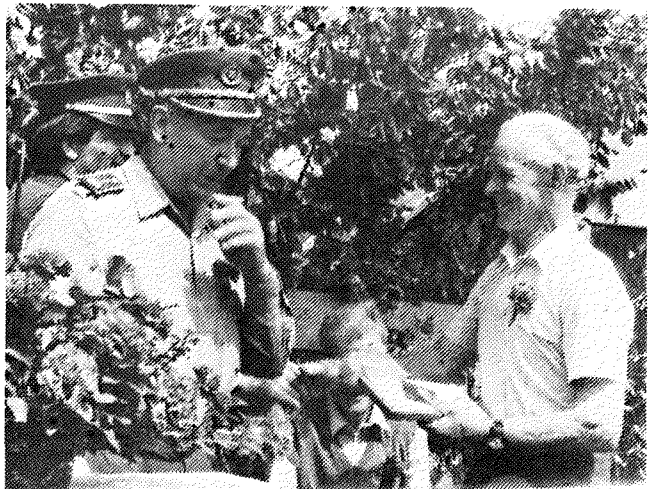
Toni Poposki

Poleg tega pa so mladi starešine obiskali še Bled in si ogledali Ljubljano.

Posebno doživetje pa je bil večer na Splošni srednji

ata za ljudsko obrambo.

Mirko Mirtič, Ivo Tominc, Vukašin Vilotić in drugi so mlade starešine seznanili z zgodovinskim

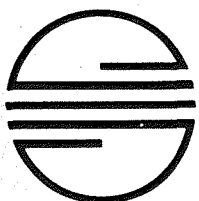

Jakob Poklukar prejema posebno gasilsko priznanje.

sedaj v sosednjih krajevnih skupnostih – Žeje v krajevni skupnosti Naklo pri Kranju in Bistrica v krajevni skupnosti Podbrezje. Samostojno je delovalo 26 let do leta 1963, ko je bilo priključeno gasilskemu društvu Naklo s svojim odborom. Po petih letih se je zopet osamosvojilo in zaživel.

Na 50-letnico gasilskega

prostora za pisarno in klub, uredili zunanjo okolico doma z odtoki, položili tlak v večnamenskem prostoru, kjer je garaža in orodjarna, po potrebi tudi dvorana. Dom gasilcev je dobil novo fasado, notranje opleske ter izolacijo sušilnega stolpa. Pred desetimi leti so kupili novo motorno brizgalno Rossenbauer in namestili

igmp

SAVA KRŠKO

n. sol. o.

industrija gradbenega materiala
in projektiranje
68270 krško, ckž 59

Ruč Kučejev

Sremska fronta

Privid

Kako je hladno v rovu!
Zavit v odejo mokro
ves drhtim.
Okoli mene noč
in gluhi molk.

Zarijem ranjene dlani
globoko v žepe,
zamižim...

Kako toplo je zdaj doma.
Sedimo vsi za mizo.
Pred mano
cela gora žgancev,
ob njih skodelica
do roba polna tople kave.

Odmaknem krožnik,
cigareto si prižgem.
Z očetom rečeva besedo,
a mati v kuhinji
s posodo ropota...

Kaj, kej je to?
Noč, veter, mraz.
V globoko blato sem ujet.
Prekleti Srem!

(Korigiral pesnik Jože Šmid.)

Ej pa smo ležali,
pobje, še veste,
v blato zariti
od mraka do jutra,
dolge, dolge noči
lačni zaspani.

Ej, moji pobje,
nocoj...

To niso sanje –
to je bilo na sremski fronti:
bili smo borci slovenskega
bataljona.
(Korigiral pesnik Jože Šmid.
Zadnjo kitico dodal
naknadno!)

Opatovac 1971

Kje so zdaj grobovi vaši?
V ruši tej, uveli travi?
Pa bili smo fantje taki!

Stali smo veseli v krogu,
stiskali čepé se v rovu,
viže brundali domače.

Vsem oči so zažarele,
dasi trudne in rdeče,
vsem srce je vzplamtelo –
bolno, polno domotožja.

Hej, gremó čez sremska polja,
čez ravnino pusto, blatno,
skozi dež in mraz, viharje,
skozi meteže krvave!

Niste prišli v domovino,
tu po Sremu ste ostali,
počivate pod grudo plodno
in pod rušo, travo –
kje so zdaj grobovi vaši?

(Korigiral pesnik Jože Šmid,
dopolnil zadnja dva verza.)

Terezina Skočir

Ob dnevu mladosti

Kaj čutim, ko pesem mladosti zveni,
ko mimo gre vrsta mladih ljudi,
od sreče v očeh me skeli.

V našem življenju
ni bilo dneva mladosti
se pesem slovenska ni smela oglasiti,
zastava se naša ni smela razviti.

V naši mladosti le malo
je bilo radosti, v srcu globoko
so borbene želje bile skrite.
Če želje na dan so vzkipele,
kdor narod slovenski je ljubil,
nad njim se sovrag je otepal
z biči, udarci in streli.

Zato smo ob Dnevu mladosti,
še stari postali spet mladi,
naše je želje uresničila borba
in z borbo smo vstali v nov svet.

Književniki, udeleženci NOB

Janez Gradišnik

Ob 70-letnici rojstva

Književnik, urednik in prevajalec Janez Gradišnik se je rodil 22. septembra 1917 v Stražišču pri Prevaljah na Koroškem. Osnovno šolo je obiskoval v Slovenj Gradcu, učiteljsiše v Mariboru, filozofsko fakulteto (pedagoški oddelek) pa je končal na ljubljanski univerzi, kjer je diplomiral leta 1940. Kot študent je bil član krščansko-socialističnega akademskega društva Zarja in v letih 1938 do 1940 sodelavec revije Dejanje. Po diplomi je odšel v šolo za rezervne častnike v Sarajevu, kjer je dočakal izbruh vojne proti Jugoslaviji in prišel po kratkem boju proti upornim ustašem v Mostarju aprila 1941 v nemško ujetništvo. Nemci so ga odpeljali v taborišče Stalag 111 A blizu Potsdama, kjer je ostal do maja leta 1942. Tedaj so ga z veliko skupino ujetnikov s Štajerskega odpeljali v domovino, zglasiti se je moral na policiji v Mariboru. Medtem so njegovo družino (starše, sestro in dva brata) Nemci izselili na Hrvaško. Posrečilo se mu je doseči, da je lahko šel za njimi. Živel je v težkih razmerah v vasi Rovišče pri Bjelovarju. Da bi jim pomagal, se je zaposlil kot pisar na bližnji občini. Ker pa mu je grozil vpoklic v hrvaško domobranstvo, je konec leta 1942 vstopil kot uradnik v hrvaško »redno službo« v Zagrebu. Po kapitulaciji Italije je septembra 1943 prišel iz internacije njegov znanec profesor Jože Hainz. Ko se je Heinz vrnil iz Banja Luke, kjer je dobil zvezo s slovensko Osvobodilno fronto na Hrvaškem, je pritegnil k delu tudi Gradišnika. V drugi polovici leta 1944 je Gradišnik postal tajnik propagandnega odseka zagrebškega MOOF in sourednik ilegalnega lista, ki so ga razumnoževali. Z njim je bil povezan zdaj že pokojni Ferdo Filipič, poznejši upravnik mariborskega Večera. Po izdajstvu, ki je prišlo s hrvaške strani, je ustaška policija januarja 1945 zaprla večino odbora MOOF, tudi tajnika Hainza. Za Gradišnika tedaj ustaši še niso vedeli, moral je ostati v Zagrebu, da je odpravil iz mesta nekaj ilegalcev, ki so ob aretaciji izgubili živce in ogrožali preostalo organizacijo. Vsi kanali iz Zagreba pa so bili izdani in naloga je bila zelo težavna, šele po petih tednih se je posrečila. Sam ni mogel z njimi na osvobodeno ozemlje, kajti medtem ga je ustaška policija odkrila in 13. marca zaprla. V zaporu na Savski cesti je preživel mnogo zasliševanj s trpinčenjem. Ko je ustaško vodstvo v začetku maja bežalo iz Zagreba, je policija hotela zvzeti s seboj devet zapornikov, med njimi tudi Gradišnika in Hainza kot talce. 6. maja

so jih prepeljali v vojaški zapor v Novi vasi, od tam pa se jim je v splošni zmedi posrečilo pobegniti.

Po osvoboditvi je zagrebški odbor MOOF prišel ves iz zapora in legalno nadaljeval svojo funkcijo. Tiste dni je predvsem skrbel za repariracijo Slovencev s Hrvaškega. Junija 1945 so priredili v Zagrebu slovenski miting, na njem je govoril tudi Edvard Kocbek, tedaj minister za Slovenijo v Beogradu. Povabil je Gradišnika, naj pride v Beograd za njegovega tajnika. Gradišnik je sprejel ponudbo in bil pri Kocbeku v službi do razpustitve ministrstva, do februarja 1946. Nato se je vrnil v Slovenijo, v uredništvo Državne založbe Slovenije, kjer je ostal do začetka leta 1953, ko se je odločil za svobodni poklic.

Janez Gradišnik je vstopil v slovensko literarno areno kot novelist. Poklicno ukvarjanje z jezikom in ljubezen do materinščine sta zasluzna, da je začel pisati tudi o slovenščini, zlasti z namenom, da bi se izboljšala v javni rabi. Začel je Delu (1965–66), nato skoraj pet let v tedniku Tedenska tribuna, v Večeru in tedniku Sedem dni. Ti jezikovni zapisi so bili zelo odmevni med bralci, ki so Gradišnikovo jezikovno rubriko radi prebirali in ga vpraševali za nasvete glede jezikovne rabe. Gradišnik je bil šest let glavni urednik revije Prostor in čas, v tem obdobju se je moral v veliki meri odreči svojim osebnim literarnim načrtom in delu.

V Gradišnikovem opusu zavzemajo pomembno mesto knjige o jeziku: Pomorska slovenščina (1961, skupaj z E. Kprivo in V. Nagličem), Slovenščina za Slovence (1967), Slovenščina za vsakogar (1974), Ali še znamo slovensko? (1981) in ZA lepo slovensko besedo (1985).

V leksikonu Slovenska književnost (Cankarjeva založba 1982) zasledimo oznako: »Gradišnik je lastno leposlovno dejavnost v smeri psihološkega realizma razmeroma zgodaj opustil, se posvetil predvsem prevajanju in se uveljavil kot eden najvidnejših posrednikov svetovne literature pri nas. Prevaja iz angleške, ruske, francoske, nemške in srbohrvaške književnosti. Za svoje poglobitve prevode šteje Thomasa Manna Carobno goro, Musilovega Moza brez posebnosti in Joyceovega Uliksa, čeprav je bilo tudi prevajanje Sternovega Tristrama Shandya ali Hawthorninega Skratnega znamenja in da la Marovih Treh kraljevih opis enako zahtevno, kakor tudi prevajanje Galsworthyja (Moderna komedija), Hemingwaya (Komu zvoni, Starec in morje),

Ruč Kučejev

Izpoved bolnika

Takrat sem blodil tudi jaz po Sremu,
in po fronti hodil bos –
po blatu, vodi, snegu
čofotal sem truden, zbit.

A ni mi žal zaradi tega,
če danes sem zato bolnik,
ker zastonj pač niso bolečine moje,
saj naši narodi žive v svobodi.

Mladino čaka še bodočnost svetla,
ker zavojevalca je pometla partizanska metla
in zato sedaj na zemlji naši naši narodi žive,
po vsej državi nas ljubezen bratska družji vse.

Lewisa (Kraljevski Kingsblood), Jacka Londona (Zelzna peta), Fasta (Državljan Tom Paine), Priestleya (Dobri tovariši) in Vercorsa (Oči in svetloba).

Njegova leposlovna dela so: Pot iz noči (novele, 1949), In minila so leta (novele, 1954), Ura spomina (novele, 1961), Plamenica (novele, 1981) in mladinska igra Hrastov log (1950).

Literarni zgodovinar Stanko Janež je v svoji literarni zgodovini zapisal o Gradišniku: »Značilno za Gradišnikovo prozo je drobno opisovanje ljudi in njihovih dejanj ter prizadevanje po človečanski objektivnosti. Kot plodovit prevajalec razodeva skrb za čisto in lepo slovenščino.«

Matjaž Kmecl je zapisal o njegovih prvih dveh knjigah novel, da predstavlja Gradišnik izrazno in idejno varianto realizma, oprto na slovenski in ruski klasični realizem, z relativno posodobljeno tematiko. Po Kmeclovem mnenju se novelist Gradišnik posveča drugi svetovni vojni in nekaterim psihološkim in moralnim problemom v njej, najraje pa se opredeljuje za človekovo vrednost, ki se nenadoma – v zgodbi – pokaže iz svoje skrite anonimnosti. Spremlja jo samo odpoved, žrtev, pritažena osebna tragika, skrito breme napolnjuje protagonist s heroično silo in jim narekuje junaška dejanja. Nekajkrat skuša avtor v svojih novelah prikazati tudi dvom, ki razjeda renegatske eksistence. Ta dvom, ki je do precejšnje mere istoveten z vestjo in intimno moralno, lahko pripelje do preloma s kolaboracijo, vendar avtor v tem trenutku, tik pred močno očičujočo odločitvijo, protagonista praviloma pogubi. Po svoji splošni strukturi, po tematiki in idejni sestavi so Gradišnikove novele blizu ideološki heroičnega revolucionarnega realizma.

V drugi zbirki novel (Ura spomina), so novele povečini anekdotično in fiktivno spominsko zasnovane, z obseznimi poetičnimi razmišljanji, ki jih uvodi in s strnjeno, nesomerno kratko fabulo v ospredju. Njihovo snov odbere avtor najraje tako, da osrednji dogodek, ki ga v noveli literarizira, iztirja ustaljeni moralni in socialni red v provincialnem mestecu kot najpogostejšem dogajališču te proze. Idejno odločujoča je pri tem humanistična moralna, vest, večkrat tudi duševna pohaba, ki človeka navidezno izmaliči, tako da svojo pravo človečnost skrije globoko vase. Pripoved na dramatičen, poetičen, deloma tudi patetičen način luči naličje od resnične vsebine ter ugotavlja vzroke za takšno dvojnost podobe in bistva. Težišče in smisel pa po mnenju Matjaža Kmecla ostajata v Gradišnikovi novelistiki slejkoprej na zanimivosti in nenavadnosti zgodbe oziroma njenega razpleta.

Zbirka novel »Plamenica« je dobila Kajuhovo nagrado. V njej so literarno obdelane Gradišnikove izkušnje iz časa, ko je živel v NDH, seveda oblikovane z umetniško svobodo.

Razprodana je bila tudi Gradišnikova mladinska knjiga Moj prijatelj Dane (1983), ki jo Gradišnik sam šteje za enakovredno svojim novelam, kritika pa se je do zdaj nekako ognila.

Naš jubilar se je uveljavil v slovenskem kulturnem prostoru tudi kot kritik, esejist, publicist in kot član slovenskega jezikovnega razsoodišča. Sedemdesetletnica je le Kratka postaja na njegovi delovni poti, ki je zlasti na prevajalskem področju izredno bogata. Če bi se hoteli prepričati o vseh knjigah, ki jih je prevedel za slovenske bralce iz raznih svetovnih jezikov, bi morali poseči v Modrovo Bibliografijo prevajalcev. Ni zaman prejel Sovretove nagrade za življenjsko delo. Njegovo prevajalsko delo prepričljivo dokazuje, kako usodno pomembna je prevajalska dejavnost za sodoben narod, ki ustvarjalno posega v zgodovino. Obdobja njegovega dela se ujemajo s časi novejšje slovenske miselne in estetske zgodovine: s svojimi prevodi se je dejavno vključeval v razvoj slovenskega slovnstva, predstavljajoč v materinščini najpomembnejše pisce novejšje književnosti. Z velikim posluhom za jezik je v slovenščino vpeljeval nove stile, bogatil izrazne možnosti jezika in tudi njegov besedni zaklad. Svojih prevodov se je lotil študijsko in pri tem čut za jezik srečno povezal z intelektualnim prijemom, kar med drugimi dokazujejo obširne pripombe k Joyceovemu Uliksu. S prevodi mnogoterih svetovnih piscev se je več kot odlično uvrstil med tiste prevajalce, ki Slovencem odpirajo svet dvajsetega stoletja. Gradišnik je dokazal (tudi s prevodi mladinske književnosti), da prevajanje ni samo avtonomno intelektualno podjetje, ampak tudi ustvarjalno avtorsko početje. S svojim avtorsko-prevajalskim slogom in jezikovnim prispevkom je nedvoumno pokazal, da lahko prevedeno delo postane del slovenske kulturne zakladnice in s tem enakopravno pomaga ustvarjati narodovo identiteto, ki jo soča s svetovnimi tokovi. (Iz utemeljitve komisije za podelitev Sovretove nagrade).

Jubilantu, ki je v drugi svetovni vojni stal na pravi strani, na strani slovenske Osvobodilne fronte, iskreno čestitamo ob življenjskem jubileju za vse, kar je doslej pomembnega ustvaril za slovensko kulturo in umetnost – in tega, kakor vidite iz te skrajšane biografije, ni malo. Obenem pričakujemo od njega še novih stvaritev na izvirnem literarnem področju, na področju prevajanja in na področju jezikoslovja.

Dušan Mevlja

Književniki, padli med NOB

Slavko Savinšek-Jakob

Ob 90-letnici rojstva

Pesnik in pisatelj Slavko Savinšek se je rodil pred devetdesetimi leti: 30. septembra 1897 v Novi Štifti pri Gornjem gradu, v družini očeta organista, ki se je leta 1901 priselil na Jesenice. Slavko je sprva obiskoval gimnazijo v Šentvidu nad Ljubljano, sedmi in osmi razred je zaključil na klasični gimnaziji v Ljubljani. Leta 1916 je opravil vojno maturo in odšel v vojsko. Po letu 1918 je študiral pravo na Dunaju in v Zagrebu, kjer je leta 1922 diplomiral. Služboval je pri finančni upravi v Kamniku, kot pravnik še v Nišu in Beogradu, nazadnje kot višji svetnik pri ministrstvu za finance. Kot odločnega nasprotnika okupacije so ga Nemci v juniju leta 1942 zaprli in zaradi protinemske agitacije na Banjici ustrelili.

Pisati je začel že kot gimnazijec otroške pesmi (Zbirka Poredni smeh 1925), pozneje je pod vplivom Finžgarja pisal povesti iz kmečkega (Grče, Izpov Golič), in delavskega ter mestnega življenja (Delavci, Zgrešeni cilji). Kot dramatik se je poskusil z otroško igro v treh dejanjih »K mamici« (1922). Povest »Milica, otrok bolesti« je leta 1928 izdal v samozaložbi. S pesmimi, povestmi, črticami in poučnimi zapisi iz zgodovine umetnosti je sodeloval pri Vigredi, pisal je tudi podlistke za Dom in svet, Delavsko pravico, Družino, Amerikanskega Slovenca, Slovenski beograjski tednik in Beograjskega Slovenca.

Revščina, ki jo je doživljal v številni družini, in življenje v delavskem okolju sta vplivala na miselni razvoj umetniško nadarjenega dečka. V gimnazijskih letih je nastopal pri glasbenih in gledaliških prireditvah na Jeseni-

cah. Kot pravni uradnik je v Kamniku sodeloval pri pevskem zboru in godalnem kvartetu s pogostimi koncerti v raznih krajih Slovenije. V Beogradu se je udeleževal v slovenskem društvu Enotnost. Mnogo je storil za Slovence, ki so bili pod nemško okupacijo izgnani iz ožje domovine v Srbijo.

»V svojih literarnih delih (zlasti v povestih), ki so mu jih izdajale slovenske ljudske založbe med obema vojnama, je posegel v svet delavcev, kmetov in malomeščanov. Z jurčičevskim realizmom je družil čustvenost, idealiziral ljudi in razvozlaval probleme po svoji zamisli.« (Viktor Smolej, Slovstvo v letih vojne 1941–1945).

V zapuščini Slavka Savinška so ostale nekatere pesmi, novela Ognjena kača in daljša črtica Peter križ in njegove nadloge, v kateri je orisal boj in trpljenje mladega Ivana Cankarja. Kot pripovednik je po mnenju Toneta Pavčka naslednik tipične družinske povesti iz kmečkega, delavskega in meščanskega življenja. Motivika njegovih del se opira povečini na pokrajino jeseniškega in kamniškega kota ter v obširnem in močno čustvenem načinu prikazuje ljubezen do zemlje in gora, socialne krivice, vprašanje ljubezni in zakona ter budi usmiljenje do trpečih in zatiranih ljudi. Lahko bi rekli, da je Savinškova literatura čustveno socialna. O Slavku Savinšku Jakobu, ki je padel, pokošen od strelav nemškega okupatorja v glavnem mestu Jugoslavije, Beogradu, so pisali Fran Koblar, F. S. Finžgar, Viktor Smolej in Tine Debeljak.

D. M.

[illegible]

Ob obletnici Kamniško-zasavskega odreda

Kamniško-zasavski odred se je ustanovil 17. februarja 1944 iz ene čete Slandrove brigade. Prvi komandant je bil Ivan Belec-Beli, doma iz Litije, njegov namestnik pa je bil Ivan Brlec-Nace, spo-

nem območju okoli Janč, Prežganj in Stange. Vse do reke Save in do okupacijske razmejitevne črte med Italijo in Rajhom. Prvi komandant je bil Franc Jemec, nato pa Branko Poljanšek in Ivan

v Revirjih: Hrastniku, Trbovlju in Zagorju ter v okolici. Novince je spremljal predvsem v enote na Dolenjsko preko raznih prehodnih kanalov, preko reke Save, ki so bili okoli Jevnice, Ribč, Hotiča in v bližini Save na Spodnjem Logu. Prevažali so jih zasavski čolnarji teh krajev in odredna prevozna postaja. V njej so bili sami mladi in korajžni fantje, saj naloge niso bile lahke. Bataljon je imel v svoji sestavi tudi močan minerski vod, katerega je že v bataljonu leta 1942 vodil Ivan Žužek-Jovo, rudar iz Zagorja. Po ustanovitvi čete v letu 1944 je minersko četo vodil Tarzan. Četo so sestavljali trije vodi. Tarzan pa se je zadrževal predvsem v vodu, ki je bil v sestavi Kamniško-zasavskega odreda. Tarzan je bilo ilegalno ime Alojza Žužka, ki sedaj živi na Mlinšah kot

upokojeni major.

Vod pod njegovim vodstvom je miniral predvsem železnico, ceste in rudniške naprave v Zagorju.

Odred je poleg vsega moral misliti tudi na propagando. Zato je spomladi 1944 dal narediti svojo odredno tehniko. Postavili so jo v zapuščenem, skoraj neprehodnem grabnu pod zaselkom Zahrib pri Cirkušah, v bližini opuščene vaške elektrarne. Za ustanovitev in delo tehnike je bil določen Stane Valgoni-Cok, elektromonter iz Litije.

Ta se je gradila v največji tajnosti. Bila je v zemljanki, obdani z deskami in zelo dobro skrita. Vanjo je bila napeljana elektrika od kmeta Razoršak (po domače Koštruna). Imela je vse potrebne pripomočke za delovanje, vključno radijsko sprejemno in oddajno postajo. Izdajala je med drugimi redna radijska poročila o dogodkih na bojiščih. Tiskala je letake in odrednega obveščevalca.

Nastopila je zima 1944/1945. Velika zimska ofenzi-

va, je segala od reke Sotle, Savinje v Savinjsko in Moravsko dolino, vse do Kamnika in reke Save. Sovražniki so hoteli razbiti partizanske enote in si pripraviti prosto pot za umik svoje armade z Balkana. Ob tem času so nastajale tudi belogardistične postojanke. Tako se je ta ustanovila prve dni januarja 1945 leta tudi na Vačah. Nekateri vaški belčki, preje partizanski sodelavci ali partizani, so približno vedeli, kjer se nahaja tehnika. Med njimi je bil Stefan Polanc iz Klenka pri Vačah, ki je bil okrajni vojni referent pri okraju Vače-Sentlambert. Iskanje se je z njihovo pomočjo začelo. O tem sta nam pripovedovala pokojni Nace Strlekar-Joze, sekretar litijskega okrožja in njegova žena, ki sta bila v bližini pod previsom sklade za zaledenelimi slapom. Zraven je bil tudi pokojni Fran Žužek-Grom iz Šmartnega. Opazili so Nemce, kako iščejo tehniko. Bilo je 6. januarja 1945. Dolgo je niso našli, naposled pa so našli na človeške iztrebke in papir. To je dalo

sovražniku vedeti, da je v bližini. Končno so jo našli. V njej pa ujeli Valgonija in še enega tovariša. Drugi so se že prej umaknili. Zaplenili so vse naprave, tehniko pa zažgali.

Letošnji občinski odbor ZB in skupnost borcev Kamniško-zasavskega odreda bo ob 40-letnici ustanovitve tega bataljona in 45-letnici ustanovitve Zasavskega bataljona Alojza Hohkrauta – Kranjčevega bataljona obnovil uničeno tehniko. Na ogled bo 13. septembra letos, nahaja pa se ob cesti v grabnu, ki vodi od Kunštove domačije 300 m proti Savi. Istotako pa bo ob cesti prestavljen spomenik padlega borca Krautbergerja, ki se nahaja na pobočju gmajne – gozdov Sirokaset nad to cesto.

Ob tej priložnosti bodo podeljena tudi spominska priznanja borcem Zasavskega bataljona. Zaključna prireditel v tovariški srečanje pa bo v partizanski vasi Sirokaset.

Milan Garantini

meničar, doma iz Zlatega polja pri Kamniku. Komisar odreda je bil Anton Grošelj-Jesen, domačin iz Litije. Komandant odreda je bil med borci priljubljen. Odred se je spomladi razširil že na tri bataljone. Drugi bataljon je bil na desnem bregu reke Save, zadrževal se je na operativ-

Godec. Komisarka bataljona pa je bila Nataša Zirkelbah, doma iz Kranja, ki je v boju padla.

Odred je imel svoje operativno območje vse od razmejitvene črte od Kamnika, Tuhinjske doline do Savinje. Poleg svojih bojnih nalog je imel mobilizacijo predvsem

O Valjevskem partizanskem odredu

Po odloku Okrožnega komiteja KPJ Valjevo je bil dne 25. junija 1941 ustanovljen Valjevski partizanski odred. Za komandanta je bil izvoljen Zdravko Jovanović. Ta partizanski odred so sestavljale Kolubarska, Podgorska, Tamnovska in Radževska partizanska četa. Vsaka partizanska četa je štela po 50 borcev.

Komisar Radževske čete Žikica Jovanović-Spanac je 7. julija 1941 v Beli cerkvi pri Valjevu vzgal bojni ogenj, ko je iz revolverja ustrelil dva sovražna vojaka. Vsa Srbija se je začela oboroženo boriti, bil je dan vstaje.

Valjevski partizanski odred se je boril podnevi in ponoči z nemškimi enotami na širšem območju Valjeva od meseca julija do septembra. Likvidiral je sovražne

postojanke v Ljigu, Lajkovcu, Breždu, Kosjeriću, Zavlaki, Krupnju. Potem je postavil močne zasede na komunikacijah Valjevo-Beograd, Valjevo-Užice, Valjevo-Sabac ter Valjevo-Loznica. Tako je bil nemški garnizon v Valjevski kotlini obkrožen.

Mladina je v velikem številu vstopala v partizanske vrste in tako so partizanske čete prerasle v bataljone. Partizanski odred je tako štel že 1800 borcev. V bojnem sodelovanju s Posavskim, Uzičkim in Čačanskim partizanskim odredom so osvobodili celo zahodno Srbijo.

Dne 17. septembra 1941 je v štab Valjevskega partizanskega odreda prispel vrhovni komandant Tito. Na poti iz Beograda (seveda po ilegalni poti) so ga varovali izurjeni kurirji in pogumni

ilegalci. Ko je Tito zagledal dobro oborožene disciplinirane in izkušene srbske partizane na bojnih položajih, je bil prijetno presenečen.

Valjevski partizanski odred se je novembra 1941 razdelil v dva dela. Večji del se je 22. decembra 1941. vključil v 1. proletarsko brigado v Rudu. Druga skupina odreda se je umaknila v ozadje sovražnika, da bi uničila izdajalske horde četnikov Draže Mihajlovića.

Valjevski partizanski odred je prehodil težko bojno in slavno zgodovinsko pot. Njegovi borci so se izkazali z junaštvom v srcu zasužnjene Evrope že 1941. leta. V boju so mnogi padli, iz tega odreda pa so narodni heroji: Dragojlo Dudić, Žikica Jovanović-Spanac, Zdravko Jovanović, Stjepan Stevo-Flipović, Miša Dudić,

Milica Pavlović-Dara, Zivan Durđević, Sava Vujanović, Luka Spasojević, Petronije Jovanović-Komiračanac, Ziča Marković, Milan Munjac, Rajko Mihajlović, Milorad Stanojević, Branislav Marković, Milosav Milosavljević, Miloš Minić in Radivoje Jovanović-Bradonja.

Nekateri med njimi so se borili tudi na slovenskih tleh, zlasti Zdravko Jovanović, ki se je kot štabni oficir junaško izkazal v 14. diviziji in tu tudi padel.

Jedro varovalnega bataljona Vrhovnega štaba in tovariša Tita so bili borci Valjevskega partizanskega odreda – tu so vznikle korenine Titove garde JLA.

Po pripovedi R. Jovanovića zabeležila Angela Prijatelj

Bila nam je vzgled

Moja pripoved o padlih borcih II. bataljona Cankarjeve brigade, predvsem o narodni junakinji Milki Šobar-Nataši

Puste decembrske dni preživljam na zdravljenju v zdravilišču Dobrna. Odločila sem se, da izpolnim svoj dolg do tistih, ki so mi bili dragi, pa niso doživeli osvoboditve domovine. Že vsa povojna leta imam slabo vest in občutek krivde, da so pozabljeni junaki, kakršni so bili: Milka, Top, Danilo, Micka, Cvetka in še mnogo drugih. O Cankarjevi brigadi, njenih bojih in padlih borcih se je malo pisalo; čas pa neusmiljeno beži, spomini bledijo in vsak dan nas je manj.

Minilo je 44 let, vendar se tako živo spominjam naše Milke-Nataše, kot da je vsa ta dolga povojna leta živela ob meni. Bila je drobna, plavosala in modrooka deklica, vedno nasmehljiva, komisarka 1. čete II. bataljona Cankarjeve brigade. Milka je bila pred prihodom v četo administratorica v štabu brigade, vendar je na lastno željo odšla v četo, kjer je kmalu napredovala v komisarko čete. Med svojimi borci v četi je bila neverjetno priljubljena, pa tudi borci 2. in 3. čete so jo spoštovali in cenili zaradi njenega poguma in skromnosti. Milka je bila v vsakem boju ali jurišu na čelu svoje čete. Njeni čisti, zvonki »na juriš, tovariši!«, je odmeval čez planjave in nihče ni niti pomislil na strah in krogle, ki lahko zadenejo. Vsi smo jurišali in ji hoteli biti enaki.

Njen pogum

Spominjam se napada na Žužemberk julija 1943, ko je Milka s svojo četo napadala postojanko v Zafari. Podrobnosti iz tega napada mi niso znane, kot četna bolničarka sem bila določena v brigadno previjališče, odkoder smo ranjence transportirali v bolnice na Kočevski Rog. Po neuspelem napadu, ko so nas Italijani, ki so prišli napadeni postojanki na pomoč, odbili se je naša brigada nastanila na levem bregu reke Krke. Naš bataljon se je nastanil v vasi in okoli vasi Rdeči kal, blizu Sela-Žumberk. Dva dni smo imeli mir, počivali smo,

zvečer pa smo hodili prekopavati ceste proti bližnjim postojankam 31. julija popoldan pa so se vrnile patrulje s sporočilom, da se nam iz več strani približujejo Italijani. Zasedli smo položaje okoli vasi in z ognjem puškomitraljezov sprejeli sovražne vojake, ki so se takoj umaknili v varno razdaljo. V prvem mraku smo se tudi mi umaknili iz vasi in zasedli rob gozda jugovzhodno od vasi Rdeči kal. Pripravili smo si zaklone iz kamenja in tako pričakovali jutro 1. avgusta. Imeli smo odlične položaje, pred nami so bili suhokranjski travniki in njive, tu in tam kakšna kotanja. Okoli sedme ure zjutraj smo zagledali fašiste, ki so tesno v strelcih prihajali proti nam. Spustili smo jih čisto blizu, nato pa udarili po njih, da so se panično in v neredu pognali v beg. Nekaj časa smo imeli mir, nastalo je zatišje, ki pa ni pomenilo nič dobrega. Vsi smo si popravljali zaklone. Kmalu smo zaslišali oddaljeno bobnenje, trenutek za tem so že padale daleč za nami po gozdu granate. Italijani so streljali na naše položaje s potovi iz Trebnja. Druga salva je zaorala po travnikih in njivah pred nami. Stari borci so vedeli, da bo naslednja salva padla na nas, toda za umik je bilo že prepozno. Tretja salva je bila točna, granate so udarile po naših položajih, padale so na gosto in lomile skale v kraškem gozdu, med katerimi smo ležali. V gozdu je bilo polno dima od eksplozije, ki je dražil nosnice in silil na kašelj. Bataljon je imel prve žrtve v teh bojih in to hude: sedem mrtvih. Iz 3. čete, katere borka sem bila tudi sama, so bili mrtvi trije borci, med njimi moj rojak, desetar Franc Olovec, iz Brloga. Štab bataljona je ukazal umik kakšnih 500 m v globino gozda, kjer smo zasedli nove položaje in si poiskali čimboljše zaklone. Mrtve tovariše smo položili v kraško jamo, globoko v gozdu, in nanje položili kamenje. Jame nismo imeli s čim skopati, sovražnik pa ni smel dobiti v roke mrtvih tovarišev. Po gozdu so še

vedno padale granate in mine iz težkih minometov. Že od prejšnjega popoldneva nismo zaužili nobene hrane, vendar ni nihče mislil na to.

Okoli tretje ure popoldne pa je naenkrat vse potihnilo. Vedeli smo, da bodo zdaj prišli za nami Italijani. To je bil njihov način bojevanja, mislili so, da po takem obstreljevanju ni ostala v gozdu živa niti miš. Kmalu smo jih zagledali, prihajali so v strelcih, niso imeli »razstojanja«, ampak so prihajali strnjeno, kakor bi jih bilo strah. Mi smo se potajili in skoro pripili k zemlji. V gozdni tišini je tiho šlo povelje od borca do borca: »pustite jih na deset metrov, juriš se le na povelje!« In ko so bili fašisti nekaj korakov od nas, je zaropotalo po gozdu. Prvi fašisti so padli, takrat pa plane iz zakona Milka z glasnim »juriš, tovariši!« Ne samo njena četa, ves bataljon je jurišal kot en moč; tega ne bom nikoli pozabila. Italijani so brezglavo bežali, na bojišče so pustili svoje mrtve in ranjene, med njimi je bil tudi mrtvi oficir, pri katerem smo dobili torbico z dokumenti. Naš uspeh je bil velik, priborili smo si precej orožja, opreme in nekaj hrane, kar ni bilo brez pomena.

13. avgusta 1943, je naš bataljon napadel vlak na progi Trebnje-Sevnica pri Mirni. Obveščevalci so od domačinov dobili točne podatke o premikih sovražnika, tako je akcija izredno uspela in to brez vsakih žrtev, kar je redek primer. Poleg tega, da smo na vlaku zaplenili veliko orožja, streliva in nekaj hrane, smo ujeli tudi 22 italijanskih vojakov, med njimi nekaj podoficirjev in enega oficirja. Ujetnike smo nekaj dni stražili v Radni vasi pod Rihpovcem pri Trebnjem, nato pa so jih aktivisti novomeškega okrožja zamenjavali za zaprte aktiviste v Novem mestu. Tudi v tej uspehi akciji se je Milka izkazala izredno pogumno in iznajdljivo. Sama je ujela oficirja in tri vojake. Italijani so preplašeni in začudeni govorili vsi prek »bela sinjorina, ijo njente fašista ijo komunista!« (fonetičen zapis) »Le zakaj si potem streljal, da je puškina cev čisto razbeljena, če si tak komunista!«, je odgovorila Milka. Borci v bataljonu pa so še nekaj časa dražili Milko z »bela sinjorina.«

Naša brigada je bila od 15. do 21. avgusta na območju Sv. Križ (danes Gabrovka), Morav, Klanec, Tihaboja. Naš bataljon je bil v Ga-

brovki, oziroma v gozdu Rjavka južno od Gabrovke. Od tu smo ponoči hodili v akcije na progo Trebnje-Ljubljana. Tako je bilo tudi v noči 19. avgusta. Bila sem v patrulji, ki se je okoli opolnoči prva udarila na Čatezu z italijansko kolono. Bili smo presenečeni, nismo mogli razumeti, od kod naenkrat na Čatezu toliko Italijanov. Vedeli smo, da so naši bataljoni šli rušiti progo pri Veliki Loki. Kako to, da niso nikjer trčili ob italijansko kolono? S strojnico smo udarili po sovražnikih, zato, da smo opozorili vse naše enote nanje. Italijani so odgovorili z vsem orožjem proti nam, mi pa smo se umaknili. Še dolgo so nabijali z minometi in strojnimi, v smer, od katere smo jih napadli. Naš namen je bil dosežen, vse naše enote so bile opozorjene, da se nam bližajo močne italijanske kolone.

Kako je padla Milka

Ko se je naša patrulja ob prvem svitu 20. avgusta vrnila v Gabrovko, je pokalo že iz vseh smeri; samo od Brezovega, kjer je bila zadaj nemška meja, še ne. Naša 3. četa je morala na položaje v Orešje med vinograde, nekaj zased je bilo proti Brezovemu, nekaj pa proti Tihaboju. Nestrpno smo poslušali pokanje na položajih 1. in 2. čete tam nekje pri Kompoljah in razmišljali o tem, v kakšni godlji bomo, če pridejo beli iz Šentruperta v Tihaboju in Nemci čez mejo na Brezovo. Ne vem, koliko je bila ura, sonce je že močno pripekalo, ko je kurir prinesel komandirju povelje, da mora 3. četa takoj na pomoč 1. in 2. četi v Tihabojske hoste. Tam je bilo že zelo »vroče«, 1. in 2. četa sta Italijane enkrat že vrgli nazaj. Med našimi in italijanskimi položaji je bil manjši travnik. Opazovali smo Italijane, ki so na nasprotni strani ob robu gozda zasedli položaje. Opazili smo oficirja, ki je z daljnogledom opazoval gozd na naši strani, da bi odkril naše položaje. Nekaj borcev ga je »vzelo na muho«, vendar jim je bilo rečeno, naj ne odkrivajo po nepotrebnem položajev. Ležala sem v zaklonu, morda tri korake od Milke, poleg mene je stal moj stric Lojze Colarić, politkomisar bataljona. Nedaleč stran, desno od Milke, sta bila s kurirji namestnik komisarja bataljona Lojze Gabrovac in namestnik komisarja brigade Leiko Marjanović. Videla sem Milko, ki je klečala

Gostoljubna Polica

Polica leži v nekakšnem trikotniku med Grosupljem in Višnjo Goro. Borci raznih enot se je vse od jeseni 1942 spominjajo po zelo slabem, čeprav se je tam zgodilo tudi veliko prijetnega...

S Police so Italijani odšli že novembra 1941. Z okoliškimi vasmi vred je nastalo kar obširno svobodno ozemlje. Imeli smo rajonski odbor OF, ki je bil ustanovljen junija 1941. Na jasi pod lipo ga je ustanovil tovarš Radko Polič iz Grosuplje. Na ustanovnem sestanku smo bili Rado Potokar, Alojz Skrjanc, Jože Smrekar, Franc Kočmar, Jože Skubic in jaz. Rado Potokar je na poti na ta sestanek srečal skupino Italijanov, ki so se s kaplanom Hočevanjem pogovarjali o nekih komunistih. Ko je prišel na sestanek, je to takoj povedal. Hitro smo se pogovorili in se razšli. Do takrat smo zbrali že veliko orožja, streliva in razstreliva z vžigalnimi kapiami. Naloge smo si tudi že razdelili na sestanku 6. januarja 1942, ki ga je vodil Stane Valentinčič, predsednik okrožnega odbora. Naš rajon je bil zelo aktiven, saj smo do aprila 1942 imeli že 24 terenških odborov. Predsednik tega našega odbora je bil Alojz Skrjanc iz vasi Peč. Lado Potokar pa je bil organizacijski sekretar in član KP od oktobra 1941. Jože Smrekar iz vasi Blečji Vrh je bil tajnik, jaz sem bil blagajnik in intendat, Jože Skubic je bil poveljnik zaščite, Franc Kočmar pa njegov namestnik. Rajonski kurir je bil moj brat Stane.

Na množičnem sestanku v marcu 1942 v gostilni pri Možaku je bil ta odbor tudi javno voljen. Delovni, kot so bili, so terenski odbori pridobivali člane, pobirali redno članarino in hrano za našo vojsko in delavnice. Vse naše delo pa je bilo povezano z okrožnim odborom OF Grosuplje, ki mu je predsedoval živinozdravnik dr. Stane Valentinčič, ki sedaj živi v Ljubljani. Vselej, ko se srečava, obujava spomine na tiste čase. Blagajnik našega

odbora je bil, žal že pokojni, dr. Franc Podkoritnik. Vsak mesec smo blagajniške obračune in denar oddajali okrožju v Grosuplje. Za to je bila zadolžena pomočnica blagajnika Vera Podkoritnikova, ki zdaj živi v Grosupljem.

Šolsko taborišče na Pugledu

Že jeseni 1941 smo imeli tesno povezavo s šolskim taboriščem na Pugledu. Najprej je bil komandant šolskega taborišča Ludvik Smrekar, potem pa tovarš Janez Hribar. Kurirka na tej razdalji je bila Milka Sircelj-Hribar. Od tam so na Polico drugi večer prihajali novi Ljubljanci, ki so odhajali v partizane. Naša zaščita jih je vedno čakala in jih spremljala na poti mimo Višnje Gore na Polzevo. Tukaj so bile čevljarke in krojaške delavnice za partizansko vojsko. Za prehodne enote smo imeli klavnico za oskrbo. Meso smo tudi predelovali in sušili ter ga razpošiljali za potrebe naših borcev. Vso hrano potrebno za prehodne enote so zbirali naši terenski odbori, v katerih so bili takrat zelo dobri in delovni ljudje. Žal je danes teh tovaršev zelo malo živih. Tukaj smo tiste čudovite pomladi tudi zaprignili vsi za vojsko sposobni moški. Le redki se te zaprisege niso udeležili. Oblikovali smo tudi dva rezervna bataljona. Vsak je imel svojega poveljnika.

15. maja 1942 me je po kurirju spet klical v Grosuplje predsednik tega okrožnega odbora Valentinčič. Takoj sem se odzval povabilu. Povedal mi je, da zvečer pride večja enota na Polico. Za skoraj 500 borcev bo treba veliko hrane. Dal mi je precej denarja. Takrat smo vse plačevali, le prostovoljnih prispevkov, ki smo jih nabirali po vaseh ne. Kar sam je šel z menoj. Peljala sva se z motorjem in od kmetov kupila tri prašice in enega vola,

kar smo takoj zaklali in skuhal. Borci prispele enote so se pri nas zadrževali več dni. Nastanili so se v gozdu Bukovje nad vasjo. Pripravljali so se za odhod na Stajersko. To je bila slavna 2. grupa odredov NOV in POS. Naš odbor je z njimi imel pristrčne stike, čeprav sva v njihov tabor lahko hodila le tajnik in jaz. Med njihovim bivanjem smo zvedeli za prve zarodke bega pod Urhom pri Ljubljani. Sli so in jih nekaj aretirali, nekaj pa jih je pobegnilo. Ko so se odpravljali za odhod, smo skupaj določili pot in vodiča, ki mu je bil komaj znan. Drugo grupo so takrat vodili: Stane Rozman, Dušan Kveder in Peter Stanete. Iz Bukovja so odšli 19. maja proti večeru. Šli so skozi Kožljavec, Mali vrh in naprej. Pod Jančami so jih napadli Nemci, o bitki je bilo že veliko napisanega. Opisovali so jo lahko le udeleženci, jaz pa bi rad povedal, kaj se je v naslednjih dneh dogajalo na našem območju. Takoj, ko se je naša vojska spopadla z Nemci, je bil borec Matiček iz Polja ranjen v oko. Komandant 2. grupe Stane Rozman mu je dal svojega konja in spremljevalca. Prijezdila sta nazaj k nam, moj brat Stane je takoj odšel v Grosuplje po zdravnika dr. Franceta Podkoritnika. Z motorjem ga je hitro pripeljal tovarš Stane Valentinčič. To sta bila okrožna aktivista OF Grosuplje, ki sta nam v vseh težavah učinkovito pomagala. Matiček je dobil zdravniško pomoč, odpeljali smo ga na varno mesto v zaselek Gradec nad Blečjim Vrhom.

Ker se ostalim borcem zaradi premoči Nemcev ni posrečilo prebiti na Stajersko, so se začeli vračati na izhodiščne položaje. Ko so prihajali nazaj, so bili zelo izmučeni in tudi nekaj težkih ranjencev je bilo med njimi. Priskrbel sem jim deset litrov žganja. Tovariš Dušan Kveder mi je dal denar za eno govedo. Kupil sem ga pri sosedu Kavcu, takoj smo ga skuhal.

Visok obisk

Dne 21. maja 1942 je k nam iz Ljubljane prišel Izvršni

odbor OF Slovenije. V Bukovju so se prisrčno 22. maja srečali z 2. grupo odredov, kjer jim je govoril Jože Rus. Njegov govor je bil za borce navdušujoč. Rekel je tudi: »Vi, mlada partizanska vojska, ste naša prihodnost!« Boris Kidrič pa mi je dal denar, da sem jim za pot kupil en nahrbtnik suhih klobas. Pri nas smo jim skuhal kosilo. Jedli so na tej mizi, kjer zdajke pišem, na vrtu pred hišo pa je kosila in jih čakala zaščita, ki jih je pospremila proti Spodnjemu Brezovemu. Pri Višnji Gori so prečkali cesto in železnico ter odšli proti Polzevemu.

23. maja je odšla tudi vojska 2. grupe odredov. Nam, terencem, so v varstvo izročili sedem težkih ranjencev. Treba je bilo počistiti taborišče. Na delu smo bili vso noč. Ranjence smo na kmečkih vozovih prepeljali na varno. Sovražnik, ki je na Polico prihrumel s tanki že drugega dne, 24. maja, jih tako ni odkril. Ranjence je zdravil že prej omenjeni zdravnik, iz Grosupljeja ga je vselej pripeljal živinozdravnik Valentinčič, oba pa sta spotoma opravljala tudi naloge okrožnih funkcionarjev.

94 let Marije iz Bohinja

Prezeljčevi Mariji iz Raven 6 nad Bohinjsko Bistrico je bilo 19. maja 94 let. Se čila in zdrava je, še vsega se dobro spominja. Povedala je, da izhaja iz Sorice, kjer so bili v njeni družini trije otroci. Med prvo svetovno vojno 1916. leta se je poročila z Francom Jensterletom, ki je bil gozdni delavec in hodil delat daleč naokoli. V Galicijo, Stajersko, na Koroško in še drugam. Najprej je cela družina, kjer je bilo sedem otrok, eno dekle in šest fantov, živala v Sorici v enem podnajemniškem prostoru. Po prvi svetovni vojni sta leta 1925 kupila podrtijo na Ravnah pri Prezeljcu, kakor se hiši še danes reče po domače. Težko je bilo v tistih časi prehraniti sedem otrok z eno plačo, ki je pozimi, ko ni bilo dela, niti ni bilo. Najhujše pa je bilo med vojno, ker so Franca, ki je imel zvezo s partizani, gestapovci zaprli in odpeljali v Dachau, kjer je zaradi zdravniških preizkusov umrl. V partizanih so bili kar trije njeni sinovi: Franc, Milan in Janko, ki so imeli posebno srečo, da so se po vojni vsi živi vrnili domov. Milan in Janko, ki sta bila v Jeseniško-bohinjskem odredu, sta bila ujeta in zaprta v Begunjah. Ko smo Marijo vprašali, kdaj ji je bilo najbolje, je brez premišljevanja dejala, da ji je najbolje sedaj, ko ima dovolj denarja, posebno pa hrane, da lahko je, kar si poželi. Največkrat

Marija Jensterle s sinom Francem in snaho Francko pred svojo hišo na Ravnah v Bohinju.

se drži doma, sicer pa še sama sebi kuha in vse pospravi. Dejala je, da v življenju še ni bila hudo bolna. Ob njeni 94-letnici ji želimo, da bi bila še naprej zdrava in da bi dočakala sto in še več let. Da bi le uživala dobroto življenja vsaj sedaj, na starost, ko ji v mladosti ni bilo dano.

Branko Blenkuš

ob gabrovem drevesu, puško je pripravila za strel. Ne spominjam se, da bi slišala kakšen pok od strani, kjer so bili Italijani. Naenkrat je treščilo, okoli nas je bil dim od eksplozije, mine so treskale tudi levo in desno, pa zadaj in spredaj; kratka, pravi pek. Sovražnik je odkril naš položaj in nas zasipal z minami. Ko se je dim malo razkadal, sem pretresena onemela. Milka je ležala negibna. Skočila sem k njej, ni bilo več pomoči, bila je mrtva. Mina od lahkega minometa je eksplodirala tik pred njo, njeno drobno telo je bilo dobesedno zdrobljeno. Nisem mogla doumeti nesreče, stiskalo me je v grlu. Skoro hkrati sta bila ranjena tudi Leko Marjanovič in Lojze Gabrovce, pa tudi nekaj borcev iz 1. in 3. čete. Milko smo položili na odejo in štirje borci so jo odnesli proti Sv. Križu, da bi jo pokopali na pokopališču. Ker pa so slišali streljanje iz Moravske gore in od Brezovega, so Milkino truplo odložili v peskolom nad Pretržjem in se vrnili v četo. Drugi dan so mrtvo Milko našli domačini in jo pokopali na pokopališču. Milkina smrt nas je vse prizadela, borci so bili mrkih obrazov, marsikdo ni mogel skriti solze. Težko smo verjeli, da naše Milke ni več, da nikoli več ne bomo slišali njenega smeha ali pa bodrenja. Posebno pa smo jo pogrešale borke II. bataljona, saj smo se v težavah zatekle k njej. Bila nam je kot sestra in mati, skrbna in razumevala.

Bataljon se je potem prebil v Rjavko od tam pa v neko dolino pod Čatežem, kjer se je v mraku zbrala vsa brigada. Ponoči smo se brez bojev izmaknili iz obroča, proti Mirni in naprej na Rihpovec in Radno vas. Italijani so naslednji dan udarili v Sv. Križ in Moravce, v prazno.

Milka-Nataša je bila doma v Gornjih Lazah na obronkih Gorjancev, v številni Šobarjevi družini. Za svobodo so darovala svoja mlada življenja tri sestre-borke Šobarjeve. Mica je padla že leta 1942 nekje v Bosni, Milka avgusta 1943 in Tončka, ki je padla kot komisarka 4. bataljona Cankarjeve brigade februarja 1944, v tragediji na Javorovici pod Gorjanci. Velik davek za svobodo domovine je dala ta družina. Čeravno so Šobarjevi kmetje, so se sestre šolale in če me spomin ne vara, je bila Mica še pred vojno učiteljica. Milka dijakinja novomeškega učiteljskega, Tončka dijakinja trgovske šole v Črnomlju, njihov brat pa zdravnik v Črnomlju, kasnejši partizanski zdravnik.

Šele kasneje sem se zavedla, da mi je bila Milka vzornica, saj sem jo hotela v vsem posnemati. Do Milkine smrti sem bila bolničarka 3. čete. Nisem imela orožja, saj ga še za borce ni bilo. Dobila sem samo eno italijansko bombo, za primer samoobrambe. Po Milkini smrti sem dobila njeno puško, ki sem jo sprejela z solznimi očmi, in obljubila, da je ne bom nikoli osramotila.

Akcija minercev

Naš II. bataljon se je nastanil na Rihpovcu pri Trebnjem. Ponoči smo hodili rušiti in minirati progo Novo mesto–Trebnje in zasekavati ceste proti Trebnjem. Zasekavanje cest je pomenilo rušenje obcestnega drevja in s tem ustvarjanje protitankovskih ovir.

Tako je bilo tudi tisto viharno noč 6. septembra 1943. V akcijo je odšla 2. četa in trije minerci, vodil jih je bataljonski obveščevalec in vodnik minercev Rudi Strojnj-Top. (Takrat je bil Rudi še bataljonski obveščevalec in vodnik minercev v bataljonu.) Rudi je hotel narediti nekaj, kar bi onemogočil promet po progi Novo mesto–Ljubljana, vsaj za teden dni. Nameraval je progo zaminirati tik pred tunelom Sv. Ana, nato pa v zasedi počakati, da pripelje oklopni vlak in z žico sprožiti mino, ko bi vlak že zapeljal v tunel. Tako bi uničil progo in vlak, pa še tunel bi bil zabit z ruševinami.

Okoli polnoči so se borci 2. čete in trije minerci vrnili. Spominjam se, da je divjala prava poletna nevihta. Borci so bili potrti, posebno še minerci, ki so svojega vodnika spoštovali in cenili. Vsi smo bili tako budni, hoteli smo vedeti, kaj se je zgodilo in kje je Top. Povedali so, kaj se je zgodilo. Ko je četa zavarovala progo proti Mirni peči in Ponikvi, so se minerci spustili na progo in jo pred tunelom zaminirali z angleškim plastikom, tako kakor si je Top zamislil. Nato pa je poslal minerce s proge v varno razdaljo, češ, da bo sam napeljal žico do zaklona in tudi sam sprožil mino, ko bo pripeljal oklopni vlak. Ker pa je bilo zelo temno, in še k nevihti se je pripravljalo, se je Rudi-Top zapletel v žico, ki jo je vlekel in s tem sprožil mino ter tako nesrečno tudi sam s progo zletel v zrak. Borci so pripovedovali, da je kamenje padalo več kot 100 m v krogu. Italijani, ki so bili v zasedah, so začeli divje

streljati in borci so se morali umakniti. Drugi dan je patrolja od domačinov zvedela, da so Italijani zaminirali Rudijevo truplo in v zasedi čakajo, da udarijo po nas, če pridemo, da ga pokopljemo. Tako je ostalo do 9. septembra, ko je Italija kapitulirala. Tistega sončnega dne, smo se že ob prvem svitu vsuli iz hribov v dolino. Naša 3. četa je šla najprej na železniško postajo v Ponikvi pri Trebnjem. Tam smo italijansko posadko razorožili in jih prisilili, da so šli razminirati in v krsto pobrat posmrtno ostanke nesrečnega Rudija. Pokopali smo ga z vojaškimi častmi na pokopališču v Ponikvi pri Trebnjem.

Kdo je bil pravzaprav Rudi

Rudi je bil doma iz Dobrave pri Sv. Križu, zdaj Podbočje. Njegova mati je bila Rusinja, oče jo je pripeljal po prvi svetovni vojni, ko se je vrnil iz ujetništva. Imela sta tri otroke, ki sta jih vzgajala v naprednem duhu. Rudi je bil izučen mizar in je pred vojno služboval na Jesenicah. Že 1941 leta se je vključil v OF, januarja 1942 pa je odšel v partizane. Tudi njegova sestra Dragica je bila aktivistka, od 1942 leta, prav tako tudi oče Franc. Maja 1944 je »črna roka« v domači hiši na Dobravi, zverinsko umorila Strojnjovega očeta Franca in hčerko Dragico. Ostala je mati Lucija, ki je bila takrat v bolnici v Novem mestu in mlajši sin Milan, ki je spal na seniku in si je tako rešil življenje.

Micka in Cvetka

V spominu, kot svetli in nepozabni točki sta mi ostali še dve tovarišici – borki II. bataljona Cankarjeve brigade in sicer Micka in Cvetka. Mene je po italijanski kapitulaciji vodila dolžnost v druge enote, ki so bile na novo ustanovljene. Cvetka in Micka pa sta ostali v II. bataljonu, in samo še enkrat smo se videle. Takrat je bila Cvetka že komisarka čete, Micka pa bataljonska bolničarka. Šele v oktobru 1944 sem od soborke Dunje zvedela, da sta padli Micka in Cvetka.

Micka je bila srednje rasti, vitka, kratko ostrizanih kostanjevih las in rjavooka. Doma je bila iz obrobja Bele krajine pod gorjanskimi obronki. Vem samo to, da ni imela svojcev, mati ji je umrla, ko je bila še otrok. Micka je

služila na premožnih kmetijah, najprej kot pastirica in nato kot dekla. Nikoli ni hodila v šolo, ker ni imela časa, »gazde« je niso hranili in oblačili zato, da bi hodila v šolo. Leta 1942 se je Micka priključila borcem Belokranjskega odreda in tako ob ustanovitvi prišla v Cankarjevo brigado. Vedno je govorila, da je šele v partizanih postala človek. Tudi Micka je padla junaške smrti. 3. aprila 1944 je šel II. bataljon iz Podljudne na pomoč III. bataljonu pri Lakovnicah. Z belimi in Nemci so se udarili med Birčno vasjo in Lakovnico. Našim je v bok udarila druga skupina belih, in naši so se začeli v neredu umikati, na položaju pa so pustili ranjence. Micka jih je rotila, naj ne puščajo ranjencev, ker pa je niso poslušali, je vzela najbližjemu strojnico in sama branila ranjence. Ko je komandir zbral borce in jih povedel na juriš nazaj na položaje, je bilo že prepozno. Micka je bila težko ranjena in je izkravavala na rokah komandirja.

In mala črnolasa Cvetka, borka in bolničarka 2. čete! Doma je bila iz sončne Primorske. Ne vem točno, ali iz vipavske, goriške ali toliminske strani. Na Dolenjsko je prišla s prvo skupino, ki je prišla iz Primorske v marcu 1943. Tudi tega žal ne vem, kako se je pisala in ali je bilo njeno ime pravo ali ilegalno. Bili sva intimni prijateljici. Skupaj sva se veselili naših uspehov in skupaj jokali ob težko ranjenih borcih, ki sva jih obvezovali in negovali. Kadar je padel dober tovarš, vseeno iz katere čete je bil, sva obe žalovali. Bili smo si kot bratje in sestre. Posebno hudo je bilo ob napadu na Žužemberk. Toliko težkih ranjencev sva imeli in vsi so v komi klicali mamo, da se ti je srce trgalo, ko jim nisi mogel pomagati.

V septembru 1943 sem jaz odšla v na novo ustanovljeno Artiljerijo 15. divizije, Cvetka pa je ostala v II. bataljonu. V februarju 1944. ko sva se zadnjikrat videli, je bila že pomočnik komisarja čete.

Ko je 15. divizija 1. maja 1944. napadla Žužemberk, je bila Cankarjeva brigada na zavarovanju. II. bataljon je bil na Vrhtrbnjem. Ko so ga zgodaj zjutraj iznenada napadli Nemci in beli, so se borci začeli umikati, ranjen je bil komandir čete in Cvetka ga je šla reševati. To je bilo zanj usodno, padla je skupaj s komandirjem čete.

Ančka Jerič

Pridnim usoda ni vedno naklonjena Atomska voda v škripcih

»Dobre programe imamo, ne pa denarja!«

Nežno škropljenje je vznemirjalo kopalce v obeh bazenih v Atomskih toplicah. Pred hotelom, nedaleč vstran, za dober streljaj, se je skupinica starejših gostov vročekrvno pogovarjala o »agrokomerški« aferi. V kampu mi je prodajalec hotel prodati napol gnile banane. Podčetrtek, vasica nedaleč od zdravilišča, zelo blizu Sotle, kakšnih deset kilometrov od Kumrovc, je bil zaziban v sen, le tu in tam je bilo videti kakšnega človeka. Mir za bogove!

Atomske toplice, eno naših najmlajših zdravilišč, ki že dolga leta buri duhove, in ki jih prav dobro poznajo tudi borci, so prenatrpane. Prenatrpane že leta nazaj. Kot da ni poti naprej, v razvoj.

Nad Obsoteljsko dolino je zajadrala velika ptica. Razkošne peruti so zamahovale tjakaj proti izpraznjenemu Vonarskemu jezeru in se izgubile očem onstran obmejne rečice Sotle. Tam, kjer so se pred desetletji rodile »atomske« toplice, ki se jim je večina posmehovala. Danes se jih nihče več ne posmehuje, denarja zanje pa tudi ni, čeprav prinašajo zdravje...

Razširitev je iluzija

Hotel Atomske toplice obvladuje mladost – od direktorja, vodje hotela do preostalega osebja. Živost in nemir mladosti se zelo jasno odčitujeta v delu in snovanju.

Zdraviliška skupnost Atomskih toplic je zadovoljna: primerjalni podatki namreč kažejo, da je celotno poslovanje uspešnejše od lanskega. Hotel je vseskozi več kot 90% zaseden, v kampu pa so v sedmih mesecih imeli 3500 nočitev več kot lani ob istem času. V »gluhem« času, pred sezono, so namreč razširili kamp, mu dodali kakšnih šestdeset stanovanjskih enot, poskrbeli

za popolno komunalno opremo in postorili še marsikaj za udobje gostov. Precej seveda še manjka. Z asfaltom prevlečene poti na primer. Samopostrežna trgovina, nova recepcija. Načrti za prihodnje leto, izvem.

Zanimanje za zdravljenje in letovanje v Atomskih toplicah pri Podčetrtku je še vedno zelo veliko, vse kapacitete so zasedene, gosti so zadovoljni, dvomi izpred desetletij so pregnani, pozabljeni, znanost je povedala svoje, še več izkušnje... Zakaj se zdravilišče torej ne širi?

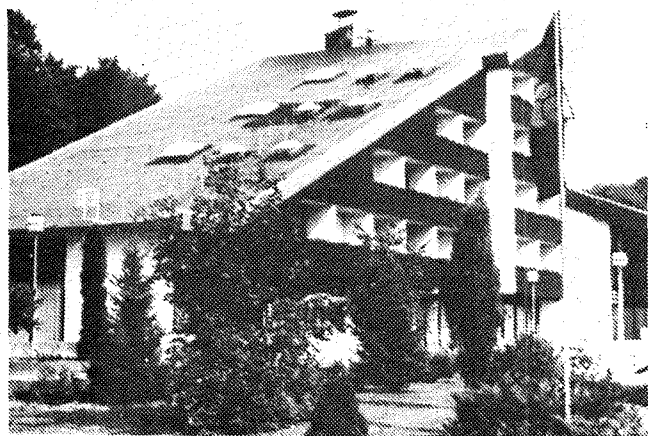
Boris Završnik, direktor zdravilišča, se, najbrž še nismem zmotil, kisko nasmeje:

»Brez dvoma, uspešni smo, vendar je kakršnakoli

misel na to, da bi se širili, iluzija. Združba, v kateri smo, torej TTG, železnica, je v precej neugodnem položaju. To veste. Pomagati nam ne morejo. Mi sami smo »prekratki«. Večkrat poslušam medijska razglabljanja, da ni problem za sredstva za turistične investicije, da pa ni dobrih, ustreznih programov. Mi »ustrezne« programe imamo, nimamo pa denarja in prav zato bi rad vprašal pristojne, kje vendarle je ta denar za turizem? Seveda iščemo denar, se spogledujemo s posojili, nikakor pa nam, pod pogoji, kakršni so, niso dostopna. Premajhni smo. Tudi si ne zastavljamo nekakšnih megalomanskih načrtov. Prepričan pa sem, da bi sleherne

nove kapacitete imeli tudi polne. Rad bi omenil, da nam gre ta hip predvsem za to, da bi ustregli zahtevnejšemu gostu, zato širimo izvenpenzijsko ponudbo. Ni lahko: trenutno znotraj zdraviliškega kompleksa ne premoremo ene same trgovine, niti klubskega prostora, ker je hotel blazno prenatrpan, to pa seveda goste moti. Gost, ki si želi pogledati kakšno TV oddajo, mora pričakovati, da ga bo motil hrup iz aperitiv bara in recepcije in za nameček še iz restavracije, vse je namreč stisnjeno na enem mestu, precej nefunkcionalno. Nekakšna železniška postaja, čakalnica. Zahtevnejši gost se s tem seveda ne more sprijazniti. Naredimo, kar se da. Pred kratkim smo v hotel napeljali ogrevanje s toplo vodo, ki jo imamo seveda na pretek. Precej smo privarčevali.

Hotel je sicer na zunaj zelo impresiven, lepo vključen v okolico, žal pa nas motijo takšne in podobne hibe, ki nam odganjajo goste. Nemočni smo. Tega ni moč odpraviti tudi z najprizadevnejšim delom, četudi se nenehno ukvarjamo z izboljšavami.

Hotel Atomske toplice – premajhen in nefunkcionalen

TV-turistični nagelj

Fanika Šket, vodja hotela, govori skoraj do pike isto. Zagnanost namreč še ni se, tudi ne iznajdljivost in pridnost, od ljubezni pa že dolgo nihče ne živi več...

»Četudi je zdraviliški turizem dandanes zelo drag, pravi, sem prepričana, da imamo tako v Sloveniji kot tudi v Jugoslaviji, kar se tega tiče, zelo neobdelan trg in da so možnosti še precej večje, kot si mislimo. Podobno velja tudi za tujino, problem pa je seveda v ponudbi. Mi smo prenatrpani. Normalno bi bilo, da bi bili zasedeni tam nekje okoli 75%, v tujini trdijo, da rentabilnost prinaša tudi 55% zasedenost.

Na vse kriplje se trudimo, da bi ustregli gostom. Širimo izvenpenzijsko ponudbo. Za to smo dobili TV-turistični nagelj. Niti en sam dan ne mine, da se ne bi nekaj dogajalo. Izleti, predavanja, prireditve, petje, folklor itd. Upam si trditi, da smo prav mi največ naredili za popularizacijo spominskega parka Trebče. Mimogrede: ta park je slovenski. Vsi bi se morali potruditi, tako pa ima človek včasih vtis, da leva roka ne ve, kaj dela desna...«

Tale reč okoli rok ima v Atomskih toplicah tudi podaljšek. Obsoteljske toplice so bile zelo dobro zapisane v registru zahodnonemškega avtomobilskega združenja ADAC, ki svojim članom svetuje letovanja po Evropi, predvsem v avtomobilskih kampih. Podčetrški kamp je njihovim zahtevam povsem ustrezal. V reklamnem gradivu je bilo namreč moč prebrati, da lahko gost poleg vsega ostalega (predvsem iskanja zdravja) najde tudi pestro paleto razvedrila: deskanje, čolnarjenje, jadrnanje, ribolov na Vonarskem jezeru, ki je pred kakšnim desetletjem nastalo ob zaježitvi reke Sotle, itd. Ta hip so stavki v reklamnih sporočilih le – gola laž, zaradi katere je tudi ADAC protestiral: podjetje, ki upravlja z Vonarskim jezerom, natančneje s pregrado, se je odločilo, da vodo izpusti in da bo tako vse dotlej, dokler ne bo zgrajena čistilna naprava, ta pa naj bi

zagledala luč sveta v letu 1992...

»Povzročili so nam ogromno moralno škodo, da o materialni sploh ne govorim, je dejal Boris Završnik. Sploh pa menim, da je pri nas razmišljanje o turizmu silno navivno, kar egoistično: večina pač misli, turizem je stvar turističnih delavcev in nikogar drugega. In vendarle je turizem reka s številnimi rokavi... Kar se tiče Vonarskega jezera: lahko bi se usedli skupaj in se pogovorili, tako pa nas sedaj vlačijo po zobeh in nam očitajo laži.«

Možnost za vsakogar

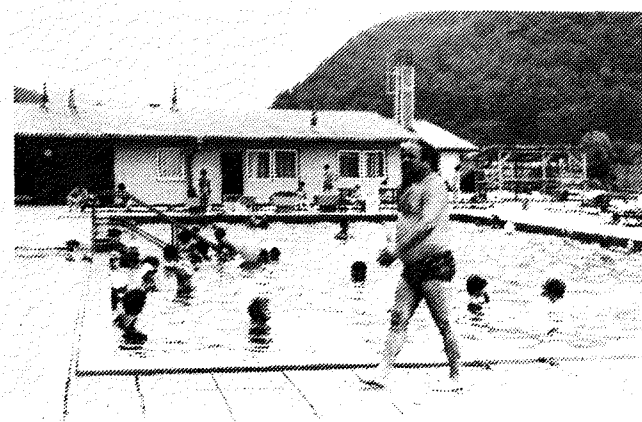
Denarja za vlaganje ni. Kako torej naprej? Ali ostati na slepem tiru? Životariti.

»Nikakor, odgovarja Boris Završnik. Domislili smo se, da bi v neposredni bližini hotela zgradili bungalove s spreminjajočimi dejavnostmi (restavracija, klubska soba itd.), ki bi razbremenili hotel, pa tudi zdravstvene storitve. Znebili bi se tudi hrupa. Seveda bi morali najprej obnoviti hotel in razširiti prostore za zdravstvene storitve, pa še kaj.

Ideja ni več le na papirju. Karte so odprte: vložiti lahko vsak, od podjetja do posameznikov, radi bi pritegnili tudi zdomce. Pred leti smo predlagali nekaterim delovnim organizacijam soudeležbo pri vlaganju v razširitev, vendar ni bilo zanimanja. Zdaj je drugače: bungalovi so privlačnejši, precej zasebnikov se že poteguje za soudeležbo. Veliko govorimo o angažiranju sredstev zdomcev – mi smo jim šli naproti, če nam le zakoni ne bodo metali polena pod noge. Kdorkoli je pripravljen vlagati, sprejeti družbeno verificirane pogoje – in naše seveda – je dobrodošel!«

Je pač tako, razmišljajo v Atomskih toplicah, da si moraš pomagati sam, če hočeš, da ti bo bog pomagal, kot so znali reči njega dni. Zagnanost pa je seveda premalo, če se poti razhajajo, če leva roka ne ve, kaj dela desna in če so neusmiljeno neurejena križišča kar za vsakim plotom, občinskim, republiškim, kakršnimkoli...

Milenko Strašek

V bazenu nikoli ne zmanjka kopalcev: topla, še posebej pa zdravilna voda privlači

Andrej Mazora

Fanika Šket

Boris Završnik

Andrej Mazora

Od Afrike do Kranja

Umito avgustovsko nebo nad Sotlo, vroče in nepredvidljivo. V modrino štrli podčetrški grad, propadajoč in neizkoriščen, nevaren... v dolino se kotale kamni. Vonarske plavine ni videti, jezerce za jezom je usahnilo. Proti Kumrovcu drdra vlak, počasen in ustavlja joč se na vsakih nekaj kilometrov.

V vroče-deževnem dopoldnevu se srečava z Andrejem Mazoro iz Kranja, rečeva nekaj besed, potikajoč se okoli hotela Atomske toplice v prenatrpanem, gostoljubnem, skoraj domačem. Srečanje mimogrede. In grebenje v preteklosti.

Že večkrat se je Andrej podal v toplice. Medvojne rane! V Podčetrtek letos drugič. Pravi balzam.

Besed ni treba trgati iz njega. Govori počasi, umirjeno, preudarno, išče po spominu, vse je na svojem mestu.

»Lani sem bil prvič v Atomskih toplicah. Prezadovoljen, res. Nekateri sicer nergajo, je pa treba upoštevati, da ima vsaka hiša svoj red in seveda tudi hotel. Osebe je bilo čudovito, od snažilke do direktorja. Vljudno, prijazno, ustrezljivo. Hrana odlična. Na voljo je bilo veliko izletov, na različne strani. Obsotelje ne skopari z kulturnozgodovinskimi spomeniki.

Tudi zdravstvene, kopaliske usluge so na zgledni ravni. Dekleta v terapiji so hitra, prijazna, ustrežljiva, kaj še hočete? Počutil sem se kot doma. Kako bo letos? Prepričan sem, da bo kot lani.«

Andrej je že sedaj zadovoljen skorajda z vsem, tudi z vodo, ki je čista ravno prav topla... najbolj pa mu je všeč topliška domačnost, ki jo je, tako pravi, le redkokje najti. Bil je namreč že v mnogih toplicah! Nikakršna reklama ni to, je pripomnil, saj so tudi drugje prijazni.

V Kranju, kjer Andrej živi, imajo borci kar precej dobro urejeno borčevsko ambulanto, za kar gre zahvala njihovemu zdravniku, poudari. Denarja je res malo, najpotrebnejši so prvi, če pa še kaj ostane, pridejo na vrsto tudi drugi.

Sprehod v preteklost.

»Nisem edini borec tukaj, čemu ste našli prav mene?«, se nekako hudomušno nasmeje. Preslišim vprašanje.

Kot italijanski državljani je bil Andrej v italijanski vojski in tamkaj se je začela njegova vojna križeva pot. Ujetništvo, taborišče na Siciliji, polet v Afriko, premetavanje, s kamionom, ofenziva pri El Alameinu, odhod v puščavo, razpetost med peskom, pekočim soncem in morjem. Naprej ni bilo mogoče, nazaj tudi ne. Pet Slovencev je hrepelo po domu...

»Ofenziva je minila, pripoveduje Andrej. Začeli so nas snubiti za kralja, zaveznike, partizane... Prijavil sem se k Angležem. Tistikrat smo že vedeli za sklepe teheranske konference, zato sem se premislil: k partizanom grem, sem si dejal. Znašel sem se v prvem partizanskem odredu na srednjem vzhodu. Zelo pisana družina smo bili. Gradili smo taborišča. Takrat je prišla naša misija in postal sem – tankist! Blizu Sueškega prekopa sem opravil tečaj, nato pa odšel v Gravino, kjer so nas razporedili na tanke. Odražali smo na Vis, Korčulo, Hvar... ena tankovska skupina je odšla proti Dubrovniku, druga proti Splitu in Omišu.

Leto 1944. Tolkli smo se za Split, Kašte, Šibenik... Naprej na Šibenik, je bilo zaukazano. Naleteli smo na mino, vrglo nas je v zrak. Hrbtenice nisem več čutil. Znašel sem se v šibeniški partizanski bolnišnici. Še ves povezan sem kmalu znova odšel na tank, tankistov je primanjkovalo. Odrinili smo proti Kninu in Drnišu, zasedli Mostar in Široki breg... Spominjam se, da je bil tam precej velik samostan.

Iz Mostarja smo krenili proti Sarajevu, vsi mostovi so bili porušeni, vrnili smo se nazaj v Dalmacijo.

Trst. Tjakaj sem prišel preko Like. Iz tretjega nadstropja neke hiše so trmasto streljali Nemci. Zajel me je rafal, svinec mi je prelučkal obe nogi, to imam za spomin na tržaške poulične boje – in boli še sedaj. Med prvimi partizanskimi ranjenci sem se znašel v Sežani, v bolnišnici, kajpak improvizirani, a ne za dolgo. Spet močno povezan sem se kaj hitro znašel v Trstu. In potem je prišla na vrsto – svoboda! Kako sem hrepel po njej!«

Še nekaj časa po vojni se Andrej ni znebil uniforme. Bil je miličnik v Kranju, komandir postaje v Cerkljah pri Kranju, potem pa mu je uniforma postala pretesna – zaposlil se je v krajinski Savi in dočakal upokojeve.

Trnjeva pot. El Alamein, Suez, Vis, Mostar, Ilirska, Bistrica, Trst... dovolj za vnuke!

Postojna:

Koroška – zibelka slovenstva

Člani ZB in DU Postojna smo bili na izletu na Koroškem. Lepo je bilo. Že v osnovni šoli mi je učiteljica vcepila ljubezen do Koroške, do knežjega kamna, Gosposvetskega polja. Spremljala pa me je tudi misel našega pesnika Župančiča:

»Kadar se v srcu spomnim Korotana, zbudi se mi globoka v prsih rana...«

Lepo jutro je bilo, ko smo se upokojenci iz Postojne odpeljali proti Ljubljani, mimo Gorenjske do Ljubelja. Obudili smo spomin na strahotno taborišče, ki je bila podružnica Mathausna. Tudi naši rojaki iz Postojne so bili žrtve mučenj sadističnih krvnikov. Ko smo prišli na Koroško, smo na kratko opisali zemljepisne, zgodovinske in kulturne znamenitosti. Spoznali smo, da so tudi na Koroškem počile prve partizanske puške že leta 1942, kar nam dokazujejo pokopališča v Podjuni, v Rožu in ob Zili.

V Borovljah nas je prevzela tesnoba, saj smo videli, kako je misel o dvojezičnih napisih pogažena.

V Koroškem deželnem muzeju v Celovcu je bil naš ogled posebej posvečen knežjemu kamnu, ki so ga prenesli s Krnskega gradu. Naš vodička Zinka mi je za nekaj časa prepustila skupino. V šali sem ji precej glasno rekla, da ne znam nemško, češ, kako naj vodim.

Ta pogovor je slišala prijazna Koroška »dečva« in rekla po naše – domače, slovensko: »Ali naj vam kaj pomagam?«

Kot svetla lučka so bile te besede sredi Celovca. V prijetnem krogu pred visokim stolpom župne cerkve smo poslušali razlago koroške slovenke, ki je govorila o težavah. Bila je iz tiste kulturne skupine, ki so gostovali v Cankarjevem domu.

Povabila nas je v Železno Kaplo. Podarila nam je kartico Peršmanovega spominskega doma. To je muzej antifašističnega boja na Koroškem. Potrudili se bomo, da bo ZB Postojna oraganizirala še en izlet prav v ta spominski kraj NOB.

To koroško dekle Zorka Pasterk je bilo med nami kot dragoceni biser Koroške. Zahvaljujejo se ji, da nam je prostovoljno sredi Celovca

dala žarek toplote – v slovenskem jeziku.

Ob vojvodskem prestolu so naše pevke DU Postojna zapele koroške pesmi. Članice dramske skupine pa so pesmi povezale z besedilom, ki nas je spomnil na edinstveno umeščanje slovenskih knezov na knežjem kamnu in delitev pravic ob vojvodskem prestolu.

Vsi smo zapeli in zamišljeno postali na Gosposvetskem polju. A glej! Doživeli smo novo prijetno presenečenje. Prav tu – ob zibelki slovenstva smo srečali dva ustvarjalca slovenske pesmi – Mateja Bora in Menarta. Kako prijetno je bilo to srečanje!

Škoda, da se nismo domislile vsaj ene lepe misli iz Borovega literarnega dokumenta **Previharimo viharje**.

»Poglejte kdo je med nami! Pesnik, pisatelj, akademik.« Pa me je prekinil in rekel: »Partizan sem.«

Ta partizan Bor nam je povedal o raziskovalnem delu. Ugotavlja starost in napise na vojvodskem kamnu. Kako pomembno je to raziskovanje!

Pesnik Menart pa nam je tu, sredi Gosposvetskega polja, obujal spomine na boje za osvoboditev Postojne. On je bil takrat med borci.

Koliko dragocenih pričevanj nam ostaja nezapisanih! Treba bo še iskati, poizvedovati in ohranjati spomine na čas NOB.

Ob cerkvi Gospe svete smo doživeli malo žalitev prevzetne nemškutarke. S svojim fuj, fuj nam ni vzela dobre volje in ne ponosa.

Po ogledu smo sedli v avtobus in v njem začutili delček domačega kraja. Iz radia je zadonela pesem Ljubljanskega okteta **Slovenec sem**.

Naš izlet je bil lep, vesel in domoljuben. Spoznali smo je del Koroške. Pot nas bo še vodila v ta lepi del zamejstva.

Naši izleti poglobljajo vezi med nami upokojenci – borci. Želimo pa stskati poznanstva s tistimi koroškimi Slovenci, ki še bijejo narodnosti boj. Kličemo jim s pesnikom:

naj peče me, naj spati mi ne da, ne izpustim iz srca Korotana!

Marija Tonkovič

Idrija

Spominski pohod na Marožice

V Kanomljah pri Spodnji Idriji ni bilo spopadov med partizanskimi in sovražnimi enotami, razen manjšega napada na italijansko postojanko v Srednji Kanomlji. Vendar je ta dolina utrpela veliko človeških žrtev in materialne škode.

Najbolj grozovito divjanje sovražnika je bilo v tej dolini v zadnji ofenzivi, tik pred koncem vojne, ko so sovražne enote preplavile te kraje in izvrševale najhujša grozodejstva. V gorečih domovih je zgorelo 23 domačinov, od otrok do starčkov.

V tej ofenzivi so Nemci zajeli štiri partizane, ki so se morali v dolini sezuti in bosi nositi strelivo proti Krnicam. Na domačiji na Marožicah so zahtevali od domačinov, da so jim dali hrano. Potem so nadaljevali pot proti gozdu in jih na neki jasi ustrelili. Domači na Marožicah nad dolino Kanomlja so poskrbeli, da so jih pokopali v krstah in jih po končani vojni-prepeljali na pokopališče v Spodnjo Idrijo. Le enega so prepoznali in ga svoji odpeljali na domače pokopališče, drugi trije so ostali nepoznani, eden med njimi je bil doma nekje z italijanskega juga.

Na ta kraj, kjer so Nemci izvršili ta zločin, sta v nedeljo, 23. avgusta krajevna organizacija ZB Kanomlja in planinsko društvo Idrija organizirala spominski pohod. Slednje zvesto nadaljuje tradicije NOB. Tu je bila krajša svečanost. Domačin Ciril Kumar je zbranim orisal dogodke v Kanomlji med NOB in zločin na tem kraju.

Kanomljci so po vojni postavili številna obeležja padlim borcem-domačinom in žrtvam. Vendar vsem padlim in ustreljenim to ni bilo mogoče storiti. Zato pa se teh dogodkov spominjajo s pohodi na kraj zločinov, kot je bil v nedeljo. Tako se tudi mladi seznanjajo z žalostnimi dogodki med NOB.

Janez Jeram

Škofja Loka

O nepozabnem izletu škofjeloških invalidov

Društvo invalidov občine Škofja Loka aktivno in uspešno uresničuje program svojega dela. Skozi vse leto pripravlja in organizira razne akcije in druge interesne dejavnosti za svoje člane. Invalidi se radi udeležijo raznih

pokrajine na Janževem vrhu in prijetno je bilo na kosilu v Janeževem hramu, ki slovi s starodavno vinsko stiskalnico in s staro zidanico in ogromno kletjo, polno najzlahatnejše kapljice. Posebno doživetje je bilo v Križev-

tekmovalj, proslav, pohodov in tovariških srečanj, kar se zmeraj odraža tudi v množičnosti.

Poleg drugih oblik delovanja so uspešni tudi pri organiziranju številnih izletov po naši lepi Sloveniji in drugod. Udeležba na teh izletih je vsakokrat izredno množična in ni težav pri zbiranju prijavi. Interesi so navadno večji, kot so zmogljivosti, kar večkrat povzroča težave organizatorjem.

Tudi 5. in 6. junija letos so bili škofjeloški invalidi na dvodnevem izletu v Pomurju. Ogledali so si naravne lepote Slovenskih goric, zdravilišče Radenci, Mursko Soboto, zdravilišče Moravce, Negovsko jezero, Janžev vrh, Ljutomer, Ormož in staro mesto Ptuj. Zanimiv je bil ogled obmejnega mesteca Gornja Radgona in Murske Sobote, ogled največje polnišice mineralne vode v Boracem, ogled vinorodne

cih, ko je bila na programu prireditve starih običajev kmečke ohceti v Negovi, ko sobili invalidi na obisku pri znanem posebnem Ivanu Krambergerju. Po ogledu veličastnega spomenika zmage v Murski Soboti in vinorodne prleške okolice so se škofjeloški invalidi vrnili domov zadovoljni in polni lepih vtisov. Na tem izletu so invalidi resnično spoznali lepe kraje naše severovzhodne Slovenije in ljudi iz teh krajev, ki so prijetni, gostoljubni, vedno dobre volje in odprtega srca.

Takšni izleti prav gotovo pripomorejo k optimizmu vsakega posameznika, ki je v stiski, telesno prizadet in zagrenjen. Vodstvo društva invalidov občine Škofja Loka tudi v tej dejavnosti krepi medsebojne tovariške odnose in s toploto humanostjo prizadevno uresničuje svoje naloge in poslanstvo.

Franc Galičič

Šempeter

Izlet po Dolenjski je bil res čudovit

Šempetrski borci in upokojenci niso pričakovali tako prijetnega, veselega in zanimivega izleta, ki so ga vnaprej po programu predvideli po Dolenjski ob reki Krki. Ob 6. uri zjutraj smo se 10. avgusta z Integralovim voznikom Jožetom odpeljali iz šempetrskega trga. Organizacijo izleta je vodil Saško Kraljič. Prvi postanek smo imeli v Loškem Potoku, kjer so izletnike že čakali vodiči. Tu smo se malo okrepčali, nato pa je domačin Ivan Zbačnik v kratkem orisal

zgodovino kraja, nakazal predvojne razmere, razvoj NOG in povojni napredek teh krajev.

Pot nas je vodila po obronkih Loškega potoka do spomenika štirih padlih učiteljev. Tudi tu je Zbačnik spregovoril nekaj besed. Že smo prispeli do bunkerja in spomenika »OGNJENKA«. Tu je zelo v živem spominu spregovoril Ivan Mulac, eden izmed treh preživelih borcev tega tragičnega dogodka. Ker so bili izdani, je odšlo 13 ranjencev prosto-

voljno v smrt. Bolničarka Milica Čepan je postrelila 13 ranjencev, nato pa še sebe. Ob pripovedi preživelega borca smo se zgrozili. Po makadamski in vijugasti cesti smo prispeli v »JELENOV ŽLEB«, kjer je bila leta 1943 težka bitka med Cankarjevo-Gubčevu brigado in italijansko enoto. Sproščeno in naravno je spregovoril tov. Zbačnik in orisal potek boja. V težko prehodni grapi je ostalo preko sto Italijanov mrtvih, naši pa so imeli majhne izgube.

V Sodražici smo imeli kosilo, zatem pa se odpeljali po lepi gričasti Dolenjski do Kočevja. Ogledali smo si Šeškov dom in muzej NOB in iz ust kustusa muzeja slišali marsikaj zanimivega. V Kočevju smo povečerjali, prespali, zajtrkovali in se odpeljali ob Krki do Baze 20. Tudi tu smo imeli kaj videti in slišati. Ivan Horvat vodič Kočevskega Roga je zelo nazorno spregovoril o zgodovini Kočevja, naseljevanju teh krajev, razvoju NOG, nastajanju bolnišnic ter drugih

vojaških in političnih ustanov v Rogu. Ogledali smo si bolniške barake (26), bunker tov. Kardelja ter druge barake ter se vpisali v spominske knjige. Obogateni z novimi spoznanji smo veseli zapustili Kočevski Rog. Že smo se znašli v Dolenjskih Toplicah, kjer je bilo pripravljeno kosilo. V dežju in po ozki makadamski cesti smo prispeli do vasi Rašica in si ogledali muzej in spomenik Primoža Trubarja prvega slovenskega prosvetitelja.

Ob osmi se je naš izlet, poln lepih doživetij in prijetnega vzdušja, končal. Tega izleta dolgo ne bomo pozabili. Vse je brezhibno potekalo. Vse povsod so bili na mestu vodiči, precejšen del izleta nas je spremljal predstavnik Turistične Zveze Kočevje in nam pripovedoval o zanimivostih kočevskih krajev. Skratka, bili smo zares zadovoljni in presenečeni nad organizacijo izleta. Pri tem pa velja še poudariti, da je bila tudi cena zmerana.

Leopold Kotar

Lendava

Pohod mladih ob pomnikih NOB

Ker je vsako leto manj zanimanja za usposabljanje mladincev prostovoljcev v enotah teritorialne obrambe, je občinska konferenca mladine iz Lendave ob dnevu borca v sodelovanju z občinskim štabom za teritorialno obrambo občine Lendava organizirala dvodnevni pohod. Tako bi se tovrstna dejavnost na Lendavskem poživila, pohodniki pa bi se podrobneje spoznali z pomniki te občine. Da bi se seznanili z upravljanjem z orožjem, so za vajo streljali. Zvečer so pripravili taborni ogenj in tako zares lepo prispevali k prenašanju revolucionarnih izročil na mlade rodove.

Jože Žerdin

Maribor

Med prijatelji na Slovenskem Koroškem

Že junija smo se člani krajevne organizacije ZZZB NOV Slava Klavora občine Maribor-Tezno odpravili na izlet. Naš izlet smo načrtovali tako, da obiščemo znane gestapovske zapore in muzej v Dravogradu in nato nadaljujemo prehod državne meje na Viču, po prejšnjem dogovoru s predstavniki koroških partizanov s Pliberka, kjer je bil naš glavni cilj. Po povratku smo se ustavili tudi na Poljanah, kjer so potekali zadnji boji z umikajočim sovražnikom. Tu smo položili šopek v spomin tistim, ki so padli takrat, ko smo večina že živeli v svobodi.

Ob ogledu muzeja v Dravogradu nam je kustos muzeja tov. Kos pripovedoval o mnogih zanimivih in pretresljivih dogajanjih v gestapovskih zaporih med NOB, tako da so nekateri zapuščali prostore z rosnimi očmi. V Pliberku sta nas sprejela tovariša Lipej Kolenik, predstavnik koroških partizanov in Mirko Kumer, predsednik kluba slovenskih občinskih odbornikov. Presenečeni smo bili nad njihovo pozornostjo do nas, saj nas prisrčno sprejeli in pogostili. V prisrčnem in tovariškem pogovoru smo si izmenjali njihove in naše težave. Povedali

so nam, da se je treba na Koroškem nenehno boriti za narodnostni obstoj, brez boja in dobre organizacije pa je vsak up že obsojen na propad. Po naših ugotovitvah nam manjka tiste zavesti, ki jo naši zamejski tovariši partizani gojijo do svoje matične domovine, in za obstoj slovenstva na Koroškem. Mnogi predstavniki naše diplomacije se na Dunaju marsikaj dogovarjajo in obljubljajo, toda vse to ostane med njimi. Naši zamejski tovariši, bivši partizani, so izrazili tudi željo po tesnejših stikih in sodelovanju z borci in borčevskimi organizacijami v domovini. Po izmenjavi knjižnih daril nas je predstavnik koroških partizanov prijazno povabil, naj bi naša krajevna organizacija ZZZB sprejela pokroviteljstvo nad enim izmed spomenikov, ki se nahaja na njihovem območju. Vabilo smo z veseljem sprejeli, njih pa povabili, naj obiščejo organizacijo ZZZB v domovini. Po tovariškem srečanju v Šentanelu smo se zadovoljni vračali proti Mariboru z željo, da si takih izletov še želimo, saj smo eni izmed redkih predstavnikov ZZZB, ki smo navezali stike z bivšimi partizani onkraj meje.

Ivan Pek

zastopništva, izvoz-uvoz, servisi, konsignacije

Velika Nedelja:

Partizanski kurirji med pogumnimi ljudmi

Kurirski postaji TV (Terenški vod) S(Štajerska) 14 in 15, prva je delovala pri Moškancih, druga pa na Kogu, sodita poleg drugih med tiste, katerih kurirji so opravljali svoje naloge in spremljali posamezne funkcije v zelo težkih razmerah. Na eni in drugi postaji je padlo ali pa bilo ranjenih več kurirjev. Tudi njihovi posamezni sodelavci so pri tem plačali svoj krvni davek. Nekatere med njimi je nemški okupator pobil na zverinski način.

Zavedni ljudje pa so ne glede na nemški teror in njegove represalije ostali zvesti našemu boju in pri tem bili navezani tudi na partizanske kurirje. V teh predelih ni bilo nobene vojaške partizanske enote. Tako so kurirji poleg svoje osnovne dolžnosti bili tudi aktivisti in ljudi vzpodbujali, da je treba vztrajati in k temu pritegovali še druge.

Sodeč po sedaj znanih podatkih naj bi nemški okupator tudi v te predele pošiljal v okviru Treckove enote raztrgance. Predstavljali so se, da so dezertirji iz nemške vojske in iščejo zvezo s partizani. Obklečeni so bili kakor raztrgani partizani (od tod tudi njihovo ime) ali pa kot kmetje. Toda tudi tod so jih podobno kot v drugih predelih Slovenije odkrili.

Postaja 14 je vzdrževala zvezo z 8 (Haloze), 15 (Kog) 17 (Vurberg v Slovenskih go-

ricah), 15, pa s 15 a (pri Strigovi) v Medjimurju. Kraj je bil takrat pod madžarsko okupacijo.

Kurirji so morali skozi goste naseljene kraje in čez prometne zveze. Teren je bil gričast brez gozdov. Stalne spremembe in premikanje nemških vojaških enot po vaseh so pri kurirjih in njihovih sodelavcih povzročale prava presenečenja. Eni in drugi namreč velikokrat niso vedeli, kje se zadržujejo in od kod bodo prišli. Zelo težko je bilo vzdrževati zvezo tudi čez Dravo. Nemci so, zlasti od avgusta 1944 naprej, podnevi in ponoči po njeni gladini z motornim čolnom patrolirali od Vurberga do Ormoža.

Kurirji so se največkrat zadrževali v tem ali onem bunkerju. Tudi kraj, kjer so se sestajali, so sproti spremenjili. Kljub težavnim ali pa skorajda nemogočim razmeram so bili pogumni in drzni borci ter so opravljali več takorekoč nemogočih akcij. Nemcem so celo postavljali zasede, posamezne vojaške pa razoroževali. Na drugi strani so bili tudi Nemci s pomočjo svojih sodelavcev – izdajalcev uspešni in so se kurirjem in njihovim sodelavcem še kako maščevali.

V zadnjih mesecih vojne so se razmere še poslabšale. Ta predel Štajerske je bil takrat neposredno zaledje takojmenovane madžarske fronte. Na tem območju se je

zaradi tega iz dneva v dan zadrževalo vedno več nemških enot in drugih kvislinških formacij.

Da bi počastili vsa ta dogajanja s tragičnimi dogodki in jih oteli pozabi, so v okviru praznika krajevnih skupnosti Velike Nedelje, ki je bila tudi pokrovitelj srečanja partizanskih kurirjev, pripravili spominsko svečanost. Na stikjalsku kurirsko poti med TV-14 S in TV-15 S nad Veliko Nedeljo so pri Zmazkovi domačiji postavili spominsko obeležje. Odkril ga je Franc Ozbek, predsednik tamkajšnje krajevnih borbevske organizacije. Učenci osnovne šole so pripravili pristržen kulturni program. Zbranim je govoril Albin Barle-Zoran, nekdanji politični komisar V ali pa dravske kurirske linije. S tem so obeležili kurirsko pot iz Koga do Drave pri Borlu. Omenjena pot je bila sestavni del zvez Kozjak-Pohorje-Prek-murje.

Kurirji člani sekcije, ki uspešno deluje pri občinskem odboru ZZB NOV Ormož, so imeli še svojo letno skupščino. Skorajda vsi kurirji so dejavni v krajevni skupnosti in v občini. Pri negovanju tradicij NOB, kar je njihova osrednja naloga, so uspešno povezani s šolsko in drugo mladino. Sodelujejo tudi pri zbiranju gradiva za ormoški spominski zbornik. Od krajevnih skupnosti Velike Nedelje so prejeli plaketo.

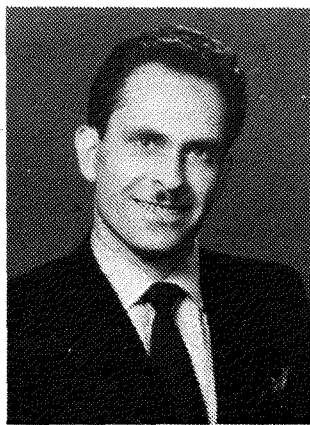
Drago Miklavc

Na treh frontah štirikrat ranjen

V Bohinjski Bistrici živi Tone Ravnik, po domače Pavlov, ki je v času druge svetovne vojne zelo veliko pretrpel. Življenje sta mu rešila samo njegova neustrašnost in izreden pogum.

Leta 1942 je bil nasilno mobiliziran v nemško vojsko. K partizanom takrat ni šel samo zato, da je rešil domače pred selitvijo, saj je bil njegov brat Franc eden glavnih organizatorjev NOB v Bohinju. Toneta so po šestmesečnem vojaškem urjenju poslali na vzhodno fronto. Tu ga je ruski vojak ranil z bajonetom v levo roko. Kost na roki ga je rešila, da ni bil s prvim zamahom preboden. Tik pred drugim zamahom pa je Rusa pokosil neki Nemec s hitrostrelko.

Ko se je v lazaretu pozdravil, so mu dali dopust in mu dovolili do Celovca. Pogumen kot je Tone bil, pa jo je mahnil naravnost domov na Ravne nad Bohinjsko Bistrico. Na dan predvidene vrnitve je šel k partizanom, domači pa so zandarmeriji javili, da so ga nasilno odpeljali. V boju Prešernove brigade pri Sv. Treh kraljih pri Zireh je bil ranjen v desno roko. Zdravit se je šel domov, kjer se je na hlevu skrival v senu. Neki dan ko so premetali vse seno, so ga našli. Pa se je rešil. Nemcem je dejal, da se je skrtil pred partizani. Poslali so ga na gestapo na Bled in v Radovljico, kjer so mu dali na izbiro, da se priključi domobrancem ali da gre nazaj v nemško vojsko. Brez premislekovanja je izbral drugo možnost. Podoficir in gefrajtar sta ga odpeljala v kasarno Knostadt ob Švicarski meji. Tu ga je sprejel kapetan, njegov bivši komandir. Ker je med tem časom postal invalid, so ga poslali semkaj v zaledje. Imel je na izbiro zahodno ali vzhodno fronto. Odločil se je za zahod, kjer pa je bil ob nekem iznenadnem napadu tankov od drobcev granat ranjen v desno nogo je po ozdravitvi v Beden Badnu zaprosil za dopust. Odšel je domov in zopet nazaj v Prešerno-vo brigado. Od tu so ga dodelili

Tone Ravnik leta 1950

v zaščitno četo 31. divizije, nato pa v oficirsko šolo v Cerknem. Po napadu Nemcev na Cerkno, se je sam umikal proti Poreznu. Spotoma so se mu pridružili še trije tovariši. Zašli so v nemški obroč. Med prebijanjem so jih obkolili številni Nemci in vse tri njegove tovariše pobili s kopiti. Tudi Toneta, ki so ga najprej spravili na kolena, so imeli namen uničiti. Prav v tistem hipu pa je slučajno pristopil major Smid, ki je bil po Tonetovem zatrevanju po vojni šef policije v Hamburgu. Kot še danes zna vsako stvar povedati naravnost, je majorju na kratko opisal vsa svoja pota. Hoteli so vedeti, kje je dobil nemško obleko, ki jo je imel na sebi. Poročnik Hartwik je bil ves divji in bi ga najraje takoj pokončal. Major ga ni rešil, dodelil pa ga je za nošnjevo nahrbtnikov ranjenih Nemcev. Na Jesenicah pri Cerknem so njega in veliko drugih ujetih partizanov, ki so bili zvezani kar z žico, potisnili v nek hlev, kjer je že bilo polno ujetnikov. Od tu so morali naslednji dan, to je bilo na cvetno nedeljo 25. marca 1945, na prosto. Po dogovoru majorja in hotelirja Špana iz Podhoma, so jih 30 odbrali.

Tone še danes ne ve kaj so naredili z njimi. Videl je, da so se oblekli v angleške uniforme, ki so jih morali sleči ostali

partizani. Slednje so zopet spravili v hlev, od koder so jih domobranci, ki so govorili hrvaško, po deset vodili na strelišče. Ko so spoznali, da nihče ne bo ostal živ, so enega za priganje o pokolu, zakopali in skrili v gnoj. Iz hleva so zbrali deset močnih še za nošnjo nahrbtnikov. Med njimi je bil tudi Tone.

V vasi Ravne je padel ukaz, da vojaki sedijo in počivajo. Ob tej priložnosti so pet vojakov s hitrostrelkami določili, da postrele omenjenih deset nosačev. Tone, ki je sprevidel kaj nameravajo, je brez strahu demonstrativno stopil pred enega, tako blizu, da z brzostrelko ni mogel streljati. Ko se je Tone obrnil proti ostalim devetim, je Nemec izkoristil trenutek in spustil vanj rafal – čez prsi ter ključnico. Presenečenost Nemcev je Tone izkoristil. Kljub ranam je pretekel majhno ravnico in se, čeprav so streljali še drugi, rešil v neko jazbino. Tu je ostal ves velik teden. Zdravit ga je hodila neka stara ženica.

Potem, ko so Nemci odšli iz Cerknega, se je Tone napotil proti domu. Prvo boljšo zdravniško pomoč mu je spotoma nudil zobozdravnik Andrejček z Bleda. Srečal je tudi Krtino, komandanta vojnega območja. Spraševal ga je, kako je ušel s strelišča.

Tone je nato okrevljal doma na Ravnah, kjer je dočakal svobodo. Po ozdravitvi je zopet nastopil službo pri železnici, kjer je bil tudi upokojen. Pri železnici je bil od leta 1939 do 1942. Delal je pri vzdrževanju proge v Radovljici, nato pa pri opremi parnih lokomotiv v Kurilnici na Jesenicah.

Grozote, ki jih je doživljal med vojno, so mu kljub močni naravi pustile posledice pri zdravju. Sedaj živi sam v svoji hiši v Bohinjski Bistrici, kjer vsakemu, ki ga o tem sprašuje, pove vse podrobnosti. Spomni se vsakega koraka in besede, ki so vplivali in odločali o njegovem življenju v tistem »mu-kapalnem« času.

Branko Blenkuš

Škofja Loka

Varstvo, urejanje in vzdrževanje spomenikov NOV

V občini Škofja Loka je evidentiranih 200 spomenikov in drugih obeležij NOV. Ta obeležja NOV je treba ob-

za spominska obeležja NOV krajevnih skupnosti, na katerih območju je posamezni objekt.

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Škofja Loka je na eni izmed sej v mesecu aprilu obravnavalo problematiko o varovanju in vzdrževanju spomenikov in drugih obeležij NOV. Med drugim je ugotovilo, da vsi pokrovitelji ne vzdržujejo spominskih obeležij tako, kot je to določeno v samoupravnem sporazumu in da so nekatera spominska obeležja NOV precej zanemarjena. Sprejet je bil sklep, da se stanje vseh spominskih obeležij NOV ugotovi v sodelovanju z vsemi krajevnimi združenji ZB NOV v občini. Do meseca junija letošnjega leta je treba napraviti pregled o stanju vseh spomenikov in spominskih obeležij. Na podlagi ugotovljenega stanja bo predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV ukrenilo vse potrebno, da se bo dosledno uresničevala družbenopolitična in moralnopolitična obveznost družbe do varstva, urejanja in vzdrževanja obeležij NOV.

F. G.

navljati, varovati in vzdrževati. V ta namen je bil sprejet družbeni dogovor o varstvu spomenikov in drugih obeležij socialistične revolucije na območju občine Škofja Loka. Po tem dogovoru skrbijo

Pokroviteljstvo nad spominskimi obeležji je prevzelo 151 organizacij in skupnosti, ki so podpisale samoupravni sporazum o varovanju in vzdrževanju določenih objektov.

Odloka o imenovanju Ceste II. grupe odredov in Ceste Poljanske vstaje

Na zboru krajevnih skupnosti Skupščine občine Škofja Loka je bil obravnavan in sprejet predlog odloka o imenovanju Ceste II. grupe odredov NOV in POS.

Na novo imenovna Cesta II. grupe odredov poteka od naselja Podpurfelca v KS Škofja Loka mesto, skozi KS Zmirec, KS Lenart nad Lušo, Krajevno skupnost Javorje do križišča na Črnem kalu pod Blegošem.

Pobuda po imenovanju je podal Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka in Odbor skupnosti borcev II. grupe odredov, ki ima sedež v Ljubljani. Na isti seji zbora krajevnih skupnosti Skup-

ščine občine Škofja Loka je bil obravnavan in sprejet tudi predlog odloka o imenovanju Ceste poljanske vstaje.

Nanovo imenovana Cesta poljanske vstaje poteka po KS Poljane od naselja Poljane nad Škofjo Loko do spomenika na sedlu pod Pasjo ravno. Pobuda za poimenovanje Ceste poljanske vstaje je podala KS Poljane z ujemljivostjo zgodovinskih dogodkov med NOB. Na širšem območju smeri te ceste so se namreč odvijale priprave za Poljansko vstajo, kakor tudi sami boji med 25. in 27. decembrom 1941. Preko tega območja oziroma te ceste so potekale v letih 1941 do 1943

tudi kurirske veze z oblastnim komitejem za Gorenjsko ter CK KPS v Dolomitih. Tu čez je hodilo tudi več funkcionarjev omenjenih organizacij, med njimi tudi tovariš Boris Kidrič. Poleg tega je cesta danes tudi širšega družbenega pomena (povezava med občino Škofja Loka in občino Vič-Rudnik) in hkrati je tudi strateškega pomena.

Pobude o imenovanjih teh cest so podprle vse občinske družbenopolitične organizacije in KS in še posebej Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka.

Franc Galičič

Pohod upokojencev na Triglav naj postane tradicionalen

S planinami se življenje podaljša za nekaj let, še posebno za upokojence. Večletna želja kamniških in moravskih upokojencev, da se pripravijo za pot na Triglav se je uresničila v četrtek, dne 6. avgusta v dopoldanskih urah.

Tako se je po napornem, vztrajnem in z medsebojno pomočjo brez navede povzpelo do Aljaževega stolpa na Triglavu devetindvajset pohodnikov – planincev, mladih in starih, obeh spolov, brez poškodb

Društvo upokojencev Kamnik je organiziralo za svoje člane – planince in njihove svojece tridnevni turnirski pohod na Triglav. Med pohodniki so bili tudi Moravčani. Vseh skupaj se je pohoda udeležilo 29 pohodnikov. S posebnim avtobusom podjetja Integral smo se v torek 4. avgusta v jutranjih urah odpeljali iz Kamnika do Pokljuke. Od tu pa peš do Vodnikove koč, kjer smo imeli prvi postanek. Okrepčali smo se s toplim čajem, malo prigriznilo, zigosali svoje člane izkaznice in nakupili razglednice ter spominke. V lepem sončnem popoldnevu smo pot nadaljevali proti Kredarici, kamor smo prišli tik pred poho. V Triglavskem domu smo bili gostoljubno sprejeti. Predsednik SIMSIC in tajnik KALAN sta opravila potrebne formalnosti, mi pa smo utrjeni posedli okoli miz, spili topel čaj in nekaj toplega pojedli. V domu smo prenočili, kajti naslednji dan smo nameravali v zgodnjih jutranjih urah zavzeti vrh Triglava. A glej, ko smo zjutraj vstali, je bilo zunaj slabo vreme, zadel je sneg, pihala burja in gošta megla. Zaradi takega stanja se je vodstvo odločilo, da tega dne ne pojdemo nikamor, ostanemo v domu in še enkrat prepismo noč tukaj. V trdni veri in v prepričanju, da se bo vre-

me v četrtek 6. avgusta ustalilo, smo v zgodnjih jutranjih urah veseli vstali, ker je zunaj kazalo, da bo lepo vreme, pa tudi vremenarja sta zagotovila, da bo cel dan sončno.

Zbrali smo se v domu, zajtrkovali, nato pa se pripravili na pot. Tovariši SIMSIC Stane nam je kratko svetoval, kako moramo biti disciplinirani, oprezní na vsakem koraku, kajti pot je težka. Pred odhodom smo se pred domom tudi slikali za spomin, ter se podali v veselem razpoloženju na pot na vrh Triglava. Tako smo po dvournem napornem plezanju, brez poškodb, zavzeli najvišji vrh Triglav, 2.864 metrov, simbol svobode. Vsi presrečni smo se objemali, poljubljali, in taklo dosegli svoj zaželeni cilj. Kar 14 nas je bilo na novo pečenih tu pred Aljaževim stolpom. Bili smo tudi vsi po vrsti krščeni po starem obredu. To dolžnost je opravil večkratni pohodnik Triglava tovariš Jože KALAN, za fotografiranje pa je poskrbel tovariš Stane SIMSIC, ni pa manjkalo še drugih fotografov, kajti vsak je hotel imeti posnetek iz Triglava.

Po opravljenih formalnostih smo se spuščali postopoma v

dolino proti Tržaški koči na Dolici, kjer smo se po daljšem potovanju tudi za krajši čas ustavili, se odžejali, nekaj toplega pojedli in opravili druge potrebe. Razpoloženi smo se preko Prehodavcev spustili v dolino Triglavskih jezer in se za kratek čas ustavili še v Zaslavski koči. Od tu smo po najlepši poti po robu sedmerih jezer, po dolini, prišli do zaležnega cilja koč pri sedmerih jezerih. Tu smo večerjali in tudi prenočili. Naslednji dan, v petek, smo v dopoldanskih urah v slabem deževnem vremenu odšli proti Komni. Tudi tu smo se za kratek čas ustavili, popili topel čaj, in če pa je imel še kdo kaj v nahrbtniku, je tudi jedel ter se preoblekel, če je bil moker.

V veselem razpoloženju in z mislijo, da se peljemo proti domu, ter da je štiridnevni pohod konec, ker smo dosegli cilj, smo pred kočjo pri Svici okrepčali svoje želodec in se odžejali. Avtobus, ki je prišel po nas, ni imel postaja. Pripeljal nas je naravnost v Ljubljano, kjer smo se prijateljsko, s stiskom rok poslovili, si zaželeli še takšnih srečanj in tega, da bi pohod postal tradicionalen.

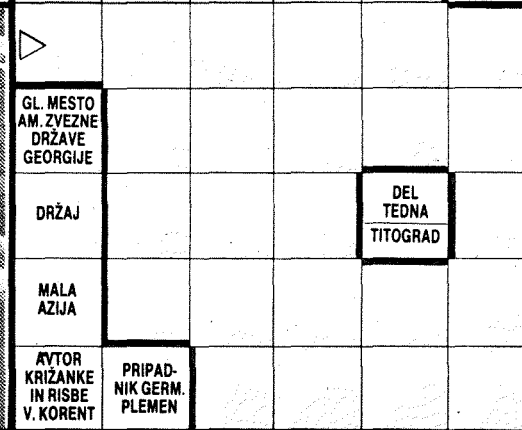
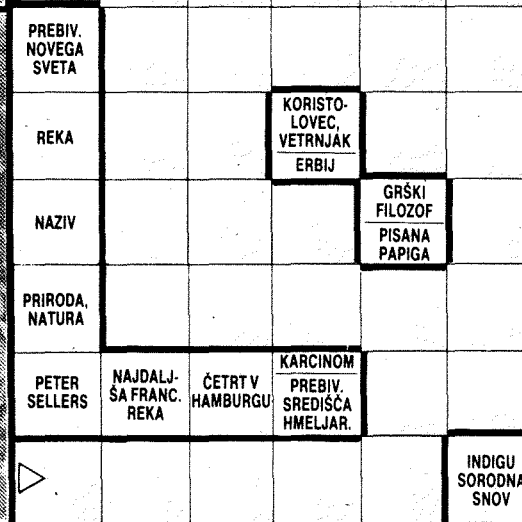
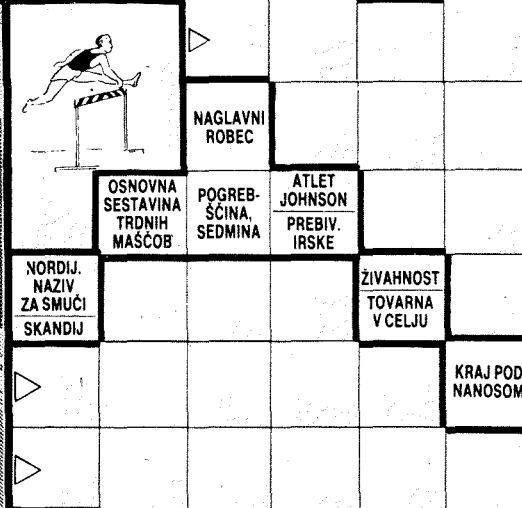
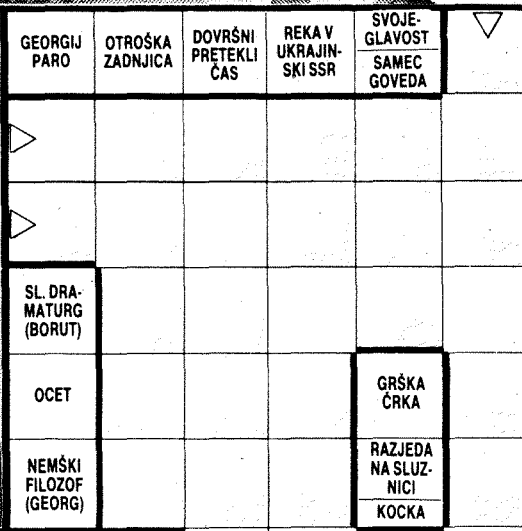
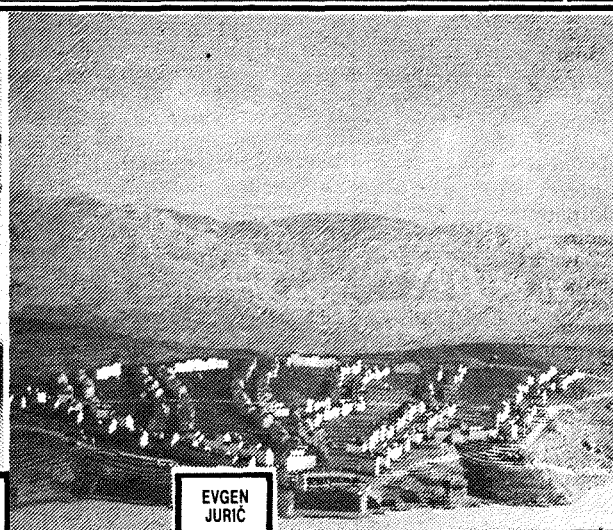
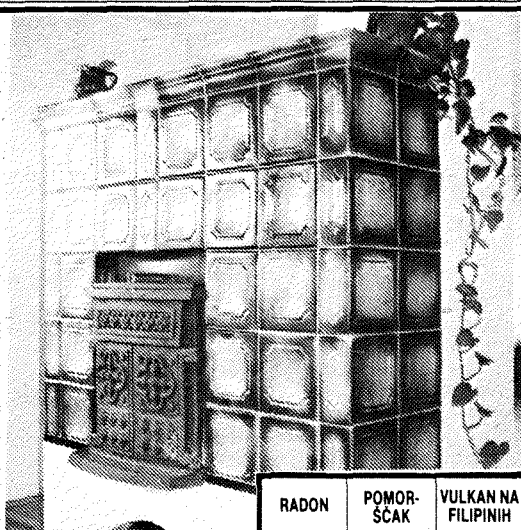
Posebno javno pohvalo si zaslužita v imenu vseh pohodnikov organizatorja Simšič in Kalan, pa tudi ostali, ki so nas vodili po nepozabni poti.

Jože Novak

Skupinska slika novepečenih pohodnikov Foto: J. Kalan

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE NOVO MESTO

Mednarodni delovni tabor Stare Žage

YU-11

Nekateri ga poznajo po kombinaciji črk in števil. Samo YU-11. Nič drugega in na prvi pogled zelo revno za mednarodni delovni tabor, ki je v lanskem letu prebil led v novem prijemu v organiziranju mednarodnih delovnih akcij.

Tabor Stare Žage je po svoji tematski opredelitvi opredeljen kot mirovni in protifašistični, sam fizični del projekta pa obsega najnovejša dela, katerih namen je zavarovati posamezne objekte nekdanjih partizanskih delavnic v Starih Žagah pred nadaljnjim razpadanjem.

Tabora se je udeležilo 18 prostovoljcev, prišli pa so iz različnih evropskih držav. Največ med njimi je bilo Nemcev, našel pa se je tudi Američan. Posebej gre za beleži, da se je dela in življenja tega tabora udeležilo tudi nekaj domačih prostovoljcev, kar pomeni nov korak v udeležbi na mednarodnih delovnih taborih pri nas.

Pomanjkanje domačih prostovoljcev na naših taborih nikakor ni posledica nekakšne »čudne« politike zbiranja prostovoljcev za vključevanje mladih v te oblike prostovoljnega dela. Za

mednarodne tabore v Jugoslaviji ni bilo prevelikega zanimanja. Toda tudi na taboru Dva Topola v Izoli se je v pogledu udeležbe naših prostovoljcev nekaj premaknilo na bolje. Sam tabor Dva topola je po svoji naravi opredeljen kot socialni tabor, prostovoljci pa se srečujejo s konkretnim delom ob pomoči strokovnega osebja Počitniškega doma društva mišično obolelih. Oba tabora zaslužita v sedanji fazi realizacije vso pohvalo, posamezna dejstva iz življenja in dela obeh taborov pa kažejo, da se pri odločitvi nadaljevanja projekta Starih Žag, oziroma vpeljevanja tabora v Izoli, nismo zmotili. Vse, kar je moč videti doslej na obeh taborih, je lahko samo prijetna vzpodbuda za premišljanje o novih taborih s podobnimi vsebinami. Predvsem to velja za različne socialne tabore, saj je delo z invalidi, posebno pa še skozi obliko mednarodnega tabora, pri nas dokaj novo, uspehi pa dajejo prepričanje, da lahko s takšnimi projekti upravičimo zamisel marsikaterega mednarodnega delovnega tabora v prihodnje.

Janez Škulj

Predstavljamo vam našo ravnateljico Stašo Rejc

Z učenci se nikoli ne prepiram

Začetek šolskega leta je ravno pravi trenutek za klepet s kakim tovarišem učiteljem ali ravnateljem. Zato smo ob tej priložnosti pobrskali po šolskih glasilih in v glasilu Mostovi iz osnovne šole Karel Destovnik-Kajuh iz Ljubljane našli tale zapis, ki je nastal po pogovoru Barbare Rakovec, Irene Savič, Saša Jereb in Marka Kolariča (iz lanskega 4.č razreda) s tovarišico ravnateljico.

Tovarišica ravnateljica nas je lepo sprejela. Celotno bombo nam je ponudila. Pogovarjali smo se o tem, kar nas je zanimalo. Vsak si je vnaprej pripravil vprašanja in bili smo zelo radovedni. Imenitno se nam je zdelo, ko smo šli na pogovor. Poskušali bomo dobesedno ponoviti naša vprašanja in njene odgovore:

Irena: Tov. ravnateljica, zanima me, zakaj ste se odločili za to delo?

Ravnateljica: Že kot majhna punčka sem si želela postati učiteljica. Po končani osnovni in srednji šoli sem nadaljevala študij na PA. Tam sem študirala razredni pouk. Po končanem študiju sem se zaposlila. Saša: Koliko časa ste že v službi?

Ravnateljica: Delam že petnajst let.

Barbara: Kaj ste delali doslej?

Ravnateljica: Najprej sem poučevala v OPB. Nato sem učila v drugem razredu. Potem sem postala pomočnica ravnatelja. Po ravnateljevi upokojitvi pa sem postala ravnateljica.

Barbara: Ali ste zadovoljni s svojim delom?

Ravnateljica: Sem, zelo sem zadovoljna.

Marko: Ste kdaj zamujali službo?

Ravnateljica: Ne, nikoli ne zamujam. Vedno sem pravočasno na svojem mestu. Saša: Koliko učencev je v naši šoli?

Ravnateljica: V vseh treh stavbah imamo 1668 učencev (velja za lansko šolsko leto).

Marko: Koliko je delavcev?

Ravnateljica: Vseh delavcev je 140.

Barbara: Ali se radi prepirate z učenci ali z učitelji?

Ravnateljica: Z učenci se nikoli ne prepiram. Prav tako tudi ne z učitelji. Kadar se kje kaj zatakne, sedemo in se pogovorimo.

Irena: Zanima me, koliko je bilo v tem letu škode.

Ravnateljica: Vsako leto je precej škode. Zelo me veseli, da se iz leta v leto škoda manjša. Jezna sem na učence, ki jo naredijo. Seveda morajo škodo potem poravnati.

Marko: Kaj delate v prostem času?

Ravnateljica: V prostem času rada hodim na sprehode, na planine. Pozimi tečem na smučeh. Rada tudi berem, gledam televizijo, predvsem dnevnik in dramske serije.

Na koncu jim je še priznala, da ne riše rada, oni pa so ji zaželeli še veliko delovnih uspehov.

Andreja Bukovšek,

dop. krožek Stranice

Kupi zemlje so naglo izginjali pod pridnimi rokami brigadirjev

Nasvidenje do naslednjega brigadirskega poletja

Tako kot minevajo poletni dnevi pa čas mladinskih delovnih akcij, se je končala tudi MDA Ivarčko jezero '87. O njej smo že pisali, vendar pa se je zaradi uspešnosti prve izmene nadaljevala še druga in tako sedaj lahko rečemo, da so pridne roke brigadirjev že skoraj v celoti uredile turistično-smučarski kompleks Rimski vrelci - Ivarčko jezero, znani rekreacijski center ravnenskih železarjev. Kot nam je povedal Drago Pungartnik, traser v drugi izmeni akcije, delajo brigadirji na izkopih jarkov za polaganje drenažnih cevi, planirajo ter pripravljajo vse potrebno za asfaltiranje cestišča. Urejali pa so tudi okolico Ivarčkega jezera in smučišča na Ošvenu. Tudi popoldansko življenje so imeli sila pestro ter razgibano. Brigadirji so imeli številne krožke; takšne pač kot ostale akcije v Sloveniji. Pestro je bilo tudi ob tabornem ognju, pa veliko zabave na številnih brigadirskih večerih. Seveda niso pozabili na brigadirski krst in poroko kot sestavni del brigadirskega vsakdana. Z izleti so doobra prekrižali koroško krajino, bili pa so tudi na Bledu, Portorožu in v Podčetrtru.

Ko takole opazuješ briga-

dirje, saj je bila njihova povprečna starost nekaj nad 18 let, potem se čisto nehoti zamisliš, kaj te mlade ljudi privablja na akcijo, ki jih je kalila in dograjevala. To so tisti mladi ljudje, ki so na akciji našli svojo veliko ljubezen in ljudje, ki žrtvujejo samega sebe, da pomagajo graditi in ustvarjati lepši in boljši jutri. Pogosto se govori o mladem človeku, da je neustvarjalen in neodgovoren. Pa vendar - temu ni tako. Veliko je ljudi, ki imajo posluš za težave drugih in takšni ljudje pridejo na akcijo, da z delom in dejanji dokažejo svojo pravo vrednost. Vsi udeleženci letošnje akcije »Ivarčko jezero '87« to nedvomno so, saj to potrjuje sama uspešnost akcije.

Naj tale zapis strnemo z besedami, ki so bile zapisane na stenčasu v brigadirskem naselju: »Akcija je največji in najlepši izpit. Je velika šola samoupravljanja, bratstva in enotnosti v kateri se neguje in ohranja tradicija naših padlih sinov za svobodo domovine. Je kaplja življenja na dlani mojega vrstnika, padlega med NOB. To je tisti zamišljen svet, ki ga prevečajo čustva o akciji in mladosti, svetu, ki je tako moj kot tvoj...«

Silvo Jaš

Partizanska javka v zidnici

Pogovor z udeležencem NOB Alojzom Novakom, rojenim leta 1916, iz Vrbnega št. 19

Pogovor z udeležencem NOB Alojzom Novakom, rojenim leta 1916, iz Vrbnega št. 19:

V kakšni družini ste se rodili?

Živel sem v družini z desetimi otroki. Oče je imel mlin in majhno kmetijo.

Kje ste bili in koliko ste bili stari, ko se je začela vojna?

Ko se je vojna začela, sem bil na orožnih vajah na Blegošu v Poljanski dolini. Po dveh dneh sem prišel domov v Vrbo. Leta 1941 sem bil star 25 let.

Kako je bilo v Šentjurju ob prihodu okupatorja?

V Šentjurju so Nemce nekateri veselo pozdravljali in se jih veselili, ker so mislili, da bo bolje kot je bilo pod kraljem. Bolj malo nas je bilo, ki smo že ob prihodu okupatorja vedeli, da bo težko in hudo ter smo jokali.

Kdaj ste prvič videli sovražnike?

Ko sem prišel domov z Blegoša, smo gledali skozi okno, kako so na drugi strani njiv in železnice hodili mimo po cesti iz Šentjurja proti Celju.

Kdaj in kako ste se prvič srečali s partizani?

Že pred vojno so v našo hišo hodili komunisti, ki so postali prvi partizani, tako da sem jih že poznal.

Kako ste pomagali partizanom?

Pomagali smo jim z orožjem, hrano in moralno.

Opišite vaše ilegalno delo!

Takoj ob prihodu okupatorja so se v naši hiši zbrali Peter Stante-Skala, Karel

Vouk, Jožica in Rudi Hribar, Milan Boršič in moj brat Ivan, ki je bil organizator. Dogovorili so se, da bo v naši zidnici, ki je v Brdih nad hišo, partizanska javka. Mama je vsak dan hodila s košem v to javko in nosila tja hrano, pošto in skrito orožje. Ta javka je bila povezana s prvimi partizani na Resevni. Preko te javke so hodili tudi ilegalci med partizane.

Je sovražnik zvedel za vaše sodelovanje?

Tega, da je bila javka v naši zidnici, niso zvedeli. Iskali pa so brata Ivana, ker je bil soustanovitelj 1. celjske čete. Za njegovo glavo so Nemci razpisali denarno nagrado. Sestra Zinka nas je obvestila, da bodo Nemci prišli po nas in nas odpeljali. Midva z mammo sva dva dni prej pobegnili. V hiši so 18. avgusta 1941 dobili le očeta, sestro Zinko in brata Francija ter jih odpeljali v Celje, v »Stari pisker«. Brata Jožeta so zaprli že meseca maja. Aretirali so ga na železniški postaji v Šentjurju. Mati se je pred Nemci skrivala še dva meseca. Nekaj časa se je skrivala v Velenju pri sorodnikih. Potem se je v Dramljah srečala s starejšim sinom Ivanom. Kmalu so tudi njo ujeli in jo odpeljali v Celje k ostalim.

S katerimi ljudmi v Šentjurju ste se povezovali?

V Šentjurju je bilo le nekaj družin, ki smo jim lahko kaj zaupali in povedali. Med drugim: dr. Svetina, družini Dobrotinšek in Boršič.

Zakaj ste šli k partizanom in v katerih partizanskih enotah ste se bojevali?

K partizanom sem šel zato,

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Kaj so pozele letošnje MDA

Brigadirsko poletje je mimo. Pa je še prezgodaj, da bi pisali ali o uspehih ali o morebitnih neuspehih letošnjih akcijah. Verjetno je bilo enega in drugega. Črta je že potegnjena, izračun pa bodo naredili v centru za mladinsko prostovoljno delo pri republiški konferenci ZSMS in takrat bomo lahko kaj več zapisali, verjetno neke sredi septembra. Eno pa je gotovo - da so se tudi na letošnjih brigadirskih akcijah spetla številna prijateljstva in da se je skozi brigadirske šole, zlasti na zveznih MDA, razgrnila marsikatera tančica, ki je zakrivala tisto, kar so v Jugoslaviji poimenovali »slovenski sindrom«. Brigadirji so predebatirali o aktualnih vprašanjih v mladinski organizaciji, o nacionalizmu, precej besed je bilo izreče-

Mladinske Delovne Akcije 87

nih okoli zapletov s štafeto pa o tako imenovanih »novih družbenih gibanjih« itd.

Delavnost, tovarištvo pa iznajdljivost in ustvarjalnost - vse to pride do izraza na akcijah, bodisi na delovnišču ali pa tudi popoldne in zvečer v brigadirskem naselju, ko brigadirji (ob pomanjkanju finančnih sredstev za interesne dejavnosti) pokažejo, kaj sami znajo, kako si znajo popestriti življenje z lepimi, prijetnim, zanimivimi in se nenazadnje v vsem tem tudi dograjujejo.

Med brigadirji so bili tudi pionirji. Slišala sem pohvale, da so pionirske brigade celo najbolj vestne in pridne. Dragi mladi prijatelji, je bila tudi kdo od vas med njimi? Ali pa vaš sošolec! Pokramlajte z njim, naj vam pove kak nadvse zanimiv dogodek, naj vam pove svoje mnenje o akcijah, napišite tudi, kaj vi mislite o njih pa nam pošljite. Tudi mladince bo zanimalo, kaj vi rečete, saj ste vi njihovi nasledniki, nedobudni kader, ki bo prevzel ne samo krampe in lopate, ampak tudi vodstvo in življenje akcij v prihodnje.

Še lep pozdrav!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

da bi postali svobodni in da bi se spremenil družbeni red. Najprej sem pobegnil na Dolenjsko k sorodnikom in bil tam v ilegali. Leta 1942 sem se priključil organiziranemu partizanskim enotam. Bil sem v Cankarevi brigadi, potem sem šel v Stare žage na Dolenjskem, kjer so bile partizanske delavnice glavnega štaba. Tam smo delali razne stvari za partizane, obutev, obleko, popravljali orožje.

Kje ste se največ bojevali?

Največ na Dolenjskem, najhuje pa je bilo na Ilovi gori. Tam je padel moj sovaščan, 16-letni skojevec Židko Štante.

Ste bili kdaj ranjeni?

Ranjen sem bil večkrat, ampak imel sem le manjše praske. Nikoli nisem bil tako ranjen, da bi šel v partizansko bolnišnico.

Se spominjate kakšne akcije?

Spominjam se, kako smo po ofenzivi leta 1943 prenašali ranjence več kot 37 ur do bolnice. Bilo je zelo naporno. Težko je tudi bilo, ker ni bilo hrane, ko več noči nismo spali.

Kateraga dogodka se najraje spominjate?

Najraje se spominjam, ko je prišla svoboda in smo odšli domov. Z glavnim šta-

bom sem 10. maja 1945 v avtomobilski enoti prišel v Ljubljano. Takrat je bilo največje veselje.

Bi želeli še kaj dodati?

Moja mati je bila leta 1941 stara 65 let. Med vojno je izgubila dva sinova. Bila je izseljena na Hrvaško. Pisala je spomine, katerih zveščic imam shranjen.

Nekaj odlomkov sem dobesedno prepisala iz tega zvezka:

»Strašna velika noč leta 1941. Nemec je napadov Jugoslavijo 4.40 zjutraj. Sovražnik iz roda Germanov je objel celo Slovenijo leta 1941 - 19. avgusta tega leta je usoda zadela nas Novake iz Šentjurja pri Celju. To je bil dvanajsti transport iz Slovenije ubogih domačinov. Strahovita žalost, ko smo zapuščali prekrasni Novakov dom 19. avgusta ob šestih zjutraj iz štirčlanske družine. Ivan starejši sin je odšel v šumo 3. meseca poprej. Drugi sin Lojzek in jaz sva odisla od doma 17. avgusta to je dva dni poprej...

...Mene so ujeli 10. septembra 1941 v vasi Hotunje. Ob 11. ponoči sem prišla k svojim in v zapor v Celju. Dali so me prvo noč v samico kot komunistko.

MARTINA PLEVNİK,

OŠ Franja Malgaja

Sentjur pri Celju

Sreda na grobovih

Je počitniška sreda in pionirji sedimo na klopcih ob grobovih. Tovarišici Janja in Nada okopavata male cvetice, trosita umetni gnoj, da bodo rožice cvetele. Avrelj pleve in nosi plevel v gozd. Tovarišico Nado pikajo obadi, zdaj že okopavata peterokrako zvezdo, ki jo je iz samih rdečih rož nasadila cvetličarka Dragica Cvelfer. Davorina je pridna dopisnica in piše spis o izletu h kočijažu. Tudi drugi dopisniki kot Andreja in Nadica pišejo spise. Tovarišici okopavata zato, ker so cvetlice majhne in zelo blizu skupaj. Ko bomo končali, bomo odšli h Krejanu, kjer si bomo ogledali pristavo iz leta 1452 in o njej poročali prihodnjič.

MARINKA LAZNIK,

dop. krožek Stranice

Senene počitnice

Nekega dne med počitnicami me je atek povabil, naj grem z njim na travnik. Dal mi je lesene vile in rekel: Začniva z delom! Morala sem obračati seno tako hitro kot atek. Ko sva naredila polovico, sem bila že utrujena. Godrnjala sem in rešila sta me dva žulja. Bila sem vesela, vendar se je vse to ponovilo, kajti sena noče in noče zmanjkati. Ko smo pospravili seno, se je atek že pogovarjal o otavi, da lepo rase, da jo bo kmalu kosil. Tako so moje počitnice minile ob sušenju sena. Nočem se pritoževati, saj je tudi to lepo. Malo sem sušila, malo lenarila, pa mleko sem vozila v zbiralnico in se učila ob delu. Vidim, da ima kmet veliko dela in da rad dela, če je lepo vreme, brez neviht in toče.

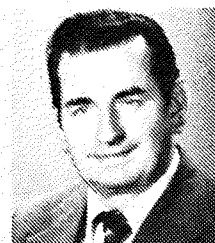
Andreja Bukovšek,

dop. krožek Stranice

Zorka Pfajfar

V Selcah smo se poslovili od Zorke Pfajfar iz Lajš, rojene 1921. leta. Delala je v Kranju, kjer je postala članica Sokola. S prihodom okupatorja je morala služiti na kmetih, kjer je prišla v stik s pripadniki NOV. Okupator jo je zasledoval, vendar je 1943. leta aktivno vstopila v NOB. Do jeseni 1944. je bila v transportni četi in opravljala delo prehranjevalnih akcij. S preselitvijo transportne čete je odšla na Gorenjsko vojno področje, ki je bilo v Davči. Dodeljena je bila v terensko lekarno »Sever« z nalogo zbiranja zdravil za borce. S celotno terensko lekarno je odšla na Primorsko v Trst in Trebušo, kjer je dočkala osvoboditev. Odlikovana je bila z medaljo za hrabrost.

Anton Lah-Zmago

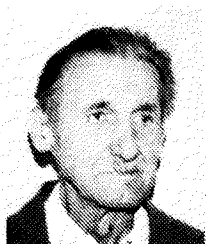
V pravi ljudski pesmi je pokojni Zmago vedno našel vsebinsko dopolnitev za svojo življenjsko pot. Kozjansko, pokrajina ob Bistrici ob Sotli, kmečko okolje, vse to ga je že zgodaj oblikovalo v kritično in odgovorno osebnost.

Zato ni čudno, da ga že sredi leta 1943 najdemo med borci NOB, pa čeprav ga po njegovih lastnih besedah politika ni nikdar mikala. Toda opredelil se je za Komunistično partijo in bil vanjo 1944. leta tudi sprejet, prav zato, ker je verjel v program in cilje partije, da se kot edina organizacija bori resnično za delovnega človeka.

Oseba in politična usmeritev sta se pri njem uskladila, ne glede, kje je živel in delal (nazadnje od 1951. leta v Celju do zasluženega pokojja). Znal je biti predvsem odgovoren in tudi kritičen, predvsem pa družbenopolitično aktiven v svoji krajevni skupnosti Dolgo polje v Celju, v borčevski organizaciji, pri skupščinskem odborniškem delu.

V krogu znancev in tovarišev je cenil zlasti iskrenost, tovarštvo in poštenost. Za vsakega je znal najti prijazno besedo in ponuditi pomoč, če jo je bil kdo potreben. Prav to njegovo lastnost bodo tovariši najbolj pogrešali in seveda njegovo preudarnost.

Pogrešala pa ga bo njegova ljubljena domača in partizanska pesem, pogrešali njegovi domači, žena in sin, sodelavci. Beseda hvala, dragi Zmago, je premalo; naš spomin nate bo živel, kajti dal si nam toliko bogatega, uporabnega in koristnega, da ostajš vedno naš in z nami.

Anton Trupej

11. maja letos so se na senovškem pokopališču poslovili od Antona Trupeja, rojenega 15. januarja 1900, znanega gozdarskega strokovnjaka, ki so ga poznali predvsem v širnih borskih gozdovih. Trupej je zelo zgodaj začel sodelovati z NOG, od 1. 8. 1943 pa do osvoboditve pa je bil obveščevalec in aktivist, vmes pa je opravljal funkcijo referenta za prehrano kozjanskega okrožja. Po osvoboditvi se je zaposlil na krajini gozdni upravi Krško, v pokopaj pa je odšel kot šef referata za gozdarstvo senovške občine. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Silva Barborič

19. maja letos so se v Ljubljani, na Žalah, poslovili prijatelji, znanci, sosede in sotrpini od dvainosemdesetletne Silve Barborič, ki je mladost preživela v Ljubljani, a se je pozneje, po poroki, preselila v Novo mesto. Leta 1931 sta se z možem preselila v Borovo, tik pred okupacijo pa vrnila v Novo mesto, kjer sta se takoj vključila v OF.

Silva, srčno dobra, humana in predana ženska, je takoj začela zbirati vse, kar bi utegnilo pomagati odporu, vendar je njena dejavnost bila odkrita: leta 1944 so jo gestapovci aretirali in odpeljali v zloglasne zapore, kjer so jo zverinsko mučili in zahtevali, da izda imena sodelavcev, kar se jim seveda ni posrečilo.

Takoj po osvoboditvi so jo, vso pretepeno in izmučeno, odpeljali naravnost iz zapora v bolnišnico – posledice je čutila vse življenje.

Tudi v letih po osvoboditvi je neumorno sodelovala v družbenopolitičnih organizacijah.

Jože Poglajen

Sredi aprila letos so se Litijčani poslovili od Jožeta Poglajena, rojenega 5. 3. 1919 v Jablaniškem potoku pri Litiji, borca Dolenjskega odreda od 1944. leta.

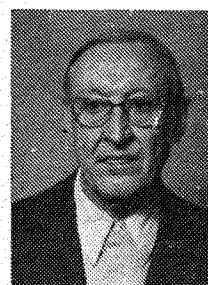
Med boji odreda je bil Poglajen na Klanju pri Gabrovki tudi ranjen. Bil je iz napredne družine. Pet bratov je aktivno sodelovalo z NOG.

Jože Slemenšek

V maju so se kompoljski krajanji poslovili od Jožeta Slemenške, ki jih je zapustil v devetinšestdesetem letu starosti.

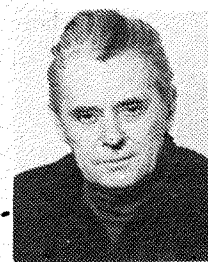
Kot delavski sin je okusil vse težave predvojnih dni. Kmalu po okupaciji dežele so ga nove oblasti začele vneto preganjati zaradi napredne miselnosti, zato se je umaknil v ilegalo. Ko je tudi tukaj postalo prenevarno (zaposlen je bil v slovenjekonjiški usnjarni), je odšel najprej v Zidankovo in pozneje v Serčerjevo brigado. Kmalu je napredoval v komandirja čete. Štórski borci ga bomo ohranili v lepem spominu.

Ivan Kmetič

Konec aprila so se Črnučani poslovili od gluhomemga Ivana Kmetiča, rojenega 1917. leta, ki pa je bil kljub težkemu udarcu usode priden, marljiv in pošten človek. Med vojno je živel v okupirani Ljubljani, kjer se je ilegalno boril proti okupatorju, skrival ilegalce, bil dvakrat aretiran in tako veliko prispeval k svobodi svoje domovine.

Po osvoboditvi domovine se je Kmetič vključil v zvezo gluhih in bil tudi njen večletni predsednik. Njegova pridnost in marljivost se je pokazala tudi tukaj: za svoje delo je bil odlikovan z ordenom zaslug za narod in redom socialističnega dela.

Ivan Cirjak

Zadnjega dne minulega leta so se na artistskem pokopališču poslovili od Ivana Cirjaka, rojenega 1928. leta v vasi Arnovi selo. Cirjak je bil kovač. V jeseni, prvo leto vojne, ga je okupator preganjal z rojstnega doma. Skrival se je po obronkih Kozjanskega, da ga ne bi odkrili Nemci. Ko so se po vaseh pojavili prvi aktivisti, se jim je pridružil: kot kovač jim je pripravil razne priprave za sabotaže, kjer se je tudi sam prav dobro izkazal. Zaradi tega so ga v letu 1943 sprejeli v SKOJ.

Za svoje delo je prejel več odličij.

Franciška Šuligoj

Franciška Šuligoj se je rodila 30. 10. 1916. leta na Radečund-Smihel nad Mozirjem. Decembra 1942 je začela sodelovati z NOG, kjer je opravljala razne zaupne naloge. Bila je obveščevalka, zbirala je sanitetni material, prenašala pošto, ničkolikokrat pa je borem in kurirjem ter aktivistom postregla s hrano in z vsem, kar so potrebovali. S trenom Skorno-Smartno ob Paki je bila povezana vse do konca vojne. Po osvoboditvi je delovala v domala vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Franciška Šuligoj je bila pokopana 7. aprila letos v Podkrajju z vsemi borčevskimi častmi.

Janez Gregorič

V začetku leta so se v Bohinjski Bistrici poslovili od Janeza Gregoriča, borca Prešernove brigade in Jeseniško-bohinjskega odreda, rojenega pred devetinšestdesetimi leti.

Gregorič je že prvo leto vojne postal aktivist, v NOV pa je vstopil 5. 2. 1944. leta, v Prešernovo brigado. Ob ustanovitvi Jeseniško-bohinjskega odreda je postal pomočnik intendanta. Za zasluge je po vojni prejel več odlikovanj.

Marija Kosovel

Umrli je tovariška Marija Kosovel, nosilka Partizanske spomenice 1941, rojena leta 1903 v Ricmanju pri Trstu.

V napredno delavsko gibanje se je vključila že pred vojno v Trstu. Zaradi svojega delovanja je bila preganjana, zato je pobegnila v Jugoslavijo, kjer se je vključila v aktivno politično delo. V njenem stanovanju so se že leta 1934 začeli sestanki okrognega komiteja KP za Ljubljano.

Leta 1941 je postala članica centralne tehniške KPS, kasneje pa je prevzela delo ljudske pomoči ter opravljala delo organizacijskega sekretarja okrajnega komiteja za Vrhniko. Ker so jo begogardisti zasledovali, je morala 1944. leta oditi na Primorsko kot sekretarka AFŽ za Srednje-primorsko okrožje.

Tudi po vojni je opravljala pomembne naloge v Ljubljani in na Primorskem.

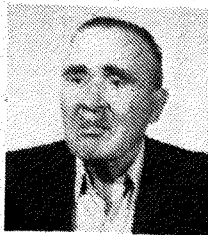
Prejela je več odlikovanj.

Rudi Hrovatič

Pred meseci je v Trzinu umrl predsednik občinskega odbora borčevskega združenja, Rudi Hrovatič, rojen pred 64-imi leti v Gornji Lakovici na Dolenjskem. Že konec leta 1941 je začel sodelovati z odporom, nekaj mesecev pozneje pa je odšel v Dolenjski odred. Po ustanovitvi četrte brigade VDV je vstopil v vrste njenih borcev in postal tudi pomočnik načelnika obveščevalnega centra. Januarja 1943 so ga sprejeli v komunistično partijo Slovenije.

Po osvoboditvi je opravljal vrsto pomembnih nalog, predvsem v družbenopolitičnih organizacijah, zadnjih pet let pa je bil predsednik borčevske organizacije in član republiškega odbora ZZB NOV.

Viktor Kosem

V marcu je odšel tudi devetinšestdesetletni Viktor Kosem, rojen v Četah nad Trbovljami, kjer je že od leta 1943. leta delal nadvrse prizadevno za odporniško gibanje. Aprila naslednje leto se je pridružil borem Slanrove brigade in z njo ostal vse do osvoboditve.

Viktor Kosem, ki so ga njegovi sorodniki in prijatelji ter znanci pospremili k zadnjemu počitku na novo pokopališče v Trbovljah, je za svoje delo med vojno in po njej prejel več priznanj.

Janez Arko

V februarju je za vedno odšel Janez Arko iz Koblarjev pri Kočevju, rojen leta 1922 v vasi Globelj pri Sodražici. Delal je kot cestar, pozneje pa v kočevskem rudniku.

Že leta 1942 so ga Italijani aretirali in odpeljali v internacijo v Padovo. Po razpadu Italije se je vrnil domov, vendar so ga znova aretirali, tokrat Nemci. V pregnanstvu je ostal do konca vojne.

Po vojni se je zaposlil pri Snežniku-Kočevski reki. Leta 1970 se je preselil v vas Koblarji.

Vsa njegova družina je sodelovala v odporu. Janez je po vojni pridno deloval v družbenopolitičnih organizacijah in v socialističnem duhu vzgajal svoje otroke.

Leopold Jurič in Mihael Jelen

Smrt je znova razredčila borčevske vrste v moziški občini. Od soborcev se je poslovil Leopold Jurič, rojen leta 1904. Septembra 1944 je odšel v Zidankovo brigado. V bojih pri Žužemberku je bil ranjen in se je zdravil v partizanski bolnišnici v Češnjicah, kjer je po končanem zdravljenju tudi ostal kot pomožni bolničar. To delo je opravljal vse do septembra 1945 v vojaški bolnišnici v Ljubljani. Za nesebično delo je dobil tudi odlikovanje.

Po hudem trpljenju je za vselej odšel Jelen Miha, vojni invalid iz Lepe njive pri Mozirju. Komaj enainšestdesetleten je umrl v maju. Bil je borec Serčerjeve brigade, kjer je dobil močne ozeblin, katerih posledice je trpel vse življenje. Bil je zelo priljubljen med vaščani in sorodniki.

V krajevni organizaciji ZB NOV Maribor-Rotovž so se lani poslovili od dveh tovarišev: Pavla dr. Kanca in Antona Žgalina.

Dr. Pavel Kanc se je rodil 16. 5. 1902 v Ljubljani (umrl 16. 5. 1986) in je aktivno sodeloval v NOB od 12. 9. 1944. Kot zobozdravnik je delal v centralni bolnišnici v Kočevskem Rogu.

Anton Žgalin se je rodil 9. 6. 1914 (umrl 4. 10. 1986). Bil je borec Serčerjeve brigade od januarja 1944 do avgusta istega leta, ko je moral enoto zaradi slabega zdravja zapustiti in je ostal na Pohorju pri tamkajšnjih kmetih, hkrati, pa je deloval na terenu kot aktivist.

V krajevni organizaciji ZZB NOV Koseze (občina Ljubljana-Šiška) so lani umrli naslednji člani:

Franjo Ožbolt, roj. 17. 11. 1909, umrl 18. 2. Bil aktivist od 1942. leta in borec od 1944. leta. Nikola Palandačič, roj. 26. 5. 1927, umrl 10. 1. Aktivist od 1942. leta in borec od 1943. leta. Todor Srdan, roj. 7. 3. 1926, umrl 21. 3. Aktivist od 1941. leta in borec od 1944. leta. Čita Bole-Lovrenčič, roj. 5. 9. 1917, umrla 23. 5. Z NOV sodelovala od začetka, borka od 1943. leta.

Nikola Marovič, roj. 10. 10. 1913, umrl 15. 6. Sodelavec NOV od začetka, borec od 1942.

Anton Koprivc, roj. 17. 1. 1927, umrl 23. 6. Aktivist od 1942. leta, borec od 1944. leta.

Marija Studen, roj. 28. 11. 1904, umrla maja. Aktivistka od 1941. leta.

Života Jankovič, roj. 27. 9. 1923, umrl 5. 8. Aktivist in borec NOV od 1943.

Janez Rohaček, roj. 2. 3. 1914, umrl 10. 8. Aktivist, interniran od 1941. leta.

Vabila – obvestila

Na Vogar!

Sekcija vezistov NOV za Gorenjsko organizira s svojim odborom aktiva vezistov NOV jeseniške občine v počastitev dneva vezistov, 26. septembra, obisk obeležja vezistov na Vogarju. Pri tem obeležju, ki so ga odkrili pred desetimi leti, bo v soboto, 12. septembra ob 10. uri skromna slovesnost, na kateri bo vsem zbranim nekdanjim vezistom, borcem Jeseniško-bohinjskega odreda, vsem drugim borcem in kurirjem, predstavnikom ZZB NOV, pokroviteljem (DO PTT Kranj), radioamaterjem Slovenije ter mladini, spregovoril Stane Križnar, predsednik OO ZZB NOV Jesenice. Prevoz na srečanje naj si organizira vsakdo sam.

Branko Blenkuš

Ugar

Borce osme SNOUB Frana Levstika obveščamo, da bo srečanje brigade 12. septembra ob 11. uri na Ugarju v Ribnici na Dolenjskem. Posebnega prevoza ne bo, zato uporabljajte redne avtobusne linije, ki so iz Ljubljane na vsako uro (8.15, 9.15).

Posebnih vabil ne bo!

Odbor skupnosti borcev Levstikove brigade

Pivka

Občinski odbor ZZB NOV Postojna vabi vse borce in druge občane še posebno pa mladino, da se v nedeljo, 6. septembra udeležijo osrednje proslave ob 40-letnici priključitve Primorske in Istre k Jugoslaviji ter ob 45-letnici ustanovitve 1. dalmatinske proletarske brigade, ki je s svojimi 1000 borci – po tisoč borbenih dneh sodelovala tudi pri osvoboditvi Pivke in Ilirske Bistrice.

Proslave se bo udeležilo tudi še 500 še živih borcev te brigade in svojcev.

V spomin na vse te dogodke bodo na stavbi doma JLA v Pivki odkrili spominsko ploščo. Slavnostni govornik na proslavi, ki se bo začela ob 12. uri bo član predsedstva SRS Andrej Marinc. V kulturnem delu programa bo sodeloval tudi pevski zbor 57 dečkov in deklic iz Bogojna in postojnska godba na pihala.

Iz prve dalmatinske proletarske brigade je 2229 borcev in bork darovalo svoja življenja za svobodo domovine. Brigada je bila odlikovana z redom narodnega heroja Jugoslavije, redom osvoboditve, (ki ji ga je izročil tovariš Tito 12. septembra 1944. leta na Visu), z redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem in številnimi drugimi visokimi priznanji. Zbranim bo spregovoril tudi član predsedstva SR Slovenije generalpolkovnik Avgustin Jukič, medvojni politični komisar omenjene brigade. Na to proslavo vabi tudi odbor prekomorcev – borcev NOVJ vse nekdanje prekomorce, še zlasti tiste borce 1. in 2. prekomorske brigade, ki so se skupaj z borci 1. dalmatinske proletarske brigade in drugih dalmatinskih brigad v novembru in decembru 1943. leta bojevali za Korčulo, Hvar in Vis. Vabljeni so tudi borci 3. prekomorske udarne brigade, artiljerske brigade 8. korpusa, 1. tankovske brigade, 1. in 2. letalske eskadrilje, številnih bataljonov in divizij, ki so sodelovali v skupnih bojih od Visa do Soče in na Korškem, da se polnoštevilno udeležijo proslave v Pivki. Proslave se bodo udeležili tudi vsi borci in aktivisti OF, katerih enote imajo domicil v Postojni.

Vabi OO ZZB NOV Postojna

Jezerca pod Krvavcem

Šestega septembra ob 11. uri bo na planini Jezerca pod Krvavcem ob letošnjih 45-letnicah osrednja proslava pri spomeniku Poti in boj 2. grupe odredov in Kokrškega odreda (avgusta 1942 na območju Krvavca). Istočasno bo takrat tudi 14. srečanje borcev, aktivistov in planincev krvavškega območja. Proslavo organizirajo družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost Grad, krajevne skupnosti cerkljanskega območja ter kranjska občina. V kulturnem programu bodo sodelovali: moški pevski zbor KUD Davorin Jenko iz Cerklj, učenci OŠ Davorin Jenko iz Cerklj in povezovalec Jože Jerič. K spominskemu obeležju bodo ob tej priložnosti položili venec, za slovesno vzdušje pa bodo poleg tudi številni praporščaki. Vse udeležence proslave vabi krajevni borčevski odbor iz Cerklj, naj prinesejo s seboj kartončke, na katere bodo dobili posebne spominske žige, za petkratno udeležbo pa tudi zlate spominske značke. Tisti, ki pridejo prvič, bodo dobili nove kartončke. Po proslavi bo tovariško srečanje s srečelovom in možnostjo tople malice pri gostilni Pa-

vlin, kjer bodo na voljo tudi planšarske specialitete. Do spomenika na Jezercih (1430 m) lahko pridete tudi po gorski cesti iz Cerklj skozi Grad, mimo Stiške vasi in Ambroža, od koder bo v nedeljo (s startom ob 8. uri) vodila pot vse udeležence tradicionalnega avto-rallyja »Jezerca 87«. Dela na cesti, ki jo popravljajo, bodo v nedeljo dokončana. Tisti, ki se boste peljali z žičnico, boste imeli v nedeljo 30 odstotkov popusta.

DPO, KS Grad, KS cerkljanskega območja in občina Kranj

Oskovnica

Skupnost borcev Jeseniško-bohinjskega odreda in planinsko društvo Srednja vas – Bohinj vabita na 5. tradicionalno srečanje borcev, planincev, mladine in drugih občanov 6. septembra ob 11. uri v planinski koči Jeseniško-bohinjskega odreda na Oskovnici. Pripravljen bo kratek kulturni program. Prevoz z Jesenic je organiziran, udeleženci naj se prijavijo pri OO ZZB NOV Jesenice, kjer bodo plačali 2000 dinarjev. Tudi iz bohinjskega kota je organiziran prevoz (stane pa 1000 dinarjev).

Vabi odbor skupaj s planinci

Gubčevci na Trebelno

Ob 45-letnici usanitve Gubčeve brigade bo organizirana v soboto, 5. septembra 1987 ob 11. uri osrednja proslava pri spomeniku Gubčeve brigade na Trebelnem.

4. septembra je v spomin na ta dogodek tudi trebanjski občinski praznik. Slovesnosti se bodo vrstile ves teden: V soboto ob 8. uri zjutraj bo orientacijski pohod po poteh Gubčeve brigade (pri lovski koči na Trebelnem), ob 8.30 bo slavnostna seja vseh zborov skupščine v kulturnem domu v Trebnjem, ob 11. uri bo osrednja proslava pri spomeniku Gubčevi na Trebelnem, ob 16. uri pa bo tek Trima pri DO TRIMO Trebnje. Sedmega septembra 1987 bodo ob 13. uri slovesno začeli dela na novem občinskem vodovodnem sistemu v Velikem vrhu nad Šentrupertom, 18. 9. 1987 pa bodo ob 13. uri odprli novo telefonsko centralo v Mokronogu. Na slavnostni občinski skupščini seji bo govoril predsednik skupščine občine Trebnje Nace Dežman in takrat bodo podelili tudi občinska priznanja. Vabi pripravljalni odbor

Mokrc vabi

Borci Šerčerjevega bataljona, Krimškega odreda, 2. SNOUB Ljube Šerčerja, 12. SNOUB – Ljubljanske, medvojni aktivisti OF Ljubljana Vič-Rudnik, krajin podmorskih in podkrmirskih vasi! Udeležite se srečanja ob 45-letnici ustanovitve Šerčerjevega bataljona, Krimškega odreda, 2. SNOUB Ljube Šerčerja, 44-letnice ustanovitve 10. SNOUB – Ljubljanske, ki bo v soboto, 12. septembra, v nekdanjem brigadnem taborišču na Mokrcu. Začetek srečanja bo ob 12. uri.

Za vse, ki ne bodo potovali posamično, bo poskrbljeno za avtobusni prevoz in sicer: s Trga osvoboditve v Ljubljani ob 9. uri, ob 9.30 in ob 10. uri. Enako bo poskrbljeno tudi za prevoz nazaj v Ljubljano (oboje je tja in nazaj brezplačno).

Vabi odbor za pripravo srečanja

Vogrsko

Ob novogoriškem občinskem prazniku in ob prazniku KS Vogrsko ter ob 50-letnici prihoda tovariša Tita na čelo KPJ, ob 40-letnici priključitve Primorske k Jugoslaviji, vabimo na 4. zbor skupnosti borcev VOS in OF za severno Primorsko in na odkritje spomenika – obeležja goriški VOS in OF. Proslava bo v nedeljo, 6. 9. 1987 na Vogrskem pri osnovni šoli Ivana Roba; med 12. in 14. uro bodo podeljevali monografije 2. brigade VDV NO borcem te brigade in Zbornik fotograf-skih dokumentov VOS OF Slovenije sorodnikom padlih in umrlih vosovcev severne Primorske. Po pozdravnem govoru bodo izvolili delovne organe zbora, sledilo bo poročilo o delu odbora OF za severno Primorsko za dve mandatsni obdobji, nato razprava s sklepi, razrešnica starega in izvolitev novega odbora ter razno. Ob 17. uri bo odkritje spominskega obeležja. Slavnostni govornik bo generalpolkovnik Branko Jerič, predsednik RO ZRVS in RO VOS OF SRS. Sledil bo kulturni program. Po končani slovesnosti bo tovariško sračenje borcev in krajanov. Od 19. ure naprej bo plesna prireditev pri Zadrudnem domu na Vogrskem. Igral bo ansambel JLA iz Ajdovščine. V primeru dežja bo podelitev monografije Zbornika in ostalo v spodnjih prostorih Zadrudnega doma na Vogrskem.

Vabi odbor VOS OF za severno Primorsko

Novo zvišanje pokojnin

S 1. septembrom je Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja sklenila že četrty letos uskladi pokojnine s povprečnimi osebnimi dohodki v SR Sloveniji. Upokojenci bodo dobili tudi razliko, ki jim gre od 1. 1. 1987. Po zadnji uskladitvi znaša tako povprečna slovenska pokojnina 168.600 dinarjev, povečana starostna pokojnina 189.000 dinarjev, povečana invalidska pokojnina 156.400 dinarjev in povečana družinska pokojnina 137.000 dinarjev. Prag za najnižjo pokojnino (s polno pokojninsko dobo) je po novem 139.782 dinarjev, najnižja starostna pokojnina (s 15 leti zavarovalne dobe) za moške znaša 57.557 dinarjev in za ženske 65.779 dinarjev. Prag za najvišje pokojninske prejemke je po zadnji uskladitvi 662.476 dinarjev.

Že prihodnji teden bo skupščina SPIZ sklepala o predlaganih novih določilih, ki zadevajo kmečke pokojnine na osnovi zakona o starostnem zavarovanju kmetov. Gre za predlagano povišanje s sedanjih 38.435 dinarjev na 70.000 dinarjev.

Povprečno so se z delnim julijskim preračunom pokojnin le-te povečale za 3,17 odstotka, pri tem pa se že postavlja vprašanje, če bo družba tudi naprej sposobna redno

medletno usklajevati pokojninske prejemke. Dejstvo je, da se rast pokojnin ravna po rasti povprečnih osebnih dohodkov zaposlenih v naši republiki, kar v sedanjih razmerah, ob neustavljivi inflaciji in divjanju cen kljub vsemu ogroža večinsko upokojensko populacijo. Avgustovski podatki povedo, da je kar 44,7 odstotka upokojencev od 296.055 slovenskih upokojencev, prejelo manj kot 130.000 dinarjev. Štiri-deset odstotkov in nekaj več jih je prejelo pokojnine, v višini do 210.000 dinarjev, od te vsote naprej pa do 440.000 dinarjev jih je prejelo 13,9 odstotka, med tem ko je bilo v najvišjem upokojenskem razredu le 0,43 odstotka upokojencev. Razlage sicer povedo, da gre razmeroma velik odstotek nizkih pokojnin na račun krajše pokojninske dobe in nizkih minulih osebnih dohodkov. Vsem tem podatkom pa kaže dodati še naslednje: v obdobju, ki ga obravnavamo, je prejelo kar 16.750 upokojencev dodatek za tujo pomoč in strežbo, 26.902 upravičencev sta prejela denarno nadomestilo za telesno okvaro, medtem ko je starostno ali družinsko pokojnino (po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov), prejelo 32.998 upravičencev.

A. J.

Dvojezična spominska plošča v hribovju med Piemontom in Ligurijo Slovenskemu partizanskemu komandantu

V dolini Borbera in drugod v krajih apeninskega gorovja med Piemontom in Ligurijo niso redki spomeniki in druga obeležja, ki govorijo o bojih partizanskih enot italijanske Resistence proti naci-fašističnim osvajalcem. Da pa v vasi visoko nad dolino lahko bereš spominsko ploščo ki pojasnjuje:

PARTIZANI VI. OPERATIVE CONE LIGURIE SE Z LJUBEZNIJO IN OBČUDOVANJEM SPOMINJAJO ANTONA UKMARJA-MIRA, SVOJEGA JUNAŠKEGA KOMANDANTA V BOJU ZA OSVOBODITEV IZPOD NACIFAŠISTIČNEGA JARMA 23. VIII. 1987
A. N. P. I. GENOVA

in šele pod tem napisom še napis v italijanski, pomeni resnično presenečenje, ki vzbuja hvaležnost in priznanje tovarišem in prijateljem, ki so hoteli obdržati in prenašati spomin na sobora Slovenca v njegovem materinem jeziku.

Res je, da imajo komandanta Ukmarja – Mira v teh krajih ljudje, in posebno partizani, v

zelo lepem spominu. Bil je hraber komandant in odličen organizator, ki je sem prinesel bogate izkušnje partizanskega vojskovanja. Vodstvo italijanskega Upora ga je določilo za poveljnika cone, potem ko je bil 2 leti bорец mednarodnih brigad v Španiji, nato v Etiopiji pri organiziranju upora proti fašističnim osvajalcem; potem ko je v Franciji sodeloval z makijem. Poznal je dobro tudi razvoj partizanskega gibanja v Jugoslaviji. Zato je uspešno pristopil k organiziranju preločenih in slabo povezanih partizanskih enot in ustvaril divizije in brigade pod enotnim poveljstvom. Nastala je partizanska vojska 4.000-ih borcev, ki je imela veliko moč in je vodila operacije tako, da je osvobodila glavno mesto Ligurije, Genova, pred prihodom zavezniške vojske.

Spominsko ploščo komandantu Miru so odkrili 23. avgusta letos, ko so priredili v občini hribovske skupnosti doline Borbera in Spinti enotno komemoracijo 43. obletnice velike bitke in partizanske zmage v soteski reke pri Pertusi. To je bila tudi priložnost, da

so se spomnili tudi na partizane drugih narodnosti, ki so se borili v vrstah italijanskega Upora. Zato so povabili delegacije borčevskih organizacij iz Jugoslavije, Sovjetske zveze in člane vojaških misij zapadnih zavzenikov.

Slednje je zastopal Basil Davidson, ki je znan po tem, da je bil v britanski misiji pri jugoslovanskih partizanih in ki je pisal tudi o doživetjih med partizani in posvetil nekaj strani legendarni figuri Slovenca Antona Ukmarja-Mira. V delegaciji naše ZB je bila tudi žena pokojnega Ukmarja in generalni konzul SFRJ v Milanu. Žal zaradi slabega zdravja ni bilo tovariša Grge Cupića-Bora, ki je bil v teh krajih komandant partizanske divizije »Mingo« in se ga italijanski borci spominjajo kot izredno hrabrega in sposobnega soborca. Ob odkritju spominske plošče, na vaškem trgu v Carrega Ligure, je vodja naše delegacije M. Abram spregovoril o skupnem boju jugoslovanskih in italijanskih partizanov kot o temelju in jamstvu dobrih sosedskih odnosov in sodelovanja v boju za mir v tem delu sveta.

M. A.

Pridite na Suhor

V nedeljo, 6. septembra ob 9. uri ste vsi prijatelji Bele krajine, borci enot 15. divizije, VOS, udeleženci vojaškega partizanskega šolstva, borci, mladina in vsi drugi občani občin spominskega območja Žumberak-Gorjanci (Brežic, Krškega, Novega mesta, Črnomlja, Ozalja, Jastrebarskega in Samobora) vabljeni na proslavo, ki bo v osnovni šoli Suhor pri Metliki.

Skupščina skupnosti spominskega območja Žumberak-Gorjanci, ki združuje tudi odbore borcev 13. proletarske in drugih hrvaških partizanskih enot, se pridružuje organizaciji srečanja in, namesto doslej vsakoletnega srečanja v Pogani jami, tokrat vse vabi na Suhor.

Obveščamo vse, ki ste namenjeni na suhorsk proslavo, da bo v nedeljo, 6. septembra, organiziran posebni avtobusni prevoz od Vinice do Suhorja, prav tako bo avtobusni prevoz iz Metlike (in nazaj) za vse tiste, ki se bodo v belokranjsko

prestonico pripeljali z jutranjima vlakoma ob 8. in 9.48 uri.

Slavnostni govornik bo član predsedstva CK ZKJ Franc Šetinc, v kulturnem programu pa bodo sodelovali člani KUD Stična, KUD Vižmarje-Brod ter KUD F. Linadič iz Samobora.

Srečanje je namenjeno več obletnicam: obletnici prihoda tovariša Tita na čelo partije, obletnici ustanovitve Prvega Belokranjskega odreda ter osvoboditve Suhorja. Odkrili bodo tudi spominsko ploščo VOS belokranjskega okrožja.

Pripravljali odbor bo poskrbel, da bo vsakdo dobrodošel, in da bo zadovoljen zapustil deželo belih brez. Opravičujemo se vsem tistim borcem, katerih naslovov nismo imeli, da bi jim poslali pisna vabila. Tudi nje iskreno vabimo in pričakujemo na srečanju.

DPO in skupščina občine Metlika-Črnomelj, skupščina skupnosti spominskega območja ter odbor skupnosti borcev Belokranjskega odreda.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – **Casopisni svet TV-15 naš tovariš**: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS
Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35